

Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής
Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών
Επιστημών
Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής
Π.Μ.Σ. «Δημόσια Οικονομική & Πολιτική»

**ΔΗΜΟΣΙΟ ΕΛΛΕΙΜΜΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ: ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΩΝ ΕΝΝΟΙΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗΣ ΤΟΥΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΕ ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΜΕ ΤΙΣ
ΥΠΟΛΟΙΠΕΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΖΩΝΗΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩ ΚΑΤΑ ΤΗ ΜΕΤΑ ΤΟ 2000 ΠΕΡΙΟΔΟ**

ΧΡΥΣΟΥΛΑ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής
του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος
Ειδίκευσης στη Δημόσια Οικονομική και Πολιτική

Αιγάλεω, 2024

Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής
Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών
Επιστημών
Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής
Π.Μ.Σ. «Δημόσια Οικονομική & Πολιτική»

ΔΗΜΟΣΙΟ ΕΛΛΕΙΜΜΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ: ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΩΝ ΕΝΝΟΙΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗΣ ΤΟΥΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΕ ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΜΕ ΤΙΣ ΥΠΟΛΟΙΠΕΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΖΩΝΗΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩ ΚΑΤΑ ΤΗ ΜΕΤΑ ΤΟ 2000 ΠΕΡΙΟΔΟ.

ΧΡΥΣΟΥΛΑ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

A.M:21063

ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ:

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΒΟΥΡΑΣ

ΧΑΡΑ ΒΑΒΟΥΡΑ

Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στη Δημόσια Οικονομική και Πολιτική

Αιγάλεω, 2024

University of West Attica
School of Administration, Economic, and Social
Sciences
Department of Accounting & Finance
M.Sc. in Public Economics and Policy

PUBLIC DEFICIT AND PUBLIC DEBT: INVESTIGATION OF THE CONCEPTS AND THEIR DEVELOPMENT OVER TIME IN GREECE AND IN COMPARISON WITH TO THE OTHER COUNTRIES OF THE EUROZONE DURING THE POST-2000 PERIOD

CHRYSOULA OIKONOMOU

A.M:21063

SUPERVISORS:

IOANNIS VAVOURAS

CHARA VAVOURA

Master Thesis submitted to the Dept. of Accounting & Finance of the University of West Attica in partial fulfilment of the requirements for the degree of M.Sc. in Public Economics and Policy

Aigaleo, 2024

ΔΗΜΟΣΙΟ ΕΛΛΕΙΜΜΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ: ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΩΝ ΕΝΝΟΙΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗΣ ΤΟΥΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΕ ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΜΕ ΤΙΣ ΥΠΟΛΟΙΠΕΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΖΩΝΗΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩ ΚΑΤΑ ΤΗ ΜΕΤΑ ΤΟ 2000 ΠΕΡΙΟΔΟ

Μέλη Εξεταστικής Επιτροπής

Εγκρίθηκε από την εξεταστική επιτροπή την 22 Απριλίου 2024

Α/α	ΟΝΟΜΑΕΠΩΝΥΜΟ	ΒΑΘΜΙΔΑ/ΙΔΙΟΤΗΤΑ	ΨΗΦΙΑΚΗΥΠΟΓΡΑΦΗ
1	Χαρίκλεια Βαβούρα	Επίκουρη Καθηγήτρια Πάντειο Πανεπιστήμιο	
2	Αικατερίνη Δεδούλη	Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής	
3	Νικόλαος Στρόμπλος	Διευθυντής ΕΛΣΤΑΤ	

Στους γονείς μου

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η κάτωθι υπογεγραμμένη Χρυσούλα Οικονόμου του Δημητρίου, με αριθμό μητρώου 21063 φοιτήτρια του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Δημόσια Οικονομική και Πολιτική του Τμήματος Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής της Σχολής Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής, δηλώνω ότι: «Είμαι συγγραφέας αυτής της μεταπτυχιακής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία. Επίσης, οι όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε ακριβώς είτε παραφρασμένες, αναφέρονται στο σύνολό τους, με πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Επίσης, βεβαιώνω ότι αυτή η εργασία έχει συγγραφεί από μένα αποκλειστικά και αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο δικής μου, όσο και του Ιδρύματος.

Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

Επιθυμώ την απαγόρευση πρόσβασης στο πλήρες κείμενο της εργασίας μου μέχρι..... και έπειτα από αίτηση μου στη Βιβλιοθήκη και έγκριση του επιβλέποντα καθηγητή.

Η Δηλούσα

Χρυσούλα Οικονόμου

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια και τους φίλους μου για την υποστήριξη που έδειξαν στην προσπάθειά μου όλο αυτό το διάστημα της εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας. Κυρίως όμως θα ήθελα να ευχαριστήσω τον πατέρα μου γιατί η υπομονή, η επιμονή, και οι γνώσεις του στάθηκαν καθοριστικοί παράγοντες για την υλοποίηση της εργασίας μου. Επίσης θα ήθελα να εκφράσω ξεχωριστές ευχαριστίες στους επιβλέποντες καθηγητές μου Χαρά και Ιωάννη Βαβούρα, οι οποίοι με την σωστή καθοδήγηση και την εποικοδομητική συνεργασία συνετέλεσαν στην επίτευξη αυτής της εργασίας.

ΔΗΜΟΣΙΟ ΕΛΛΕΙΜΜΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ: ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΩΝ ΕΝΝΟΙΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗΣ ΤΟΥΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΕ ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΜΕ ΤΙΣ ΥΠΟΛΟΙΠΕΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΖΩΝΗΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩ ΚΑΤΑ ΤΗ ΜΕΤΑ ΤΟ 2000 ΠΕΡΙΟΔΟ.

Περίληψη

Η ιστορική πορεία της Ελλάδας αποδεικνύει ότι η χώρα μας έχει αντιμετωπίσει πολλές φορές μεγάλες ή μικρές οικονομικές κρίσεις. Ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα στον σχεδιασμό και την εφαρμογή της οικονομικής πολιτικής είναι η δημιουργία δημόσιων ελλειμμάτων, που συχνά προκαλείται από την αναποτελεσματική εφαρμογή της δημοσιονομικής πολιτικής. Έννοιες όπως το δημόσιο έλλειμμα και το δημόσιο χρέος είναι οικονομικά μεγέθη που χαρακτηρίζουν τις σύγχρονες οικονομίες, είτε στις ανεπτυγμένες είτε στις αναπτυσσόμενες χώρες. Η πρόσφατη οικονομική κρίση έχει προκαλέσει ιδιαίτερα σοβαρές ζημιές στις οικονομίες πολλών ευρωπαϊκών κρατών μελών. Αποδεικνύεται ότι οι μεγάλες και σταθερές οικονομίες έχουν βρει τους κατάλληλους μηχανισμούς για να αντιμετωπίσουν την κρίση, ενώ οι πιο ευάλωτες οικονομίες εξακολουθούν να προσπαθούν να ξεφύγουν από τον φαύλο κύκλο της ύφεσης. Το δημόσιο χρέος μπορεί να έχει αρνητικό αντίκτυπο στην οικονομία κάθε χώρας, ανάλογα με το επίπεδό της. Ο πρωταρχικός στόχος της διαχείρισης του δημόσιου χρέους είναι η επίτευξη βιωσιμότητας. Η ίδρυση παγκόσμιων θεσμών όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) αντανάκλα επίσης τη σημασία της αντιμετώπισης του δημόσιου χρέους.

Λέξεις κλειδιά: Δημόσιο έλλειμμα, δημόσιο χρέος, δημοσιονομική πολιτική, Διεθνές Νομισματικό Ταμείο

Abstract

The historical process of Greece proves that our country often faces economic crises, large or small. One of the biggest problems in economic policy design and implementation is the emergence of public deficits, which often result from poor implementation of financial policy. Concepts such as government deficit and government debt are typical economic aggregates of modern economies in developed and developing countries. The recent economic crisis has caused particularly severe damage to the economies of many European member states. It turns out that large and stable economies have found adequate mechanisms to deal with the crisis, while the most vulnerable economies have so far tried to escape the vicious cycle of recession. Depending on the level of the national debt, the national debt can have a negative impact on the economy of an individual country. The main objective of measures to deal with public debt is to achieve sustainability. The importance of dealing with public debt is also reflected in the creation of global institutions to deal with public debt, such as the International Monetary Fund.

Keywords: Government deficit, public debt, fiscal policy, International Monetary Fund (IMF)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.....	1
Δημόσια Ελλείμματα	1
1.1 Δημόσια Ελλείμματα.....	1-2
1.2 Δημόσιες Δαπάνες.....	2-4
1.3 Δημόσια Έσοδα.....	4
1.4 Μορφές Δημοσίων Ελλειμμάτων.....	4
1.4.1 Πρωτογενές και συνολικό έλλειμμα	4
1.4.2 Δομικό και κυκλικό.....	5
1.4.3 Δίδυμα Ελλείμματα.....	5
1.5 Τρόποι Χρηματοδότησης του Δημοσίου Ελλείμματος.....	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.....	2-8
Δημόσιο Χρέος.....	2-8
2.1 Σύνθεση Δημοσίου Χρέους.....	8
2.2 Δημόσιο Χρέος.....	8-9
2.3 Διακρίσεις Δημοσίου Χρέους	9
2.3.1 Ακαθάριστο και Καθαρό Δημόσιο Χρέος.....	9-10
2.3.2 Βραχυπρόθεσμο, μεσοπρόθεσμο και πάγιο δημόσιο χρέος	10-11
2.3.3 Εσωτερικό και εξωτερικό χρέος.....	11
2.4 Η Δυναμική του Δημοσίου Χρέους	11-13
2.5 Μέτρηση Δημοσίου Χρέους.....	13
2.6 Στοιχεία Δημοσίου Χρέους	13-14
2.7 Η Ρικαρδιανή Προσέγγιση του Δημοσίου Χρέους	14-15
2.8 Το Χρέος και οι Μελλοντικές Γενεές	15-17
2.9 Ορθολογικός Δημόσιος Δανεισμός του Δημοσίου Χρέους.....	17-18
2.10 Η Βιωσιμότητα του Δημοσίου Χρέους	18-22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.....	23
Η Εξέλιξη του Δημοσίου Χρέους στην Ελλάδα	23
3.1 Το δημόσιο χρέος στην Ελλάδα από το 1974 έως σήμερα	23-27
3.2 Τα δημόσια Έσοδα την περίοδο 1974 έως σήμερα.....	28-30
3.3 Δημόσιες Δαπάνες κατά την Μεταπολιτευτική Περίοδο	30-31
3.4 Δημοσιονομικά Ελλείμματα της Ελλάδας	31-33

3.5 Τα Αίτια των Δημοσίων Ελλειμμάτων στην χώρα	34-38
3.6 Το Δημόσιο Χρέος στην Ελλάδα	38-40
3.7 Το Δημόσιο Χρέος της Ελλάδας την περίοδο 2010-2022.....	40-44
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.....	45
Η Κρίση Χρέους στις χώρες της Ευρωζώνης	45
4.1 Το χρονικό της κρίσης.....	45-48
4.2 Η μη τήρηση των συμφωνηθέντων της Συνθήκης του Μάαστριχτ.....	48-49
4.3 Το πολιτικό σύστημα της Ευρωζώνης.....	49
4.4 Οι Αποφάσεις της Ευρωζώνης για την επίλυση της κρίσης χρέους	50-54
4.5 Ανισοροπίες μεταξύ των χωρών της Ευρωζώνης	55-57
4.6 Η αποτελεσματικότητα των μέτρων	57
ΚΕΦΑΛΑΙΟ5.....	58
Το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης	
(ΣΣΑ).....	58
5.1 Η δημιουργία του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης	58-62
5.2 Η αναθεώρηση του ΣΣΑ	63-65
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6.....	68
Μεθοδολογία Έρευνας	68
6.1 Εισαγωγή.....	68
6.2 Σκοπός της έρευνας.....	68
6.3 Η δομή του ερωτηματολογίου.....	68-69
6.4 Η διαδικασία της έρευνας.....	69-95
6.5 Ανάπτυξη της έρευνας	69-95
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7.....	96-97
Συμπεράσματα και Προτάσεις Πολιτικής.....	96-97

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1.1: Οι Συνιστώσες των Δημοσίων Δαπανών και Δημοσίων Εσόδων	22
Πίνακας 1.2: Δημόσιες Δαπάνες	23
Πίνακας 3.1: Δημόσια Έσοδα % ΑΕΠ την περίοδο 1988 έως σήμερα	49
Πίνακας 3.2: Έλλειμμα περιόδου 1974 - 2010	57
Πίνακας 3.3: Δημόσιο Χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ	65

Κατάλογος Διαγραμμμάτων

Διάγραμμα 3.1: Η ανατομία του δημόσιου χρέους	47
Διάγραμμα 3.2: η εξέλιξη των πρωτογενών δαπανών, του συνόλου των Εσόδων και των Εσόδων ΦΠΑ της Γενικής Κυβέρνησης	50
Διάγραμμα 3.3: Η Μακροχρόνια εξέλιξη των Εσόδων και των Δαπανών του Δημόσιου Τομέα στην Ελλάδα ως % ΑΕΠ	52
Διάγραμμα 3.4: Δημοσιονομικό Έλλειμμα και Πρωτογενές Αποτέλεσμα (ως ποσοστό του ΑΕΠ), Ελλάδα, 1975-2012 (Πηγή ΕΛΣΤΑΤ)	52
Διάγραμμα 3.5: Δημόσιο χρέος έως το τρίτο τρίμηνο του 2023, πηγή: Eurostat	53
Διάγραμμα 3.6: Δείκτης Δημόσιου Χρέους προς ΑΕΠ	58
Διάγραμμα 3.8: Χρέος Γενικής Κυβέρνησης	59
Διάγραμμα 3.9: Χρέος και κυβερνήσεις	63
Διάγραμμα 3.10: Δημόσιο Χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ	66
Διάγραμμα 4.1: Δημόσιο Χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ στις Χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.	79

Παραρτήματα

Παράρτημα Ερωτηματολογίου

116-118

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Δημόσια Ελλείμματα

1.1 Δημόσια Ελλείμματα

Έλλειμμα προκύπτει όταν οι κρατικές δαπάνες μιας χώρας είναι υψηλότερες από τα κρατικά έσοδα σε ένα συγκεκριμένο οικονομικό έτος. Δηλαδή εκφράζεται ως ποσοστό του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος και θεωρείται ένας από τους βασικότερους δείκτες της οικονομίας μιας χώρας (Βαβούρας, 2003). Το (ακαθάριστο) δημοσιονομικό έλλειμμα είναι η διαφορά μεταξύ δημοσίων δαπανών και δημοσίων εσόδων. Εναλλακτικά μπορούμε να θεωρήσουμε ότι το ακαθάριστο δημοσιονομικό πλεόνασμα (δηλαδή το αρνητικό του ακαθάριστου δημοσιονομικού ελλείμματος), εντός του έτους t , είναι:

$$BS_t = RE_t - PAY_t \quad (1.1)$$

Όπου,

BS : Το ακαθάριστο δημοσιονομικό πλεόνασμα

RE : Τα δημόσια έσοδα

PAY : Οι συνολικές δημόσιες δαπάνες

Εάν τα δημόσια έσοδα είναι μικρότερα από τις συνολικές δημόσιες δαπάνες, το συνολικό δημοσιονομικό έλλειμμα που προκύπτει μας δείχνει την ανάγκη του κοινού να δανειστεί πόρους από την εγχώρια οικονομία ή από το εξωτερικό. (Καραβίτης Ν., 2008)

Πίνακας 1.1: Οι Συνιστώσες των Δημοσίων Δαπανών και Δημοσίων Εσόδων

A. ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ	B. ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΣΟΔΑ
A1. ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ (G)	B1. ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΕΣΟΔΑ (T)
A2. ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΤΙΚΕΣ ΠΛΗΡΩΜΕΣ (TR)	B2. ΜΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΕΣΟΔΑ (C)
A3. ΠΛΗΡΩΜΕΣ ΓΙΑ ΤΟΚΟΥΣ (r GS)	B3. ΚΑΘΑΡΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΟΜΟΛΟΓΩΝ ¹ (GS)
	B4. ΜΗ ΤΑΚΤΙΚΑ ΕΣΟΔΑ

¹ Και άλλα έσοδα από χρηματοπιστωτικές συναλλαγές

Εάν από το ακαθάριστο δημοσιονομικό πλεόνασμα αφαιρέσουμε τις δαπάνες για τόκους και χρεολύσια, θα λάβουμε το πρωτογενές πλεόνασμα. Επομένως θα έχουμε την εξής σχέση:

$$PBS_t = RE_t - (PAY_t - r\Delta GS) \quad (1.2)$$

Όπου,

PBS: Το πρωτογενές δημοσιονομικό πλεόνασμα (primarybudgetsurplus)

Σύμφωνα με τα δεδομένα του παραπάνω πίνακα, θα μπορούσε υπό μορφή εξισώσεων να προκύψει μια σχέση για τις δημόσιες δαπάνες και μια σχέση για τα δημόσια έσοδα

$$PAY_t = G_t + TR_t + r\Delta GS_{t-1} \quad (1.3)$$

$$Re_t = T_t + \Delta GS_t + \Delta C_t \quad (1.4)$$

Το δημοσιονομικό πλεόνασμα αποτελεί μέσο αποτύπωσης της κατεύθυνσης της δημοσιονομικής πολιτικής, δηλαδή κατά πόσον η ασκούμενη δημοσιονομική πολιτική είναι επεκτατική ή αντιπληθωριστική. Εάν θεωρήσουμε ότι τα φορολογικά έσοδα αποτελούν ένα ποσοστό t του εθνικού εισοδήματος (Y), τότε το δημοσιονομικό πλεόνασμα θα είναι (Dornbusch και Fischer, 1993):

$$BS_t = tY_t + \Delta GS_t - G_t - TR_t - r\Delta GS_{t-1} \quad (1.5)$$

Όπου:

t : Ο φορολογικός συντελεστής

Y : Το επίπεδο του ονομαστικού εισοδήματος

Από την παραπάνω σχέση διαπιστώνουμε ότι το δημοσιονομικό πλεόνασμα δεν εξαρτάται μόνο από τις επιλογές των δημοσιονομικών αρχών (ήτοι από τις μεταβλητές t , G , TR και GS), αλλά και από παράγοντες που επηρεάζουν το επίπεδο του εισοδήματος (Y) και των επιτοκίων (r). Για παράδειγμα, εάν αυξηθούν οι επενδύσεις, τότε αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα την άνοδο του εισοδήματος, και επομένως, την αύξηση του δημοσιονομικού πλεονάσματος, χωρίς να έχει ληφθεί κάποια δημοσιονομική απόφαση.

1.2 Δημόσιες Δαπάνες

Όπως παρατηρούμε στον πίνακα 1.2, οι δημόσιες δαπάνες διακρίνονται σε τρεις βασικές κατηγορίες, αυτές είναι:

A) Οι παραγωγικές Δαπάνες (G), οι τόκοι των οποίων υπολογίζονται επί της καθαρής μεταβολής του αποθέματος των κρατικών ομολόγων (GS) με βάση το επιτόκιο r .

B) Οι μεταβιβαστικές πληρωμές (TR)

Γ) Οι πληρωμές για τόκους ($r\Delta GS$)

Πίνακας 1.2: Δημόσιες Δαπάνες

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΑΠΑΝΗΣ		ΕΙΔΟΣ ΔΑΠΑΝΗΣ
A1.ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ (G)	A1.1 ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΕΣ	Εισόδημα Εξαρτημένης Εργασίας
		Ενδιάμεση Ανάλωση
	A1.2 ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ	Ακαθάριστες Επενδύσεις
A.2 ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΤΙΚΕΣ ΠΛΗΡΩΜΕΣ(TR)	A2.1 ΠΡΟΣ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ	Κοινωνικές Παροχές
	A2.2 ΠΡΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ	Επιδοτήσεις
		Μεταβιβάσεις Κεφαλαίου
	A2.3 ΛΟΙΠΕΣ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΙΣ	Λοιποί Φόροι Επί Παραγωγής Λοιπές Δαπάνες Εισοδήματος Από Περιουσία Τρέχοντες Φόροι Εισοδήματος, Πλούτου, κ.α.
A3. ΠΛΗΡΩΜΕΣ ΓΙΑ ΤΟΚΟΥΣ	Τόκοι	

Πηγή: Καραβίτης Ν., (2008)

- **Παραγωγικές Δαπάνες**

Οι παραγωγικές δαπάνες του δημοσίου δημιουργούν ζήτηση και αποτελούνται αφενός από τις δαπάνες για δημόσια κατανάλωση (δαπάνες για αγαθά και υπηρεσίες που χρησιμοποιούνται ως εισροές στην παραγωγική διαδικασία, καθώς και δαπάνες για μισθούς και κοινωνικές εισφορές των απασχολουμένων στον δημόσιο τομέα), αφετέρου τις δαπάνες για δημόσιες επενδύσεις. (Καραβίτης 2008)

- **Μεταβιβαστικές Πληρωμές**

Η δεύτερη κατηγορία δαπανών είναι οι μεταβιβάσεις, οι οποίες περιλαμβάνουν μεταβιβάσεις προς νοικοκυριά (για να αντιμετωπίσουν μελλοντικές αβεβαιότητες και κινδύνους ή ανάγκες) και τις επιχειρήσεις, καθώς και άλλες μεταβιβάσεις (Καραβίτης

2008). Συγκεκριμένα, τα νοικοκυριά λαμβάνουν συντάξεις και επιδόματα από το δημόσιο, ενώ οι επιχειρήσεις λαμβάνουν επιδοτήσεις (για παραγόμενα αγαθά και υπηρεσίες) και μεταφορές κεφαλαίων (για παράδειγμα, επιδοτήσεις για την αγορά παγίων περιουσιακών στοιχείων).

1.3 Δημόσια Έσοδα

Τα δημόσια έσοδα περιλαμβάνουν φορολογικά έσοδα, μη φορολογικά έσοδα, καθαρά έσοδα από χρέη και μη τακτικά έσοδα.

- Τα φορολογικά έσοδα περιλαμβάνουν έσοδα από άμεσους φόρους (όπως έσοδα από φόρους κεφαλαίου και περιουσίας, έσοδα από φόρο εισοδήματος και εισφορές κοινωνικής ασφάλισης) και τα έμμεσα φορολογικά έσοδα (όπως έσοδα από φόρους παραγωγής και εισαγωγές), (Καραβίτης Ν., 2008).
- Τα μη φορολογικά έσοδα περιλαμβάνουν ίδια εισοδήματα και έσοδα από τρέχουσες μεταβιβάσεις (Καραβίτης 2008). Τα έσοδα από τόκους και ενοίκια του Δημοσίου, καθώς και τα έσοδα από τόκους και μερίσματα που προέρχονται από τη συμμετοχή του δημοσίου σε μετοχές σε διάφορες επιχειρήσεις, περιλαμβάνονται στα δικά του έσοδα.
- Τα φορολογικά και μη έσοδα αποτελούν επαναλαμβανόμενα έσοδα.
- Έσοδα από καθαρή έκδοση χρέους.

1.4 Μορφές Δημοσίων Ελλειμμάτων

Τα δημόσια ελλείμματα διακρίνονται στις εξής κατηγορίες

1.4.1 Πρωτογενές και συνολικό έλλειμμα

Μια διάκριση αναφορικά με τα ελλείμματα είναι αυτή σε **πρωτογενές και συνολικό**. Το πρωτογενές έλλειμμα είναι η διαφορά μεταξύ των συνολικών δαπανών (εξαιρουμένων των τόκων εξυπηρέτησης του χρέους) και των συνολικών κρατικών εσόδων, ενώ το ακαθάριστο έλλειμμα είναι η διαφορά μεταξύ των συνολικών δημοσίων δαπανών (συμπεριλαμβανομένων των τόκων για την εξυπηρέτηση του χρέους) και των συνολικών δημοσίων εσόδων. Εάν προσθέσουμε πληρωμές τόκων στο πρωτογενές έλλειμμα, παίρνουμε το συνολικό έλλειμμα. (Γεωργακόπουλος Θ., 1997). Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί ότι καθεμία από τις δύο παραπάνω έννοιες δίνει απαντήσεις σε διαφορετικά ερωτήματα. Πρώτον, το συνολικό έλλειμμα δείχνει πόσο πρέπει να δανειστεί η κυβέρνηση για να χρηματοδοτήσει τις συνολικές της δαπάνες, ενώ το πρωτογενές έλλειμμα δείχνει εάν η κυβέρνηση είναι σε θέση να χρηματοδοτήσει

τις τρέχουσες δαπάνες της. Επιπλέον, οι πληρωμές τόκων για το δημόσιο χρέος δεν περιλαμβάνονται στο πρωτογενές έλλειμμα, διότι αφορούν δαπάνες που χρηματοδοτήθηκαν μέσω δανεισμού τα προηγούμενα έτη. Περαιτέρω, το πρωτογενές έλλειμμα ή πλεόνασμα δείχνει τις επιδόσεις της εκάστοτε κυβέρνησης και τη συμβολή της ή μη στη δημιουργία νέου χρέους. Για παράδειγμα, όταν το πρωτογενές έλλειμμα είναι μηδενικό, η εκάστοτε κυβέρνηση δεν συμβάλλει στη δημιουργία νέου χρέους.

1.4.2 Δομικό και κυκλικό

Τα δομικά ελλείμματα προϋποθέτουν ότι η οικονομία βρίσκεται σε πλήρη απασχόληση, ενώ τα κυκλικά ελλείμματα βασίζονται στην υπόθεση ότι η κύρια αιτία τους είναι ο επιχειρηματικός κύκλος (Γεωργακόπουλος Θ., 1997).

1.4.3 Δίδυμα Ελλείμματα

Η υπόθεση του δίδυμου ελλείμματος, ή η υπόθεση του διπλού ελλείμματος, είναι μια μακροοικονομική πρόταση που πιστεύει ότι υπάρχει στενή σχέση μεταξύ του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών της εθνικής οικονομίας και του ισοζυγίου του δημόσιου προϋπολογισμού (Abbas A. et al., 2011). Επιπλέον, στα δημόσια οικονομικά, ένα διπλό έλλειμμα εμφανίζεται όταν μια χώρα έχει και έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών και δημοσιονομικό έλλειμμα. Τα ελλείμματα διδύμων είναι επίσης γνωστά ως ελλείμματα διδύμων (Bevan D, 2005).

1.5 Τρόποι Χρηματοδότησης του Δημοσίου Ελλείμματος

Οι μέθοδοι χρηματοδότησης του δημοσίου ελλείμματος περιλαμβάνουν:

- Φόρος στους καταναλωτές
- Εσωτερικός και εξωτερικός δανεισμός. Το χρέος προκύπτει όταν μια κυβέρνηση δανείζεται χρήματα για να μειώσει το έλλειμά της. Το κράτος εκδίδει τίτλους και τους διαθέτει σε τράπεζες και ιδιώτες. Στον εξωτερικό δανεισμό, η χώρα δανείζεται χρήματα από το εξωτερικό με διαπραγματεύσιμο επιτόκιο. (Βάβολας, 2019).
- Η «νομισματοποίηση» των ελλειμμάτων (Λιανός Θ., 2015). Δεδομένου ότι η αποκαλούμενη «νομισματοποίηση» των ελλειμμάτων, στην οποία οι κεντρικές τράπεζες κόβουν νέο χρήμα, συνδέεται με αυξημένες πληθωριστικές πιέσεις στην οικονομία, αυτή η πολιτική δεν συνιστάται και δεν πρέπει να χρησιμοποιείται σε οικονομικό πλαίσιο. και της Νομισματικής Ένωσης (ONE).

1.6 Συνέπειες δημοσίου ελλείμματος

Η μακροχρόνια εμφάνιση μεγάλων δημοσίων ελλειμμάτων μπορεί να έχει σοβαρές αρνητικές επιπτώσεις στην εξέλιξη των διαστάσεων του οικονομικού συστήματος που

καθορίζονται από τις ιδιαιτερότητες και τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του συγκεκριμένου κοινωνικού θεσμικού πλαισίου (Βάμβουκας Γ., 1997). Όταν τα δημόσια ελλείμματα ενοποιούνται στην οικονομία μιας χώρας, δημιουργείται αμέσως μια επιζήμια κατάσταση για το μέλλον της χώρας και το υποκείμενο οικονομικό της μέγεθος (Βαβούρας, 1995).

Οι κύριες συνέπειες είναι οι εξής:

- Η αυξημένη ζήτηση και οι πληθωριστικές πιέσεις οδηγούν σε μόνιμη αύξηση του ελλείμματος με αποτέλεσμα η νομισματική επέκταση (χρηματοδότηση του ελλείμματος) να εμφανίζεται ταχύτερα από την αύξηση της παραγωγής και της προσφοράς αγαθών.
- Μειώθηκαν οι εθνικές αποταμιεύσεις. Όταν ο δημόσιος τομέας μιας χώρας παρουσιάζει έλλειμμα (ζημία), οι αποταμιεύσεις του δημόσιου τομέα είναι αρνητικές.
- Ο ιδιωτικός τομέας «αντικαθιστά» οικονομικά τον δημόσιο τομέα αφού ένα μεγάλο μέρος των αποταμιεύσεων πρέπει να χρησιμοποιηθεί για τη χρηματοδότηση των δημοσίων ελλειμμάτων και όχι των επενδύσεων.
- Αυξάνονται τα πραγματικά επιτόκια. Όταν το συνολικό ποσό της αποταμίευσης είναι ανεπαρκές, η κυβέρνηση αναπόφευκτα θα ασκήσει ανοδική πίεση στα επιτόκια προκειμένου να προσελκύσει αποταμιευτικούς πόρους.
- Το συνολικό δημόσιο χρέος συνεχίζει να αυξάνεται. Αυτή είναι η πιο καταστροφική αρνητική επίπτωση στην εθνική οικονομική ανάπτυξη. Κάθε κυβέρνηση καταφεύγει σε εξωτερικό και εσωτερικό δανεισμό όταν προσπαθεί να χρηματοδοτήσει τα δημόσια ελλείμματα.
- Αυξήθηκε ο δείκτης «δημόσιο χρέος προς ΑΕΠ». Εάν αυτή η ανάπτυξη συνεχιστεί, θα μπορούσε να οδηγήσει σε ζητήματα αξιοπιστίας σχετικά με την ικανότητα της κυβέρνησης να αποπληρώσει το δημόσιο χρέος, με αποσταθεροποιητικές επιπτώσεις στην οικονομία στο σύνολό της (π.χ. φυγή κεφαλαίων).
- Καθώς το εξωτερικό χρέος ασκεί πίεση ανατίμησης στο νόμισμα της οφειλέτριας χώρας, η πραγματική συναλλαγματική ισοτιμία του νομίσματος υπερτιμάται, οδηγώντας σε διεύρυνση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Ως αποτέλεσμα, οι εξαγωγές αποθαρρύνονται και οι εισαγωγές ενθαρρύνονται. Ως αποτέλεσμα, τμήματα της οικονομικής δραστηριότητας που σχετίζονται με οικονομικούς τομείς που αντιμετωπίζουν διεθνή ανταγωνισμό εκτοπίζονται.

Στην περίπτωση της Ελλάδας, το πρόβλημα του δημόσιου ελλείμματος πρέπει να λυθεί με τον εκσυγχρονισμό των θεσμών και την εδραίωση των οικονομικών και κοινωνικών θεσμών, που θα συμβάλουν στον περιορισμό της φοροδιαφυγής, στη βελτιστοποίηση του φορολογικού συστήματος και στη βελτίωση των υπηρεσιών που παρέχει η δημόσια διοίκηση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Δημόσιο Χρέος

2.1 Σύνθεση Δημοσίου Χρέους

Η γενική κυβέρνηση αποτελείται από την κεντρική κυβέρνηση, τις τοπικές κυβερνήσεις και τα ταμεία κοινωνικής ασφάλισης. Σύμφωνα με τον ορισμό του χρέους που χρησιμοποιείται από τα κριτήρια του Μάαστριχτ, το δημόσιο χρέος παρουσιάζεται σε ενοποιημένη μορφή. Ειδικότερα, σύμφωνα με τον ορισμό του Μάαστριχτ, εάν το χρέος ενός τμήματος της Γενικής Κυβέρνησης κατέχεται από άλλο υποτμήμα της Γενικής κυβέρνησης, το χρέος δεν παρουσιάζεται ως δημόσιο χρέος. Αυτός ο ορισμός υιοθετείται επίσης από τη Eurostat και τυχόν υποχρεώσεις της κεντρικής κυβέρνησης προς τα ταμεία κοινωνικής ασφάλισης δεν αποτελούν μέρος του δημόσιου χρέους.

2.2 Δημόσιο Χρέος

Η έννοια του δημόσιου χρέους αναφέρεται στο συνολικό χρέος που εκφράζεται σε νομισματικές μονάδες που η κυβέρνηση αποπληρώνει μέσω δανεισμού σε μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή (δηλαδή στις 31 Δεκεμβρίου κάθε οικονομικού έτους) (Βαβούρας, 2019).

Λαμβάνοντας υπόψη την οικονομική θεωρία, το δημόσιο χρέος ορίζεται ως η ονομαστική αξία των συνολικών υποχρεώσεων της γενικής κυβέρνησης στο τέλος του έτους. Δεν περιλαμβάνονται χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία που κατέχονται από την γενική κυβέρνηση (Rosen, Hetal, 2009). Ο όρος δημόσιο χρέος αναφέρεται στο συνολικό ποσό του χρέους που έχει αναλάβει μια χώρα σε μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή, είτε από δάνεια που έχει λάβει στο εσωτερικό ή από το εξωτερικό (δημόσιος δανεισμός), είτε από εγγυήσεις που έχει παράσχει. με αποτέλεσμα να γίνουν εισπρακτέοι λογαριασμοί. Ο δημόσιος δανεισμός μπορεί να αφορά τον κύριο δημόσιο τομέα καθώς και τον ευρύτερο τομέα, ο οποίος περιλαμβάνει όλους τους δημόσιους οργανισμούς και επιχειρήσεις. Το δημόσιο χρέος είναι επομένως η συσσώρευση ποσών που δανείζεται ένα κράτος για τη χρηματοδότηση του ετήσιου ελλείμματός του. Αξίζει να σημειωθεί ότι βάσει της Συνθήκης του Μάαστριχτ, η ΕΕ έχει θέσει δύο δημοσιονομικούς στόχους όσον αφορά τη μέτρηση της οικονομικής κατάστασης των κρατών μελών και τη μέτρηση της δυναμικής του χρέους:

1. Το πρωτογενές έλλειμμα αντιπροσωπεύει λιγότερο από το 3% του ΑΕΠ.
2. Ο λόγος του δημόσιου χρέους προς το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν

(ΑΕΠ) θα πρέπει να είναι μικρότερος από 60%. Σε αυτό το σημείο, είναι απαραίτητο να διευκρινιστεί η διαφορά μεταξύ δημοσιονομικού ελλείμματος και δημόσιου χρέους. Το δημόσιο έλλειμμα αναφέρεται σε κάθε έτος, δηλαδή είναι μεταβλητή ροής. Σε αντίθεση με το δημόσιο χρέος, το δημόσιο χρέος αναφέρεται σε μια συγκεκριμένη στιγμή και είναι επίσης μεταβλητή αποθέματος.

2.3 Διακρίσεις Δημοσίου Χρέους

Το δημόσιο χρέος διακρίνεται στις παρακάτω κατηγορίες:

2.3.1 Ακαθάριστο και Καθαρό Δημόσιο Χρέος

Το ακαθάριστο χρέος περιλαμβάνει όλες τις κρατικές υποχρεώσεις. Η σημασία του είναι σημαντική γιατί σχετίζεται άμεσα με το ύψος του κόστους εξυπηρέτησης του δημόσιου χρέους (κυρίως αποπληρωμής χρέους και τόκων), που αποτελεί μια από τις πιο θεμελιώδεις πτυχές του προβλήματος του δημόσιου χρέους (Καραβίτης Ν., 2008). Επιπλέον, το ακαθάριστο χρέος επικεντρώνεται μόνο στις υποχρεώσεις του δημόσιου τομέα και αγνοεί τη σημασία των περιουσιακών του στοιχείων στη διαμόρφωση των χρηματοοικονομικών συνθηκών. Το καθαρό χρέος είναι το ακαθάριστο χρέος μετά την αφαίρεση των αποθεματικών του δημόσιου τομέα. Πιο αναλυτικά, το δημόσιο χρέος είναι η διαφορά μεταξύ των υποχρεώσεων της γενικής κυβέρνησης μείον τα χρηματοοικονομικά περιουσιακά της στοιχεία. (Στουρνάρας, 1991)

Η έννοια του καθαρού χρέους χρησιμοποιείται πιο συχνά από το ακαθάριστο χρέος, καθώς εξετάζει πρωτίστως τη διασταυρούμενη τιμολόγηση μεταξύ οντοτήτων του δημόσιου τομέα και αφαιρεί τις απαιτήσεις από τις υποχρεώσεις και δευτερευόντως αντιστοιχεί στην ετήσια απαίτηση δανεισμού του δημόσιου τομέα (PSBR) σε ταμειακή βάση που λαμβάνει υπόψη αλλαγές λογαριασμού στα αποθεματικά. Αυτές οι ετήσιες δανειακές ανάγκες περιλαμβάνουν και αυτές των δημοσίων επιχειρήσεων. Μέσα από την έννοια του καθαρού χρέους, μπορούμε να κατανοήσουμε καλύτερα την ικανότητα του δημόσιου τομέα μιας χώρας να αποπληρώσει το χρέος του.

Επιπλέον, αξίζει να διευκρινιστεί ότι εάν δύο χώρες έχουν τον ίδιο λόγο συνολικού χρέους προς ΑΕΠ αλλά διαφορετικές αξίες ενεργητικού, η βιωσιμότητα του χρέους τους δεν θα πρέπει να αξιολογείται με τον ίδιο τρόπο.

Οι χώρες με υψηλότερες αξίες περιουσιακών στοιχείων αναμένεται να είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν ευκολότερα την εξυπηρέτηση του χρέους.

2.3.2 Βραχυπρόθεσμο, μεσοπρόθεσμο και πάγιο δημόσιο χρέος

Η διαφορά μεταξύ αυτών των τριών κατηγοριών είναι η περίοδος αποπληρωμής του χρέους. Τα δάνεια χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες:

- Δάνεια που λήγουν αφού προκύψει ο τίτλος του δανείου
- Μόνιμο δάνειο που το κράτος δεν έχει υποχρέωση να αποπληρώσει εντός καθορισμένου χρονικού διαστήματος.
- Δάνεια με συγκεκριμένους όρους αποπληρωμής (βραχυπρόθεσμα δάνεια).

Οι χώρες επιλέγουν την κατάλληλη στιγμή για δανεισμό με βάση τις δανειακές τους ανάγκες και τις καλύτερες συνθήκες που επιδιώκουν να επιτύχουν, ώστε να μπορούν να αποπληρωθούν εγκαίρως. Η βάση για τη διάκριση του δημόσιου χρέους είναι η περίοδος αποπληρωμής. Εάν η περίοδος κατά την οποία το κράτος πρέπει να αποπληρώσει το δάνειο είναι μικρότερη του ενός έτους, τότε αναφερόμαστε σε βραχυπρόθεσμο χρέος ή δανεισμό. Εάν η διάρκεια του δανείου είναι μεταξύ ενός και δέκα ετών, ονομάζουμε μεσοπρόθεσμο χρέος και όταν η περίοδος αποπληρωμής υπερβαίνει τα δέκα χρόνια, ονομάζουμε μακροπρόθεσμο χρέος (Προβόπουλος Γ., 2001).

Ο καθορισμός της χρονικής περιόδου εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις συνθήκες της κάθε αγοράς. Ο βραχυπρόθεσμος δημόσιος δανεισμός προκύπτει όταν ο δημόσιος τομέας αντιμετωπίζει ταμειακές δυσκολίες, επομένως τα δημόσια ιδρύματα αναζητούν βραχυπρόθεσμο δανεισμό από ευρωπαϊκές ή εμπορικές τράπεζες. Τυπικά, το κράτος επιδιώκει να ανανεώσει τα βραχυπρόθεσμα δάνεια όταν αυτά λήγουν, άρα ουσιαστικά μεσοπρόθεσμο ή μακροπρόθεσμο δανεισμό. Το κράτος παρακάμπτει έτσι την απροθυμία των αποταμιευτών να κάνουν μακροπρόθεσμες επενδύσεις.

Σε περιόδους ύφεσης, η έκδοση βραχυπρόθεσμων δανείων θεωρείται ανώτερη από την έκδοση μεσοπρόθεσμων δανείων, επειδή τα βραχυπρόθεσμα δάνεια συνδέονται με χαμηλότερα επιτόκια και οι κυβερνήσεις αποφεύγουν να δεσμευτούν σε αυτά μακροπρόθεσμα.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί, ωστόσο, ότι τα υψηλά ποσά βραχυπρόθεσμου χρέους ενέχουν κινδύνους πληθωρισμού, επειδή τα βραχυπρόθεσμα χρεόγραφα συνδέονται με σχετικά υψηλή ρευστότητα.

Ο μακροπρόθεσμος δανεισμός χρησιμοποιείται για τη χρηματοδότηση των κρατικών δαπανών σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης. Ο κύριος σκοπός αυτού του δανεισμού είναι να χρηματοδοτήσει τις δημόσιες επενδύσεις και με αυτόν τον τρόπο να επιτύχει κατανομή μεταξύ των γενεών του κόστους των κοινωνικών αγαθών. Ένας άλλος σκοπός του μακροπρόθεσμου δανεισμού είναι η κινητοποίηση των εθνικών αποταμιεύσεων και η χρηματοδότηση της οικονομικής ανάπτυξης, κυρίως για τις αναπτυσσόμενες χώρες.

2.3.3 Εσωτερικό και εξωτερικό χρέος

Το εγχώριο χρέος είναι χρέος που προκύπτει όταν μια χώρα αντλεί κεφάλαια από μέσα και οι χρεωστικοί τίτλοι ανήκουν σε εγχώριους επενδυτές. Το εξωτερικό χρέος είναι ένα χρέος που μια χώρα αποκτά κεφάλαια από το εξωτερικό και οι τίτλοι του δανείου ανήκουν στον ξένο επενδυτή. Ένα χαρακτηριστικό του εξωτερικού χρέους είναι η αύξηση των συνολικών οικονομικών πόρων. Σε αντίθεση με τον εσωτερικό δανεισμό, ο εσωτερικός δανεισμός μειώνει την αγοραστική δύναμη και έχει αρνητικό αντίκτυπο στην οικονομική ζήτηση. Περαιτέρω, στον εσωτερικό δανεισμό, οι τόκοι που καταβάλλονται από το κράτος καταβάλλονται σε κατοίκους της χώρας, ενώ στον εξωτερικό δανεισμό, οι τόκοι που καταβάλλονται από το κράτος καταβάλλονται σε κατοίκους εξωτερικού. (Μπάρμπας Ν., Φινοκαλιώτης Κ., 2011).

2.4 Η Δυναμική του Δημοσίου Χρέους

Το δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ σε βάθος χρόνου υπολογίζεται χρησιμοποιώντας μια γραμμική εξίσωση που περιέχει τις ακόλουθες μεταβλητές:

1. Τρέχον δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ
2. Το μέσο ονομαστικό επιτόκιο με το οποίο αποπληρώνεται το δημόσιο χρέος
3. Τρέχων πληθωρισμός
4. Ρυθμός μεταβολής του πραγματικού ΑΕΠ
5. Πρωτογενές πλεόνασμα ως % του ΑΕΠ
6. Η αύξηση της λεγόμενης «νομισματικής βάσης» ισοδυναμεί με τη δημιουργία νέου χρήματος για τη χρηματοδότηση των δημοσίων ελλειμμάτων.

Με δεδομένα για τις μεταβλητές που προαναφέρθηκαν, μπορούμε να προσδιορίσουμε τη δυναμική εξέλιξη του δημοσίου χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ. Επειδή αυτές οι

μεταβλητές δεν είναι ανεξάρτητες, είναι δύσκολο να υπολογιστούν με ακρίβεια οι αλλαγές στο δημόσιο χρέος.

Έχουμε την σχέση μεταξύ δημοσίου χρέους και ΑΕΠ:

$$D_t = (1+r)D_{t-1} + G_t - T_t$$

Το χρέος στην λήξη του έτους t είναι ίσο με $(1+r)$ πολλαπλασιαζόμενο με το χρέος στην λήξη του προηγούμενου έτους $(t-1)$, αφού όπως γνωρίζουμε το πρωτογενές έλλειμμα είναι ίσο με το συνολικό έλλειμμα αν αφαιρέσουμε τις πληρωμές των ετήσιων τόκων $G_t - T_t$.

Αν διαιρέσουμε την παραπάνω εξίσωση με το πραγματικό προϊόν Y_t έχουμε:

$$D_t/Y_t = (1+r) \cdot D_{t-1}/Y_t + G_t/Y_t - T_t/Y_t$$

Πολλαπλασιάζοντας τον αριθμητή και τον παρονομαστή με το Y_{t-1} θα λάβουμε την εξής σχέση:

$$D_t/Y_t = (1+r) \cdot Y_{t-1}/Y_t \cdot (D_{t-1}/Y_{t-1}) + G_{t-1}/Y_t$$

Όπου ο κάθε όρος εκφράζεται ως ποσοστό του ΑΕΠ τη χρονική στιγμή t

Συμβολίζοντας με το g τον ρυθμό μεταβολής του ΑΕΠ έχουμε: $Y_{t-1}/Y_t = 1/(1+g)$.

Επιπλέον, προσεγγίζοντας το $(1+r)/(1+g)$ με $(1+r-g)$, μπορούμε να ξαναγράψουμε την τελευταία εξίσωση ως εξής:

$$D_t/Y_t = (1+r-g) \cdot (D_{t-1}/Y_{t-1}) + (G_t - T_t)/Y_t$$

Μεταφέροντας το λόγο (D_{t-1}/Y_{t-1}) αριστερά, θα έχουμε την εξής σχέση:

$$D_t/Y_t - (D_{t-1}/Y_{t-1}) = (r-g) \cdot (D_{t-1}/Y_{t-1}) + (G_t - T_t)/Y_t$$

Η τελευταία εξίσωση μας δείχνει ότι η αλλαγή του δείκτη του χρέους είναι ίση με το άθροισμα των δύο όρων:

- Ο πρώτος όρος αφορά την διαφορά μεταξύ του πραγματικού επιτοκίου και του ρυθμού αύξησης του ΑΕΠ, πολλαπλασιαζόμενο επί τον λόγο του χρέους κατά το τέλος της προηγούμενης περιόδου, και κατά συνέπεια στην αρχή της τρέχουσας περιόδου. Αυτός ο όρος αναφέρεται σε πληρωμές τόκων. Ανάλογα με το αν το πραγματικό επιτόκιο είναι υψηλότερο ή μικρότερο από το ρυθμό αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ, ο όρος αυτός είναι παράγοντας που αυξάνει ή μειώνει το λόγο του χρέους. Ως εκ τούτου, r και g έχουν αντίθετες επιπτώσεις στη δυναμική του λόγου του χρέους.
- Ο δεύτερος όρος είναι ο λόγος του πρωτογενούς ελλείμματος προς το ΑΕΠ. Το πρωτογενές ισοζύγιο σε σχέση με το ΑΕΠ έχει θετική ή αρνητική επίδραση στην

αύξηση του χρέους, αντιστοίχως, στην περίπτωση του ελλείμματος ($Gt - Tt > 0$) ή του πλεονάσματος ($Gt - Tt < 0$). (Blanchhard, Amighini, Giavazzi, 2010).

2.5 Μέτρηση Δημοσίου Χρέους

Οι αλλαγές στο δημόσιο χρέος σχετίζονται άμεσα με τα ελλείμματα, αλλά υπάρχουν παράγοντες που επηρεάζουν και αλλάζουν το δημόσιο χρέος αλλά δεν αλλάζουν τα ελλείμματα. Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι υπάρχουν διαφορές μεταξύ των χωρών της ΕΕ ως προς τον τρόπο υπολογισμού των εσόδων και των δαπανών και τον τρόπο με τον οποίο επηρεάζονται τα ελλείμματα ή απλώς το χρέος.

Η αξιολόγηση των θεμάτων μέτρησης πραγματοποιήθηκε από τη Στατιστική Υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Eurostat). Εάν προκύψουν προβλήματα στην επιμέτρηση του χρέους, θα αναλάβει η Επιτροπή Νομισματικού, Χρηματοοικονομικού και Στατιστικού Ισοζυγίου Πληρωμών (CMFB). Η CMFB στοχεύει να υποβάλει συστάσεις στην Eurostat, η οποία εκδίδει τελικές οδηγίες διεκπεραίωσης. Η καθοδήγηση που δημοσιεύτηκε από τη Eurostat έχει ενσωματωθεί στις «Κατευθυντήριες οδηγίες ESL95 για τα κρατικά ελλείμματα και το χρέος» (Καραβίτης Ν., 2008).

2.6 Στοιχεία Δημοσίου Χρέους

Οι χώρες δανείζονται χρήματα και εκδίδουν ομόλογα και τόκους για να προσελκύσουν τα χρήματα των επενδυτών για να καλύψουν τις ανάγκες τους.

- Γραμμάτια του Δημοσίου

Τα γραμμάτια του Δημοσίου είναι ελεύθερα μεταβιβάσιμα, ανώνυμα χρεόγραφα που διαπραγματεύονται στο Χρηματιστήριο Αθηνών και διατίθενται προς αγορά από ελληνικές τράπεζες, εμπορικές τράπεζες και χρηματιστηριακές εταιρείες.

Τα ομόλογα δεν παρέχουν τόκους στον κάτοχο κατά τη λήξη, αλλά παρέχουν απόδοση επειδή εκδίδονται με έκπτωση από την ονομαστική τους αξία. Επιπλέον, είναι διαθέσιμα σε τρεις, έξι και δώδεκα μήνες για να καλύψουν βραχυπρόθεσμες ανάγκες.

- Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου σταθερού επιτοκίου

Είναι ανώνυμοι τίτλοι, ελεύθερα μεταβιβάσιμοι, σχετικά κινητοί και εκδόθηκαν από την Τράπεζα της Ελλάδος. Συνήθως έχουν διάρκεια ζωής 3-15 χρόνια, αλλά μπορούν επίσης να εκδοθούν για μεγαλύτερη διάρκεια.

Επιτρέπουν στους εκδότες χρέους να αξιοποιήσουν το εξωτερικό κεφάλαιο για να χρηματοδοτήσουν μακροπρόθεσμες επενδύσεις και επιτρέπουν στους επενδυτές να κερδίζουν σταθερές αποδόσεις με ελάχιστο κίνδυνο απώλειας αρχικού κεφαλαίου. Εκδίδονται είτε με σταθερό επιτόκιο (ομόλογα σταθερού επιτοκίου) είτε με ομόλογα κυμαινόμενου επιτοκίου (ομόλογα κυμαινόμενου επιτοκίου). (Βασιηλίου Δ. και Ηρειώτης Ν., 2009).

- **Αποτελέσματα αποτίμησης**

Αυτή η κατηγορία περιλαμβάνει τη διαφορά μεταξύ εκδόσεων και εξαγορών καθώς και τις πληρωμές τόκων.

- **Αποτελέσματα επαναξιολόγησης**

Πρόκειται για αλλαγές στην αξία ενός χρέους λόγω ανατίμησης ή υποτίμησης της συναλλαγματικής ισοτιμίας.

- **Άλλες αλλαγές έντασης**

Είναι ονομαστικά κέρδη και ζημιές από περιουσιακά στοιχεία, ζημιές από φυσικές καταστροφές, κατασχέσεις και άλλες μη καταγεγραμμένες μεταβολές στα ποσά των χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων και υποχρεώσεων.

- **Στατιστικές διαφορές**

Αυτό οφείλεται σε διάφορους παράγοντες όπως η ποιότητα και η ποσότητα των δεδομένων, αλλά δεν θα πρέπει να είναι μεγάλα και να τείνει στο μηδέν, διαφορετικά δεν θα υπάρξουν αξιόπιστα αποτελέσματα. (Καραβίτης Ν., 2008).

2.7 Η Ρικαρδιανή Προσέγγιση του Δημοσίου Χρέους

Το 1817, ο Βρετανός κλασικός οικονομολόγος David Ricardo πρότεινε το Θεώρημα της Ρικαρδιανής Ισοδυναμίας. Η βασική ιδέα είναι ότι όταν οι άνθρωποι επιλέγουν την τρέχουσα κατανάλωση, θα λαμβάνουν υπόψη τους μελλοντικούς φόρους που εμπεριέχονται στο υπάρχον δημόσιο χρέος. Οι ορθολογικοί καταναλωτές πιστεύουν ότι χαμηλότεροι φόροι σημαίνουν τώρα υψηλότερους φόρους αργότερα, γεγονός που διατηρεί την κατανάλωση αμετάβλητη (Gregory Mankiw, 2006). Έτσι, όταν η κυβέρνηση δανείζεται για να πληρώσει τις τρέχουσες δαπάνες, οι ορθολογικοί καταναλωτές εξετάζουν τους απαραίτητους μελλοντικούς φόρους για να στηρίξουν αυτό το χρέος.

Η προσέγγιση Ricardo για το δημόσιο χρέος υποθέτει ότι οι καταναλωτές βασίζονται στις δαπάνες τους όχι μόνο στο τρέχον εισόδημα αλλά και στο εισόδημα που θα λάβουν

κατά τη διάρκεια της ζωής τους, συμπεριλαμβανομένων τόσο του τρέχοντος όσο και του μελλοντικού εισοδήματος.

Ωστόσο, ένα επιχείρημα κατά της ρικαρδιανής ισοδυναμίας είναι ότι οι άνθρωποι είναι στην πραγματικότητα «κοντόφθαλμοι» επειδή πιστεύουν ότι οι φορολογικές περικοπές θα οδηγήσουν σε αύξηση της τρέχουσας κατανάλωσης. Στην πραγματικότητα, δεν συνειδητοποιούν ότι όταν η επεκτατική δημοσιονομική πολιτική χρηματοδοτείται από ομόλογα, θα πρέπει να πληρώνουν περισσότερους φόρους στο μέλλον, επειδή, στην πράξη, τα ομόλογα είναι ένας τρόπος αναβολής φόρων (Gregory Mankiw, 2006).

Σε αντίθεση με την Ρικαρδιανή προσέγγιση, οι υποστηρικτές της παραδοσιακής θεωρίας του δημόσιου χρέους υποστηρίζουν ότι η προοπτική των μελλοντικών φόρων δεν θα έχει μεγάλο αντίκτυπο στην τρέχουσα κατανάλωση. Ειδικότερα, οι υποστηρικτές της παραδοσιακής προσέγγισης του δημόσιου χρέους υποστηρίζουν ότι η τρέχουσα κατανάλωση είναι πιο σημαντική για τους καταναλωτές που αντιμετωπίζουν περιορισμούς δανεισμού, οι οποίοι ουσιαστικά περιορίζουν το ποσό που μπορεί να δανειστεί ένα άτομο από ένα χρηματοπιστωτικό ίδρυμα.

Ένα άτομο πρέπει να δανειστεί χρήματα εάν θέλει να καταναλώσει περισσότερα από το τρέχον εισόδημά του. Εάν δεν μπορεί να δανειστεί χρήματα για να χρηματοδοτήσει την τρέχουσα κατανάλωση, τότε το τρέχον εισόδημά του καθορίζει τι μπορεί να καταναλώσει, ανεξάρτητα από το μελλοντικό του εισόδημα. Σε αυτή την περίπτωση, μια φορολογική μείωση που χρηματοδοτείται από την έκδοση χρέους θα αύξανε το τρέχον εισόδημα, αυξάνοντας έτσι την κατανάλωση, ακόμη και αν το μελλοντικό εισόδημα είναι χαμηλότερο. Στην πραγματικότητα, όταν η κυβέρνηση μειώνει τους υφιστάμενους φόρους, είναι σαν να χορηγεί δάνειο στους φορολογούμενους.

2.8 Το Χρέος και οι Μελλοντικές Γενιές

Για χρόνια, οι ερευνητές της οικονομικής σκέψης καλούνται να διερευνήσουν ερωτήματα σχετικά με την επιβάρυνση του δημόσιου χρέους και να απαντήσουν εάν ο δανεισμός του δημόσιου θα επιβαρύνει τις σημερινές ή τις μελλοντικές γενιές. Ο Άνταμ Σμιθ πίστευε ότι οι κάτοχοι κρατικών ομολόγων όχι μόνο δεν έπαθαν τίποτα όταν συνήψαν συμβάσεις κρατικού δανεισμού, αλλά αντίθετα επωφελήθηκαν από αυτήν την εθελοντική συναλλαγή μεταξύ της κυβέρνησης και των πιστωτών της. Ως αποτέλεσμα, το βάρος μετακυλύετε στην επόμενη γενιά, η οποία θα κληθεί να

πληρώσει τις δαπάνες εξυπηρέτησής του.

Ομοίως, ο D. Ricardo θεωρεί τους φόρους και το δημόσιο χρέος ίσες δυνάμεις. Η γενική αρχή της ρικαρδιανής ισοδυναμίας του δημόσιου χρέους είναι ότι το δημόσιο χρέος είναι ισοδύναμο με μελλοντικούς φόρους και εάν οι καταναλωτές είναι επαρκώς στραμμένοι προς το μέλλον, οι μελλοντικοί φόροι είναι ισοδύναμοι με τους τρέχοντες φόρους. Επομένως, η χρηματοδότηση της κυβέρνησης μέσω δανεισμού ισοδυναμεί με τη χρηματοδότησή της μέσω φόρων.

Με βάση τη θεωρία του Ricardo, ο Barro πίστευε ότι εφόσον οι μελλοντικές γενιές είναι απόγονοι της σημερινής γενιάς, δεν πρέπει να τις θεωρούμε ανεξάρτητα οικονομικά υποκείμενα. Η σημερινή γενιά νοιάζεται για την επόμενη γενιά γιατί όταν η κυβέρνηση δανείζεται χρήματα, η παλαιότερη γενιά συνειδητοποιεί ότι η κατάσταση των κληρονόμων της θα επιδεινωθεί. Επιπλέον, η σημερινή γενιά ανησυχεί για την ευημερία των μελλοντικών γενεών και δεν θέλει τα δικά της επίπεδα κατανάλωσης να μειωθούν. Έτσι, οι φορολογικές περικοπές που χρηματοδοτούνται από το δημόσιο δανεισμό αυξάνουν το τρέχον εισόδημα των ατόμων, αλλά δεν αυξάνουν το μόνιμο εισόδημα των νοικοκυριών. Επομένως, αντί να ξοδεύουν το πλεονάζον εισόδημά τους, οι ηλικιωμένοι το αποταμιεύουν και το κληροδοτούν στα παιδιά και τα εγγόνια τους να πληρώσουν για τους πρόσθετους φόρους που θα πρέπει να πληρώσουν στο μέλλον. Το αποτέλεσμα της ρικαρδιανής ισοδυναμίας είναι ότι οι φορολογικές περικοπές που χρηματοδοτούνται από δανεισμό δεν επηρεάζουν την κατανάλωση (Mankiw G, 1997). Σύμφωνα με τον Lerner (1984), ο εσωτερικός δανεισμός δεν επιβαρύνει τις μελλοντικές γενιές. Τα μέλη της επόμενης γενιάς απλά οφείλουν το ένα στο άλλο ένα χρέος. Όταν αποπληρωθούν τα δάνεια, μεταφέρουμε εισόδημα από μια ομάδα πολιτών (αυτοί που δεν έχουν ομόλογα) σε μια άλλη ομάδα πολιτών (αυτοί που έχουν). Ωστόσο, οι μελλοντικές γενιές στο σύνολό τους δεν χειροτερεύουν επειδή τα επίπεδα κατανάλωσής τους παραμένουν τα ίδια. Ωστόσο, η κατάσταση με το εξωτερικό χρέος είναι διαφορετική. Με τον δανεισμό για τη χρηματοδότηση της τρέχουσας κατανάλωσης, οι μελλοντικές γενιές επωμίζονται το βάρος, το οποίο αντανάκλαται στη μείωση των επιπέδων. Το ποσό της κατανάλωσης ισούται με το ποσό του δανείου συν τους δεδουλευμένους τόκους, καθώς αυτός ο τόκος πρέπει να αποπληρωθεί στον ξένο δανειστή. Εάν το προϊόν του δανείου χρησιμοποιείται για τη χρηματοδότηση μιας επένδυσης, το βάρος παραγωγής εξαρτάται από την παραγωγικότητα της επένδυσης.

Εάν η οριακή απόδοση της επένδυσης είναι μεγαλύτερη από το οριακό κόστος των κεφαλαίων που λαμβάνουμε από το εξωτερικό, τότε μπορούμε να πούμε ότι το χρέος και οι επενδυτικές δαπάνες συνδυάζονται για να δημιουργήσουν κεφάλαιο που βελτιώνει τη θέση της επόμενης γενιάς.

Εάν οι αποδόσεις από ένα επενδυτικό πρόγραμμα είναι κάτω από το οριακό κόστος, οι μελλοντικές γενιές θα είναι σε μειονεκτική θέση. Επομένως, η πραγματική επιβάρυνση του χρέους εξαρτάται από το περιεχόμενο και το χρονοδιάγραμμα της χρηματοδότησης του χρέους (Rosen S et al., 2009).

Αντίθετα, ο Buchanan υποστήριξε ότι ο δημόσιος δανεισμός δεν επιβαρύνει την κοινωνία στην περίοδο που συμβαίνει, αλλά ότι αυτό το βάρος μετακυλιέται στις επόμενες γενιές. Κι αυτό γιατί η επόμενη γενιά θα κληθεί να πληρώσει φόρους στο μέλλον για την αποπληρωμή του χρέους και ως εκ τούτου θα επιβαρυνθεί με δανεισμό (Γεωργακόπουλος Θ. & Πατσουράτης Β., 1986). Συνοψίζοντας, συμπεραίνουμε ότι δεν είναι εύκολο να προσδιοριστεί εάν ένα χρέος επιβαρύνει τις σημερινές ή τις μελλοντικές γενιές, επειδή υπάρχουν πολλοί παράγοντες που καθορίζουν το αποτέλεσμα και ο σκοπός του δανείου παίζει σημαντικό ρόλο.

2.9 Ορθολογικός Δημόσιος Δανεισμός του Δημοσίου Χρέους

Η προσφυγή μιας χώρας στον δημόσιο δανεισμό είναι δικαιολογημένη και μπορεί να έχει θετικό αντίκτυπο στη μελλοντική οικονομική της πορεία, καθώς σημαντικό ρόλο παίζει ο τρόπος με τον οποίο η χώρα χρησιμοποιεί τους δανειζόμενους πόρους της. Η διοχέτευση των πόρων προς την οικονομική ανάπτυξη θα έχει θετικό αντίκτυπο σε άλλους οικονομικούς τομείς, επιτρέποντας στη χώρα να αποπληρώσει τα δανεισμένα χρήματά της, δημιουργώντας παράλληλα θετικά αποτελέσματα στο μέλλον. Οι κύριοι λόγοι για τον ορθολογισμό του κρατικού δανεισμού είναι οι εξής:

- Η ανάγκη χρηματοδότησης έργων υποδομής ανθρώπινου και φυσικού κεφαλαίου (μεταφορές, επικοινωνίες, ενέργεια) για διεύρυνση του παραγωγικού δυναμικού της χώρας. Τα απαιτούμενα κεφάλαια είναι σχετικά υψηλά και δεν μπορούν να αντληθούν μέσω υπερβολικών αυξήσεων φόρων κατά το έτος κατασκευής. Ο βέλτιστος σχεδιασμός των δημόσιων έργων πρέπει να επιτρέπει το χρονοδιάγραμμα των οφελών να συμβαδίζει με το χρονοδιάγραμμα του κόστους κατασκευής του έργου. Με αυτόν τον τρόπο, η φορολογική εξομάλυνση μπορεί να επιτευχθεί με την πάροδο του χρόνου.

- Η ανάγκη αντιμετώπισης της οικονομικής αναταραχής (περιόδους ύφεσης).

Οι περίοδοι ύφεσης χαρακτηρίζονται από μηδενικούς ή αρνητικούς ρυθμούς αύξησης του ΑΕΠ. Τα φορολογικά έσοδα λόγω της συρρίκνωσης του ΑΕΠ έχουν μειωθεί σημαντικά, ενώ οι δημόσιες δαπάνες για μεταβιβαστικές πληρωμές (επιδόματα ανεργίας, προνοιακές πληρωμές κ.λπ.) και τα κίνητρα κατ' απαίτηση έχουν εκτιναχθεί στα ύψη, με στόχο τη σταθεροποίηση της οικονομίας. Ο μόνος τρόπος για να αντιμετωπιστούν τα αυξανόμενα ελλείμματα χωρίς να επηρεαστεί αρνητικά η οικονομική δραστηριότητα είναι να καταφύγουμε στον δανεισμό. Η σωστή εφαρμογή της δημοσιονομικής πολιτικής απαιτεί την εξάλειψη των ελλειμμάτων που δημιουργούνται σε περιόδους οικονομικής ύφεσης και τη διατήρηση των πλεονασμάτων που πρέπει να συσσωρεύσει η χώρα σε περιόδους οικονομικής ανάπτυξης.

- Ανάγκη αντιμετώπισης πολύ σημαντικών ειδικών γεγονότων, όπως πόλεμος ή μεγάλες φυσικές καταστροφές.

Σύμφωνα με τις αρχές της χρηστής οικονομικής διαχείρισης, δεν επιτρέπεται να υποβάλετε αίτηση για δάνεια από το κράτος για την κάλυψη τρεχουσών καταναλωτικών αναγκών (όπως μισθοί δημοσίων υπαλλήλων). Δεν επιτρέπεται επίσης ο δανεισμός μέσω πώλησης κρατικών τίτλων στην κεντρική τράπεζα. Η έκδοση νέου νομίσματος δημιουργεί πληθωριστικές πιέσεις, προκαλώντας μείωση του εισοδήματος των ιδιωτικών φορέων και της πραγματικής αξίας των περιουσιακών τους στοιχείων. Στην περίπτωση αυτή, η επέκταση του δημόσιου δανεισμού μέσω της έκδοσης πληθωριστικού νομίσματος ισοδυναμεί με αύξηση των έμμεσων φόρων. Επομένως, ο δημόσιος δανεισμός που καλύπτεται από νεοεκδοθέν νόμισμα έχει τα χαρακτηριστικά ενός «πληθωριστικού φόρου».

Μετά την ένταξη της Ελλάδας στην ευρωζώνη, τα δικαιώματα δημοσίευσης μεταβιβάζονται στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. (Δαλαμάγκας Β., 2010)

2.10 Η Βιωσιμότητα του Δημοσίου Χρέους

Απαραίτητη προϋπόθεση για να μπορεί μια χώρα να εξυπηρετεί το χρέος της είναι ο λόγος χρέους προς ΑΕΠ, D/Y να διατηρείται στα ίδια επίπεδα ακόμη και αν προσθέτονται επιπλέον ελλείμματα. Αυτή η σταθερότητα του χρέους αποτελεί αναγκαία αλλά όχι ικανή συνθήκη ώστε το κράτος να είναι μακροπρόθεσμα αξιόχρεο. Αν ο λόγος D/Y αυξάνεται με γρήγορο ρυθμό, το κράτος ενέχει τον κίνδυνο της παύσης

του χρέους και να κηρύξει στάση πληρωμών. Ακόμη ένας σημαντικός παράγοντας που έχει ιδιαίτερη σημασία σχετικά με την δυνατότητα αποπληρωμής του χρέους, είναι η αξιοπιστία των κρατών στις αγορές. Κατά πόσο δηλαδή τα κράτη μπορούν να πείσουν τις αγορές σχετικά με την δυνατότητά τους να αποπληρώσουν τα χρέη τους.

Το δημόσιο χρέος και συγκεκριμένα το ακαθάριστο χρέος της γενικής κυβέρνησης της τρέχουσας περιόδου t (B_t), δίνεται από το δημόσιο χρέος και συγκεκριμένα το ακαθάριστο χρέος της γενικής κυβέρνησης της προηγούμενης περιόδου $t-1$ (B_{t-1}), συν το δημόσιο έλλειμμα και συγκεκριμένα το καθαρό ή πραγματικό έλλειμμα (καθαρό δανεισμό) της γενικής κυβέρνησης της τρέχουσας περιόδου (D_t), συν την προσαρμογή ελλείμματος-χρέους (stock-flow adjustment, deficit-debt adjustment) (SF_t), δηλαδή τις δαπάνες ή τις αναλήψεις υποχρεώσεων, οι οποίες, ενώ δεν επηρεάζουν το δημοσιονομικό έλλειμμα, αυξάνουν το δημόσιο χρέος, δεδομένου ότι δεν υπάρχει άμεση χρηματοδότηση του δημοσίου ελλείμματος από την κεντρική τράπεζα, δηλαδή χρηματοδότηση του με έκδοση χρήματος ($\Delta M_t=0$). Σύμφωνα με τα ανωτέρω, προκύπτει η παρακάτω σχέση:

$$B_t = B_{t-1} + D_t + SF_t$$

Αν διαιρέσουμε με το ονομαστικό ΑΕΠ της τρέχουσας περιόδου (Y_t) έχουμε την εξής σχέση:

$$B_t/Y_t = (B_{t-1}/Y_t) + (D_t/Y_t) + (SF_t/Y_t)$$

Αφαιρώντας και από τα δύο μέλη τον λόγο (B_{t-1}/Y_{t-1}) έχουμε:

$$(B_t/Y_t) - (B_{t-1}/Y_{t-1}) = \{(B_{t-1}/Y_t) - (B_{t-1}/Y_{t-1})\} + D_t/Y_t + SF_t/Y_t = B_{t-1} \{ (1/Y_t) - (1/Y_{t-1}) \} + (D_t/Y_t) + (SF_t/Y_t)$$

Δεδομένου ότι:

$$Y_t = Y_{t-1} (1 + y_t),$$

όπου y_t είναι ο ρυθμός μεταβολής του ονομαστικού ΑΕΠ το έτος t , θα έχουμε:

$$(B_t/Y_t) - (B_{t-1}/Y_{t-1}) = B_{t-1} \{ 1/Y_{t-1}(1 + y_t) - 1/Y_{t-1} \} + D_t/Y_t + SF_t/Y_t$$

από όπου έχουμε:

$$\{ B_t/Y_t - B_{t-1}/Y_{t-1} \} = D_t/Y_t - (B_{t-1}/Y_{t-1}) \{ y_t/(1 + y_t) \} + (SF_t/Y_t).$$

Δηλαδή, η μεταβολή του λόγου του χρέους της γενικής κυβέρνησης προς το ονομαστικό ΑΕΠ μπορεί να διακριθεί:

- Στην επίδραση του καθαρού ή πραγματικού ελλείμματος.

- Στην επίδραση που οφείλεται στη μεταβολή του ονομαστικού ΑΕΠ.
- Στην επίδραση της προσαρμογής ελλείμματος – χρέους.

Προκειμένου να δοθεί έμφαση στην ανάλυση της επίδρασης του πρωτογενούς ελλείμματος στο δημόσιο χρέος (χρέος της γενικής κυβέρνησης), και δεδομένου ότι το καθαρό ή πραγματικό δημοσιονομικό έλλειμμα του έτους t (D_t) είναι το άθροισμα των δαπανών για τόκους του δημόσιου χρέους (In_t) και του πρωτογενούς ελλείμματος κατά το ίδιο έτος (PD_t), όπου $In_t = iB_{t-1}$ και όπου i_t είναι το μέσο ονομαστικό επιτόκιο δανεισμού του Δημοσίου το έτος t , η σχέση:

$$B_t = B_{t-1} + D_t + SF_t$$

γράφεται ως:

$$B_t = B_{t-1} + i_t B_{t-1} + PD_t + SF_t$$

Άρα,

$$B_t/Y_t = \{B_{t-1} (1 + i_t)\} / Y_t + PD_t/Y_t + SF_t/Y_t$$

Αφαιρώντας και από τα δύο μέλη τον λόγο B_{t-1}/Y_{t-1} θα έχουμε:

$$(B_t/Y_t) - (B_{t-1}/Y_{t-1}) = \{B_{t-1} (1 + i_t)\} / Y_t - (B_{t-1}/Y_{t-1}) + PD_t/Y_t + SF_t/Y_t$$

Δεδομένου ότι έχουμε ως γνωστόν

$$Y_t = Y_{t-1} (1 + y_t)$$

Έχουμε ότι:

$$(B_t/Y_t) - (B_{t-1}/Y_{t-1}) = B_{t-1} \{ (1 + i_t) / Y_{t-1} (1 + y_t) - 1 / Y_{t-1} \} + PD_t/Y_t + SF_t/Y_t = B_{t-1} \{ (1 + i_t) / Y_{t-1} (1 + y_t) - (1 + y_t) / Y_{t-1} (1 + y_t) - (1 + y_t) / Y_{t-1} (1 + y_t) \} + PD_t/Y_t + SF_t/Y_t$$

Έτσι λοιπόν προκύπτει η παρακάτω σχέση:

$$\{(B_t/Y_t) - (B_{t-1}/Y_{t-1})\} = PD_t/Y_t + (B_{t-1}/Y_{t-1}) \{(i_t - y_t) / (1 + y_t)\} + SF_t/Y_t$$

Επομένως, η μεταβολή του λόγου του χρέους της γενικής κυβέρνησης προς το ονομαστικό ΑΕΠ μπορεί να διακριθεί (Βαβούρας Ι., 2019):

- Στην επίδραση του πρωτογενούς ελλείμματος.
- Στην επίδραση που οφείλεται στη μεταβολή του ονομαστικού ΑΕΠ και τη μεταβολή των επιτοκίων.
- Στην επίδραση της προσαρμογής ελλείμματος- χρέους.

Η επίδραση που οφείλεται στη μεταβολή του ονομαστικού ΑΕΠ και τη μεταβολή των επιτοκίων καλείται «snow-ball effect» και εκφράζει τη διαφορά ή απόκλιση μεταξύ του

ονομαστικού επιτοκίου δανεισμού του Δημοσίου και του ρυθμού μεταβολής του ονομαστικού ΑΕΠ, πολλαπλασιαζόμενη ή σταθμισμένη με το υφιστάμενο μέγεθος του χρέους της γενικής κυβέρνησης ως ποσοστό του ονομαστικού ΑΕΠ. Συγκεκριμένα είναι η ανατροφοδότηση της εξέλιξης του δημόσιου χρέους από το υφιστάμενο μέγεθος του συσσωρευμένου δημόσιου χρέους (Βαβούρας Ι., 2019).

Προκειμένου να σταθεροποιηθεί ο λόγος του χρέους της γενικής κυβέρνησης ως ποσοστό του ΑΕΠ δηλαδή να ισχύει η σχέση $(B_t / Y_t) - (B_{t-1} / Y_{t-1}) = 0$, θα πρέπει να ισχύει:

$$PD_t / Y_t + (B_{t-1} / Y_{t-1}) \{ (i_t - y_t) / (1 + y_t) \} + SF_t / Y_t = 0$$

Αραέχουμεότι:

$$PD_t / Y_t = (B_{t-1} / Y_{t-1}) \{ (y_t - i_t) / (1 + y_t) \} - SF_t / Y_t$$

Αν υποθέσουμε ότι:

$$SF_t / Y_t = 0$$

Τότε η συνθήκη σταθεροποίησης του λόγου του χρέους της γενικής κυβέρνησης προς το ΑΕΠ δίνεται από την σχέση:

$$PD_t / Y_t = (B_{t-1} / Y_{t-1}) \{ (y_t - i_t) / (1 + y_t) \}$$

Αν το μέσο ονομαστικό επιτόκιο δανεισμού του Δημοσίου είναι υψηλότερο από το ρυθμό μεγέθυνσης του ονομαστικού ΑΕΠ ($i_t > y_t$), τότε, σύμφωνα με την ανωτέρω σχέση, θα πρέπει να επιτευχθεί πρωτογενές πλεόνασμα (αρνητικό πρωτογενές έλλειμμα) προκειμένου να σταθεροποιηθεί ο λόγος του χρέους της γενικής κυβέρνησης προς το ονομαστικό ΑΕΠ. Ουσιαστικά, όσο υψηλότερο είναι το μέσο ονομαστικό επιτόκιο δανεισμού του Δημοσίου και όσο χαμηλότερος είναι ο ρυθμός μεγέθυνσης του ονομαστικού ΑΕΠ, τόσο θα τείνει να αυξάνεται ο λόγος χρέους προς ΑΕΠ (Βαβούρας Ι., 2019).

Επομένως διαπιστώνουμε ότι:

- Αν $PD_t / Y_t + (B_{t-1} / Y_{t-1}) \{ (i_t - y_t) / (1 + y_t) \} - SF_t / Y_t > 0$, ο λόγος του δημόσιου χρέους προς το ονομαστικό ΑΕΠ αυξάνεται.
- Αν $PD_t / Y_t + (B_{t-1} / Y_{t-1}) \{ (i_t - y_t) / (1 + y_t) \} - SF_t / Y_t < 0$, ο λόγος του δημόσιου χρέους προς το ονομαστικό ΑΕΠ μειώνεται.
- Αν $PD_t / Y_t + (B_{t-1} / Y_{t-1}) \{ (i_t - y_t) / (1 + y_t) \} - SF_t / Y_t = 0$, ο λόγος του δημόσιου χρέους προς το ονομαστικό ΑΕΠ σταθεροποιείται.

Οι πιστωτές, παρά το γεγονός ότι ένα κράτος διατηρεί σταθερό τον λόγο χρέους/ΑΕΠ, εκδηλώνουν ανησυχίες όταν δεν παράγονται πρωτογενή πλεονάσματα και όταν δεν υπάρχουν ισχυροί δημοσιονομικοί θεσμοί σε συνδυασμό με αναποτελεσματικό φορολογικό σύστημα. Τα κράτη παρουσιάζουν διάφορα προγράμματα προκειμένου να πείσουν τις αγορές ότι μπορούν να ασκήσουν αποτελεσματική δημοσιονομική πολιτική. (Daniel L. Thornton, 2006).

Συμπερασματικά, προκειμένου το χρέος ενός κράτους να είναι βιώσιμο, θα πρέπει όταν αυτό διογκωθεί και συσσωρεύει δημοσιονομικά ελλείμματα, να ασκήσει εκείνη την δημοσιονομική πολιτική που θα δημιουργήσει πρωτογενή πλεονάσματα και θα βελτιώσει την εικόνα χρέους προς ΑΕΠ (Blanchard et al., 1990).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η Εξέλιξη του Δημόσιου Χρέους στην Ελλάδα

3.1 Το δημόσιο χρέος στην Ελλάδα από το 1974 έως σήμερα

Μετά τον πόλεμο του 1821, η Ελλάδα υπέφερε από σοβαρές διαρθρωτικές, θεσμικές και λειτουργικές ελλείψεις σε σύγκριση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες που είχαν ενταχθεί στη νομισματική ένωση. Σε αυτό το δύσκολο ταξίδι, αντιμετώπισε δύο οικονομικές κρίσεις.

Η πρώτη αναφέρεται το 1893 και επικεντρώνεται στο Δυστυχώς είμαστε φτωχοί του Χαρίλαου Τρικούπη. Την περίοδο αυτή χρηματοδοτήθηκαν με εξωτερικό δανεισμό η κατασκευή μεγάλων και ακριβών έργων υποδομής, σιδηροδρομικών γραμμών, σχολείων κ.λπ. Επιπλέον, μεταξύ 1832 και 1893, οι Τρικούπης ανέλαβαν το 58,4% των εξωτερικών δανείων ύψους 450 εκατομμυρίων γαλλικών φράγκων (Τσουλφίδης, 2003).

Την εποχή του Χαρίλαου Τρικούπη, η Ελλάδα αντιμετώπισε πολλές οικονομικές και πολιτικές προκλήσεις που την οδήγησαν στη χρεοκοπία. Αυτά περιλαμβάνουν:

1. Χρέος: Η Ελλάδα βρίσκεται υπό μεγάλη οικονομική πίεση λόγω χρέους. Στη δεκαετία του 1880, η χώρα αντιμετώπισε σοβαρά οικονομικά προβλήματα και δυσκολία στην αποπληρωμή των δανείων.
2. Πολιτική αστάθεια: Αυτή η εποχή χαρακτηρίζεται από πολιτική αστάθεια και συχνές κυβερνητικές αλλαγές. Οι πολιτικές αλλαγές και οι εσωτερικές διαιρέσεις έχουν εμποδίσει την εφαρμογή συνεκτικών πολιτικών για την αντιμετώπιση των οικονομικών προβλημάτων.
3. Εξωτερικές απειλές: Η Ελλάδα αντιμετωπίζει εξωτερικές απειλές, κυρίως από την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Κατά τον 19ο αιώνα, η περιοχή συνέχισε να αντιμετωπίζει εθνικές και εδαφικές διεκδικήσεις.
4. Ανεπαρκή έσοδα: Λόγω της περιορισμένης φορολογικής βάσης και της χαμηλής φορολογικής αποδοτικότητας, η χώρα αντιμετωπίζει το πρόβλημα των ανεπαρκών εσόδων.

Μετά τον πόλεμο με την Τουρκία το 1897, η Ελλάδα έλαβε δάνειο 150 εκατομμυρίων γαλλικών φράγκων και της επέβαλε διεθνείς οικονομικούς ελέγχους. Σκοπός του διεθνούς οικονομικού ελέγχου είναι να πληρώσει τους Έλληνες πιστωτές. Η λειτουργία διεθνών οικονομικών ελέγχων έφερε θετικά αποτελέσματα στους δανειστές της χώρας και παρείχε εγγυήσεις για την αποπληρωμή του χρέους, αλλά καταργήθηκε το 1978

μετά από 80 χρόνια (Τσουλφίδης, 2003).

Ο ιδιωτικός τομέας άκμασε μεταξύ 1902 και 1914. Ωστόσο, η Ελλάδα εξακολουθεί να μην μπορεί να διαχειριστεί την οικονομία της. Μια μέρα μετά την κατανομή, τα νέα δάνεια χρησιμοποιήθηκαν για την αποπληρωμή υφιστάμενων δανείων και τα υπόλοιπα δάνεια χρησιμοποιήθηκαν για την καταπολέμηση του Βαλκανικού Πολέμου. Η δεύτερη οικονομική κρίση ξεκίνησε το 1920 και κορυφώθηκε με τη διεθνή κρίση του 1929 (Δερτίλης, 2010). Το 1922, η Ελλάδα εισήλθε σε κατάσταση εθνικής έκτακτης ανάγκης μετά την εφαρμογή νέων μεταρρυθμίσεων όπως η αναδιανομή της γεωργικής γης. Η χώρα πολέμησε σε δύο παγκόσμιους πολέμους, χάνοντας έτσι ανθρώπινους και κεφαλαιουχικούς πόρους, και στη συνέχεια υπέστη έναν καταστροφικό εμφύλιο πόλεμο.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1950, η οικονομική και κοινωνική πρόοδος της Κίνας προχώρησε με άλματα και όρια. Στη συνέχεια, στις 7 Σεπτεμβρίου 1961, υπέγραψε τη Συμφωνία Σύνδεσης με την τότε Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ), η οποία τέθηκε σε ισχύ στις 11 Ιανουαρίου 1962, αλλά αναστάλη για τη διάρκεια της συμφωνίας. κατά τη διάρκεια της δικτατορίας και ξανά μετά τη μεταπολίτευση τον Ιούλιο του 1974. Η Ελλάδα έγινε το δέκατο μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης την 1η Ιανουαρίου 1981 και το δωδέκατο μέλος της Ευρωζώνης την 1η Ιανουαρίου 2001. Η διαδικασία ένταξης στην Ευρωζώνη βασίζεται σε συγκεκριμένα οικονομικά κριτήρια που ορίζονται στη Συνθήκη του Μάαστριχτ και στο Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης.

Το 2007, ξέσπασε η χρηματοπιστωτική κρίση στις Ηνωμένες Πολιτείες, που ήταν ένας κρίσιμος κλάδος στην ιστορία της παγκόσμιας οικονομίας. Η κρίση είχε εκτεταμένες συνέπειες, επηρεάζοντας την οικονομία των ΗΠΑ και τις παγκόσμιες χρηματοπιστωτικές αγορές. Μερικές από τις κύριες αιτίες και γεγονότα περιλαμβάνουν:

1. Υπο-Πριμοδοτηθέντα Δάνεια (Subprime Loans): Η κυβέρνηση ενθάρρυνε τη χορήγηση δανείων σε άτομα με χαμηλό και μη σταθερό εισόδημα. Αυτά τα δάνεια ήταν συνδεδεμένα με ακίνητα, με αποτέλεσμα οι δανειζόμενοι να μην μπορούν να τα αποπληρώσουν και έτσι να χάνουν την ακίνητη περιουσία τους.

2. Υπερβολική Χρηματοδότηση και δανεισμός: Οι τράπεζες επένδυσαν σε υψηλού κινδύνου χρηματοοικονομικά προϊόντα, χωρίς να εκτιμήσουν πλήρως τους κινδύνους που συνεπάγονταν.

3. Πτώση της αξίας των ακινήτων: Η αξία των ακινήτων στα οποία ήταν συνδεδεμένα πολλά από τα δάνεια, άρχισε να μειώνεται. Αυτό οδήγησε σε αυξημένες χρεώσεις και υποτίμηση των περιουσιακών στοιχείων των τραπεζών.

Η κρίση επηρέασε χώρες σε όλο τον κόσμο και την Ευρώπη και εξελίχθηκε στη χειρότερη παγκόσμια ύφεση της μεταπολεμικής περιόδου. Στις περισσότερες χώρες, έχει δημιουργήσει πολιτική αστάθεια. Η Ελλάδα ένωσε τις επιπτώσεις το 2009 και εντάθηκε το 2010. Η ελληνική οικονομία πάλεψε με μακροχρόνιες υποκείμενες ασθένειες και τεράστιες δυσκολίες προσαρμογής στην Ευρωζώνη, διακόπτοντας ικανοποιητικούς ρυθμούς ανάπτυξης και εισερχόμενος σταδιακά σε μια μακροπρόθεσμη ύφεση που ξεκίνησε το 2009. Έτος 2014. Το πρώτο εννιάμηνο του 2009 πραγματοποιήθηκαν δύο εκλογές, με αποτέλεσμα να αντικατασταθούν τα δύο μεγάλα τότε κυβερνώντα κόμματα. Η κυβέρνηση που εξελέγη στις αρχές Οκτωβρίου αντιμετώπισε αυτό το πρόβλημα ψηφίζοντας τον Νόμο 3808/10-12-2009, ο οποίος προβλέπει ειδική οικονομική ενίσχυση για την κοινωνική αλληλεγγύη και επιβάλλει ειδικές κοινωνικές ευθύνες στις μεγάλες επιχειρήσεις, επιβαρύνοντας βαρύ το δημόσιο. Το χρέος έφτασε το 1 δισ. ευρώ το 2009 και το 2010, επιδεινώνοντας την κρίση. Από τις αρχές του 2010, η πιστοληπτική ικανότητα της χώρας υποβαθμίζεται συνεχώς λόγω άστοχης πολιτικής χειραγώγησης. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα η χώρα να αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα δανεισμού από τις αγορές συναλλάγματος και κεφαλαίων για την αναχρηματοδότηση του χρέους και την κάλυψη των ελλειμμάτων (Valinakis et al., 2013). Το 2009 η ελληνική οικονομία εισήλθε σε ύφεση. Η διαχείριση των επιπτώσεων της χρηματοπιστωτικής κρίσης είχε αρνητικό αντίκτυπο στο έλλειμμα, το οποίο έφτασε στο προσαρμοσμένο 15,6% το 2009, προκαλώντας συρρίκνωση της ελληνικής οικονομίας κατά 2,3%, έναντι 4,1% στην Ευρωζώνη. Η κρίση ανέδειξε προϋπάρχουσες διαρθρωτικές αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας, όπως η έλλειψη ανταγωνιστικότητας και η ανεπαρκής κρατική οργάνωση. Αυτές οι ελλείψεις εμφανίζονται στα δίδυμα ελλείμματα, δηλαδή έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών, δημοσιονομικό έλλειμμα και δημόσιο χρέος (Χαρδούβελης, 2011). Τον Μάιο του 2010, η τότε κυβέρνηση υπέγραψε το πρώτο μνημόνιο, οδηγώντας τη χώρα να ενταχθεί στον τριμερή μηχανισμό στήριξης (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ευρωπαϊκή

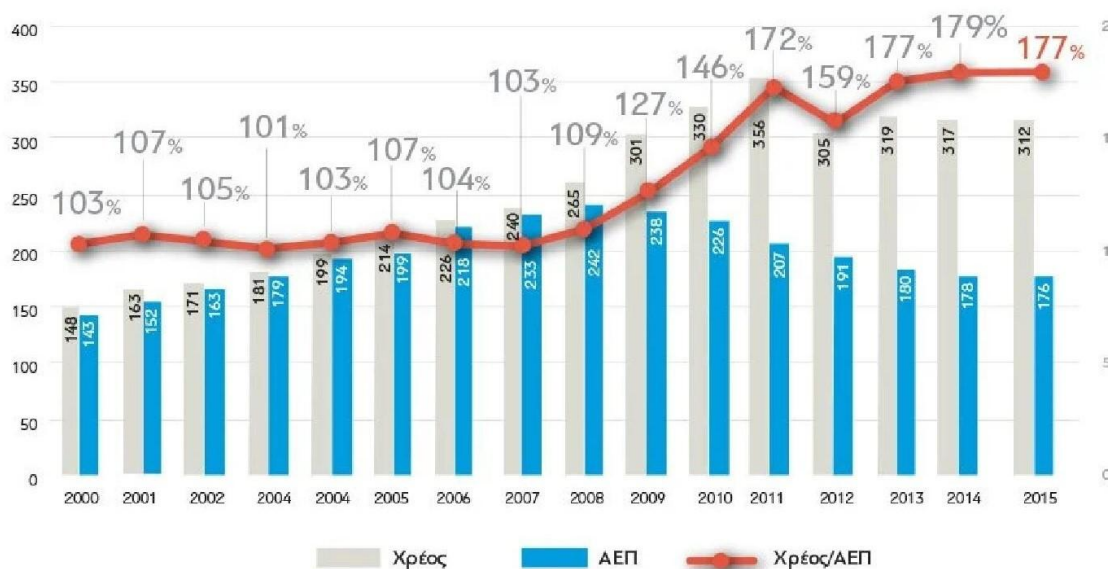
Κεντρική Τράπεζα και Διεθνές Νομισματικό Ταμείο). Το επόμενο έτος εγκρίθηκε το Μεσοπρόθεσμο Δημοσιονομικό Στρατηγικό Πλαίσιο 2012-2015. Τον Φεβρουάριο του 2012 εγκρίθηκε το δεύτερο σχέδιο προσαρμογής, το δεύτερο μνημόνιο και τον Δεκέμβριο του 2012 ψηφίστηκε το επικαιροποιημένο «Μεσοπρόθεσμο Δημοσιονομικό Στρατηγικό Πλαίσιο 2013-2016». Η Ελλάδα έχει εφαρμόσει ιδιαίτερα σκληρές περιοριστικές πολιτικές από τον Μάιο του 2010, οι οποίες έχουν γίνει εξαιρετικά επώδυνες για νοικοκυριά και επιχειρήσεις. Η περίοδος του ελληνικού μνημονίου χαρακτηρίστηκε από ισχυρά δημοσιονομικά μέτρα που εφαρμόστηκαν από τους πιστωτές (ΕΕ, ΔΝΤ, Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα). Σκοπός αυτών των μέτρων είναι η αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης, η μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος και η βελτίωση της δημοσιονομικής βιωσιμότητας. Τα σκληρά μέτρα που εφαρμόστηκαν περιλαμβάνουν κυρίως:

- Περικοπή των συντάξεων και των συνταξιοδοτικών συστημάτων (μείωση των συνταξιοδοτικών προτύπων, περιορισμός των συνταξιοδοτικών παροχών).
- Αυξημένοι φόροι και ειδικοί φόροι (αύξηση φόρου προστιθέμενης αξίας, επιβολή νέων φόρων, αυξημένοι φορολογικοί συντελεστές).
- Αναδιάρθρωση του δημόσιου τομέα (μείωση του μεγέθους του δημόσιου τομέα μέσω απολύσεων, αναστολή προσλήψεων στο δημόσιο τομέα).
- Τροποποίηση εργατικής νομοθεσίας (αλλαγές στις εργασιακές σχέσεις και συλλογικές συμβάσεις).
- Ιδιωτικοποιήσεις (πώληση δημοσίων επιχειρήσεων και περιορισμένων περιουσιακών στοιχείων).
- Διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις (μεταρρυθμίσεις υγείας, εκπαίδευσης και δημόσιας διοίκησης).

Η δημοσιονομική προσαρμογή έχει βυθίσει τη χώρα σε βαθιά ύφεση, καθιστώντας πιο δύσκολη την επίτευξη των στόχων προσαρμογής. Αυτή τη συγκεκριμένη περίοδο, η οικονομία της χώρας βιώνει μια μακρά, βαθιά ύφεση και υψηλή ανεργία.

Από τα τέλη του 2012 και το επόμενο έτος, υπήρξαν ενδείξεις ώθησης για δημοσιονομική εξυγίανση, προσαρμογή και πειθαρχία, επιβράδυνση της ύφεσης και έναρξη των απαραίτητων μεταρρυθμίσεων. Ως εκ τούτου, υπάρχει μια τάση προς σταθεροποίηση στον δημοσιονομικό τομέα. Ωστόσο, αυτή η τάση, αν και θεωρείται απαραίτητη, δεν μπορεί να αναδιαμορφώσει την πραγματική οικονομία. Η επιθετική

«μεταχείριση» μέσω εσωτερικής υποτίμησης αποδείχθηκε οικονομικά και κοινωνικά δαπανηρή και θεωρήθηκε ιδιαίτερα αμφιλεγόμενη. Το 2015 και ιδιαίτερα μετά την προκήρυξη του δημοψηφίσματος, καθώς εντείνεται η φυγή των τραπεζικών καταθέσεων, επιβάλλεται η επιβολή περιορισμών στις ροές κεφαλαίων, δηλαδή η εφαρμογή κεφαλαιακών ελέγχων. Ωστόσο, αυτοί οι περιορισμοί είχαν ιδιαίτερα αρνητικό αντίκτυπο στην οικονομική δραστηριότητα και την κοινωνία. Η οικονομία επέστρεψε σε αρνητικό ρυθμό ανάπτυξης και συνεχίστηκε το επόμενο έτος. Το τρίτο μνημόνιο που υπογράφηκε τον Αύγουστο του 2015 ήταν εξαιρετικά δυσανάλογο ως προς τον δημοσιονομικό του πυλώνα, καθώς περιείχε μια σειρά από σημαντικές διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις.

Διάγραμμα 3.1: Η ανατομία του δημόσιου χρέους, Πηγή ΕΛΑΣΤ

Μεταπολιτευτικά, η διεθνής ανταγωνιστικότητα της Ελλάδας ήταν χαμηλότερη και ο ρυθμός ανάπτυξης της χαμηλότερος από ότι στη μεταπολεμική περίοδο, που εκδηλώθηκε με υψηλά δίδυμα ελλείμματα και ταχεία συσσώρευση δημόσιου χρέους. Με την πάροδο του χρόνου, και ιδιαίτερα την περίοδο του Μνημονίου, η Ελλάδα ανέπτυξε υστέρηση και δομική αγκίστρωση στους τομείς των αξιών, της οικονομίας, της πολιτικής, της δημόσιας διοίκησης, της αυτονομίας και της κοινωνικής ασφάλισης. Η επικρατούσα ιδεολογία και κουλτούρα της ελληνικής κοινωνίας δυσκόλευε την απαραίτητη προσαρμογή. (Τσαμαδιάς Κ., 2014)

3.2 Τα Δημόσια Έσοδα την περίοδο 1974 έως σήμερα

Μία από τις σημαντικότερες πηγές εσόδων για τον ευρύτερο δημόσιο τομέα είναι τα άμεσα και έμμεσα φορολογικά έσοδα. Η οικονομική δραστηριότητα μιας χώρας επηρεάζεται από το φορολογικό της σύστημα με πολλούς τρόπους. Επομένως, το φορολογικό σύστημα πρέπει να είναι δίκαιο στην κατανομή της φορολογικής επιβάρυνσης.

Σύμφωνα με τον Πίνακα 3.1, διαπιστώνουμε ότι τα δημόσια έσοδα της Ελλάδας έχουν ανοδική πορεία εδώ και πολλά χρόνια. Το 1983, το μερίδιο αυτό φαίνεται να ξεπέρασε το 30% πριν κορυφωθεί στο 43% το 2000, επιτυγχάνοντας έτσι το μεγαλύτερο ποσοστό σύγκλισης στις δημόσιες δαπάνες. Από το 1994 έως το 2000, η Ελλάδα εισήλθε στην περίοδο δημοσιονομικής προσαρμογής της Ευρωζώνης και σημείωσε σημαντική αύξηση στα δημόσια έσοδα. Ωστόσο, όπως φαίνεται από τον Πίνακα 3.1, το μερίδιο των δημόσιων εσόδων στο ΑΕΠ μειώθηκε σημαντικά τα επόμενα χρόνια σε κάτω από 40%, γεγονός που διεύρυνε περαιτέρω το χάσμα με τις δαπάνες και οδήγησε σε αύξηση του δημοσίου ελλείμματος, φθάνοντας το 38,2% του ΑΕΠ το 2009. Τα άμεσα και έμμεσα φορολογικά έσοδα αντιστοιχούν στο 19% έως 23% του ΑΕΠ. Καλύπτοντας διαχρονικά πάνω από το 50% όλων των δημοσίων εσόδων (Δημέλη Σ., 2010). Μπορούμε επίσης να δούμε από τον Πίνακα 3.1 ότι οι έμμεσοι φόροι είναι καλύτεροι από τους άμεσους φόρους. Τα ελληνικά φορολογικά έσοδα παραμένουν κάτω από τον μέσο όρο της ΕΕ στο 6-7% περίπου του ΑΕΠ (Μανιάτης Θ., 2010). Μέρος του εισοδήματος είναι οι εισφορές κοινωνικής ασφάλισης, οι οποίες αποτελούν περίπου το 1/3 του συνολικού εισοδήματος και καταβάλλονται από μισθωτούς και μη. (Δημέλη Σ., 2010). Στη δεκαετία του 2000, το ποσοστό των έμμεσων φόρων στα συνολικά φορολογικά έσοδα μειώθηκε από 75,6% σε 60% τη δεκαετία του 1970, και το ποσοστό των άμεσων φόρων στα συνολικά φορολογικά έσοδα αυξήθηκε ανάλογα. Με άλλα λόγια, υπάρχει μια μακροπρόθεσμη τάση σύγκλισης μεταξύ του συντελεστή συμμετοχής στην άμεση φορολογία και του αντίστοιχου μέσου όρου της Ε.Ε. Η κυριαρχία των έμμεσων φόρων έναντι των άμεσων φόρων δημιουργεί σοβαρές ανισότητες μεταξύ των Ελλήνων φορολογουμένων και καταδεικνύει επίσης την εξάρτηση των φορολογικών εσόδων από τους έμμεσους φόρους, γεγονός που έχει αρνητικό αντίκτυπο στην κατανάλωση και την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας (Δημέλη Σ., 2010).

Πίνακας 3.1: Δημόσια Έσοδα % ΑΕΠ την περίοδο 1988 έως σήμερα

Έτος	Δημόσια Έσοδα % ΑΕΠ	Άμεσοι Φόροι %ΑΕΠ	Έμμεσοι Φόροι %ΑΕΠ	Δημόσιες Δαπάνες % ΑΕΠ	Τόκοι % ΑΕΠ	Πρωτογενείς Δαπάνες %ΑΕΠ
1988	29,2	4,7	11,3	39,6	6,6	33,0
1989	28,6	4,5	10,2	40,9	6,7	34,2
1990	31,0	5,0	11,6	45,2	9,0	36,2
1991	32,1	5,1	12,1	42,1	8,7	33,4
1992	33,5	4,6	13,3	44,5	10,4	34,1
1993	34,8	5,1	12,6	46,8	11,4	35,4
1994	36,6	6,2	12,4	45,0	12,5	32,5
1995	37,0	6,7	12,2	46,2	11,4	34,8
1996	37,8	6,4	12,6	44,5	10,7	33,8
1997	39,3	7,0	12,8	45,3	9,5	35,8
1998	40,9	8,6	13,0	44,7	8,3	36,4
1999	41,7	8,9	13,6	44,8	7,5	37,3
2000	43,3	9,7	13,7	47,1	7,4	39,7
2001	41,2	8,6	13,4	45,7	6,5	39,2
2002	40,6	8,6	13,0	45,4	5,6	39,8
2003	39,4	7,9	12,1	44,1	5,0	39,1
2004	38,4	8,1	11,8	46,0	4,9	41,1
2005	39,0	8,6	11,8	44,4	4,7	39,7
2006	39,2	8,1	12,4	44,9	4,3	40,1
2007	40,8	8,2	12,8	47,3	4,4	42,9
2008	40,7	8,0	12,4	50,5	5,1	45,4
2009	38,2	8,3	11,3	53,8	5,2	48,6
2010	39,7	7,7	12,0	50,0	5,8	44,2

Πηγή: AMECO (2012)

Διάγραμμα 3.2: η εξέλιξη των πρωτογενών δαπανών, του συνόλου των Εσόδων και των Εσόδων ΦΠΑ της Γενικής Κυβέρνησης

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών

Τη διετία 2020-2022, λόγω της πίεσης στον προϋπολογισμό της Γενικής Κυβέρνησης, παρουσιάστηκε πρωτογενές δημοσιονομικό έλλειμμα κατά τη διάρκεια της επιδημίας και οι κύριες δαπάνες αυξήθηκαν ταυτόχρονα, αν αφαιρεθούν από τις συνολικές δαπάνες, οι πληρωμές τόκων και τα έσοδα μειώθηκαν. Σύμφωνα με το παραπάνω διάγραμμα, τα έσοδα της ομοσπονδιακής κυβέρνησης αυξήθηκαν σταδιακά από έτος σε έτος από τον Απρίλιο του 2021 (κινητός μέσος όρος τεσσάρων μηνών). Επιπλέον, τα έσοδα από τον φόρο προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ) αυξήθηκαν με υψηλότερο ετήσιο ρυθμό σε σύγκριση με τα συνολικά έσοδα, υπερβαίνοντας τα αντίστοιχα έσοδα ΦΠΑ το 2019 κατά την ίδια περίοδο. Επιπλέον, διαπιστώσαμε ότι οι κύριες δαπάνες συνέχισαν να αυξάνονται κατά την ίδια περίοδο και παρουσίασαν πτωτική τάση από τον Απρίλιο έως τον Σεπτέμβριο του 2021, με μείωση από έτος σε έτος τον Οκτώβριο και τον Νοέμβριο. Οι βασικές δαπάνες συνέχισαν να αυξάνονται, αν και με βραδύτερο ρυθμό, μεταξύ Απριλίου και Σεπτεμβρίου 2021, ενώ σημειώθηκαν επίσης μειώσεις από έτος σε έτος τον Οκτώβριο και τον Νοέμβριο. Η επιβάρυνση του κρατικού προϋπολογισμού οδήγησε στο πρωτογενές έλλειμμα της ομοσπονδιακής κυβέρνησης να φτάσει το 7,9% του ΑΕΠ το 2020, ενώ το έλλειμμα μειώθηκε στο 7,3% το 2021 και στο 1,2% το 2022. Ταυτόχρονα, ο λόγος δημόσιου χρέους προς ΑΕΠ το 2020 ορίζεται σε 7,9%. Αυτό διαμορφώνεται στο 206,3% από 180,7% το 2019. Αυτό οφείλεται αδιαμφισβήτητα στη συρρίκνωση της οικονομικής δραστηριότητας και αφετέρου στο πρωτογενές έλλειμμα της ομοσπονδιακής κυβέρνησης. (ΕΛΣΤΑΤ, 2022).

3.3 Δημόσιες Δαπάνες κατά την Μεταπολιτευτική Περίοδο

Οι δημόσιες δαπάνες έχουν ανοδική πορεία από τα μέσα της δεκαετίας του 1970, που συμπίπτουν με την πρώτη πετρελαϊκή κρίση και την απομάκρυνση της δραχμής από τη σταθερή ισοτιμία με το δολάριο. Τις επόμενες δύο δεκαετίες, αυτή η τάση συνεχίστηκε μέχρι την έναρξη των δημοσιονομικών προσπαθειών για ένταξη στην Ευρωπαϊκή Νομισματική Ένωση το 2001, με ελαφρά πτώση στην πορεία ως αποτέλεσμα της εφαρμογής του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης (Καραβίτης Ν., 2008). Τις δεκαετίες του 1960 και του 1970, οι κυβερνήσεις προσπάθησαν να εξισορροπήσουν τα έσοδα και τις δαπάνες. Στην πορεία, αν και τα έσοδα παρουσίασαν ανοδική τάση, οι δαπάνες αυξήθηκαν ταχύτερα, οδηγώντας σε ελλείμματα (Πισσαρίδης Χ., Βαγιανός Δ., Βέττας Ν., Μεγήρ Κ, 2010). Την επόμενη δεκαετία, μέχρι το πρώτο μισό της δεκαετίας

του 1990, εμφανίστηκαν υψηλά ελλείμματα, ακολουθούμενα από μια απότομη αύξηση του δημόσιου χρέους. Συνεπώς, η αύξηση του δημόσιου χρέους επιτείνει τον φαύλο κύκλο της δημιουργίας ελλειμμάτων μέσω της αύξησης των τόκων (Καραβίτης Ν., 2008).

Η σταθερή ανοδική τάση των πρωτογενών δαπανών διακόπηκε προσωρινά το 1986 από το τότε πρόγραμμα σταθεροποίησης, αλλά επανέλαβε την ανοδική της τάση το 1988, το 1989 (το έτος πριν από τις εκλογές) και το 1990. Παρατηρείται ότι η προεκλογική περίοδος αυξάνεται σημαντικά στις δημόσιες δαπάνες (Βαβούρας Ι, 2019). Το 1991, οι βασικές δαπάνες παρουσίασαν προσωρινή πτώση και στη συνέχεια συνέχισαν την ανοδική τους πορεία τα επόμενα δύο χρόνια.

Διάγραμμα 3.3 : Η Μακροχρόνια εξέλιξη των Εσόδων και των Δαπανών του Δημόσιου Τομέα στην Ελλάδα ως % ΑΕΠ.

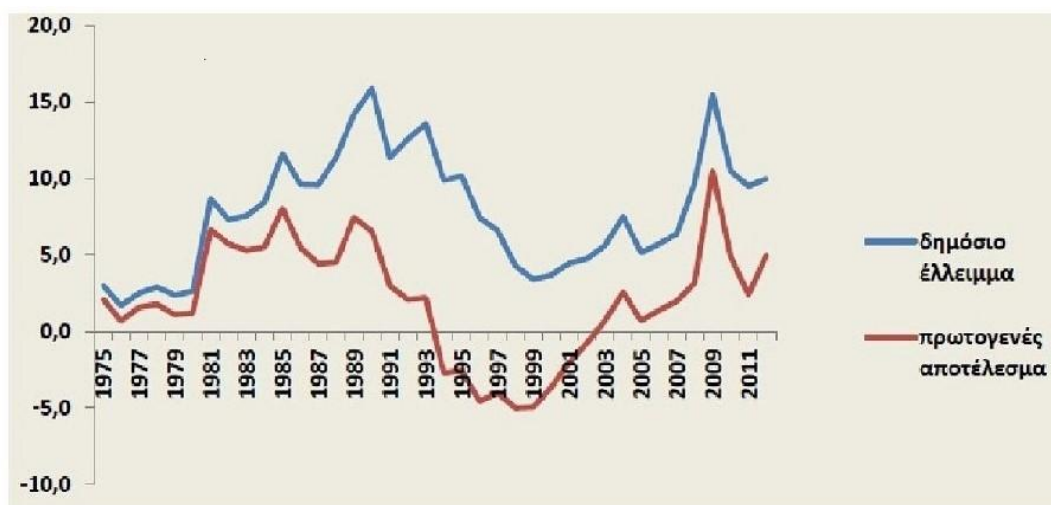

Πηγή: AMECO, 2012

3.4 Δημοσιονομικά Ελλείμματα της Ελλάδας

Μετά την επιστροφή της Ελλάδας στη δημοκρατία, από το 1974 έως το 1979, κεντρικός πυλώνας της οικονομικής της πολιτικής ήταν η ένταξη στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (Ε.Ο.Κ.). Σε αυτήν την ιδιαίτερη δεκαετία, η παγκόσμια οικονομία επλήγη από δύο πετρελαϊκές κρίσεις, με αποτέλεσμα την απότομη αύξηση της ανεργίας.

Διάγραμμα 3.4 Δημοσιονομικό Έλλειμμα και Πρωτογενές Αποτέλεσμα (ως ποσοστό του ΑΕΠ), Ελλάδα, 1975-2012 (Πηγή ΕΛΣΤΑΤ)

Διάγραμμα 3.5: Δημόσιο χρέος έως το τρίτο τρίμηνο του 2023, πηγή: Eurostat

Σύμφωνα με το σχήμα 3.3, διαπιστώνουμε ότι μεταξύ 1956 και 1971, το έλλειμμα του προϋπολογισμού δεν ξεπερνούσε το 2% του ΑΕΠ, αλλά το 1975 το έλλειμμα της Ελλάδας έφτασε το 3% του ΑΕΠ. Το επόμενο έτος, το έλλειμμα της χώρας μειώθηκε στο 1,7% του ΑΕΠ, πριν αυξηθεί στο 2,5% το 1977 και στο 2,9% το 1978. Εξίσου σημαντική ήταν η αύξηση του δημοσιονομικού ελλείματος μεταξύ 1979 και 1985, από

2,4% σε 11,6% του ΑΕΠ. 1985. Τα επόμενα δύο χρόνια, το έλλειμμα του προϋπολογισμού της Ελλάδας μειώθηκε. Στη συνέχεια, το ποσοστό του δημοσίου ελλείμματος ήταν 14,2% το 1989 και 15,9% το 1990. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, η ελληνική οικονομία είχε ένα από τα μεγαλύτερα ποσοστά δημοσίων ελλειμμάτων και η χώρα ήταν πολιτικά ασταθής. Οι μεταγενέστερες πολιτικές δημοσιονομικής προσαρμογής με στόχο την ένταξη της χώρας μας στην Ευρωζώνη συνέβαλαν στον περιορισμό του δημοσιονομικού ελλείμματος τη δεκαετία του 1990. Σκοπός της εφαρμογής είναι ο περιορισμός της φοροδιαφυγής και η διερεύνηση της φορολογικής βάσης (Γ. Αργεΐτης κ.ά., 2011). Το 2000, η Ελλάδα εντάχθηκε στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση και υιοθέτησε ως νόμισμά της το ευρώ. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, το δημόσιο έλλειμμα ανερχόταν στο 3,7% του ΑΕΠ στα τέλη του 20ού αιώνα, σημειώνοντας αξιοσημείωτη αύξηση στο 15,5% του ΑΕΠ το 2009. Αξίζει να σημειωθεί ότι, ξεκινώντας από το 1991, οι προσπάθειες μείωσης του πρωτογενούς ελλείμματος στο πλαίσιο της δημοσιονομικής προσαρμογής οδήγησαν σε πρωτογενές πλεόνασμα 2,7% του ΑΕΠ το 1994 και 2,7% του ΑΕΠ τέσσερα χρόνια αργότερα. Αντιπροσωπεύει το 5% του ΑΕΠ. Ωστόσο, παρά το πρωτογενές πλεόνασμα, η Ελλάδα δεν έχει σταματήσει να εμφανίζει συνολικό έλλειμμα στον προϋπολογισμό της επειδή το μέγεθος του χρέους της είναι τόσο μεγάλο που απαιτεί πολλά χρήματα για να πληρώσει τους τόκους (Ιορδάνογλου Χ., 2008). Αν και τα πρωτογενή πλεονάσματα συνεχίστηκαν μέχρι το 2002, η χώρα δεν μπόρεσε να μειώσει το συνολικό χρέος της. Από το 2003, το πρωτογενές έλλειμμα επανεμφανίστηκε και κορυφώθηκε το 2009, φτάνοντας στο 10,5% του ΑΕΠ. Ωστόσο, τα έκτακτα δημοσιονομικά μέτρα της χώρας που εφαρμόστηκαν από το 2010 συνέβαλαν στη μείωση του πρωτογενούς ελλείμματος της χώρας στο 4,9% το 2011 και στο 5% του ΑΕΠ το 2012, σύμφωνα με στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ.

Σύμφωνα με το διάγραμμα 3.4 στα τέλη του 2023 το ελληνικό δημόσιο χρέος στα τέλη του τρίτου τριμήνου του 2023 διαμορφώθηκε στα 360,17 δισεκατομμύρια ευρώ καταγράφοντας άνοδο από τα 358,046 δισεκατομμύρια το δεύτερο τρίμηνο, ενώ σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ το πρώτο τρίμηνο του 2023 είχε διαμορφωθεί στα 355,63 δισεκατομμύρια ευρώ.

3.5 Τα Αίτια των Δημοσίων Ελλειμμάτων στην χώρα

Μερικές από τις αιτίες του δημόσιου ελλείμματος στη χώρα είναι οι εξής:

- Η αδυναμία του ελληνικού κρατικού μηχανισμού να καταπολεμήσει τη φοροδιαφυγή (Βαβούρας Ι., 2019) και η διεύρυνση της φορολογικής βάσης είναι ένας από τους πιο καθοριστικούς παράγοντες που οδηγούν στην αύξηση του ελλείμματος.
- Η αύξηση της αναλογίας των ανελαστικών δαπανών όπως οι μισθοί και οι συντάξεις στο σύνολο των δαπανών του εθνικού προϋπολογισμού είναι ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες που εμπόδισαν τις διαδοχικές κυβερνήσεις να ελέγξουν τη συνεχιζόμενη αύξηση των ελλειμμάτων.
- Τα κρατικά ελλείμματα αυξάνονται εν μέσω στάσιμοπληθωρισμού.
- Δυσλειτουργία κοινωνικής ασφάλισης, ιδιαίτερα η διεύρυνση των ελλειμμάτων σε οργανισμούς κοινωνικής ασφάλισης και πρόνοιας (Τάτσος Ν., 1994). Ο ελληνικός δημόσιος τομέας χαρακτηρίζεται από μεγάλη απόκλιση μεταξύ εσόδων και δαπανών (Βαβούρας Ι., 2019). Τα δημόσια ελλείμματα συνεχίζουν να εμφανίζονται και η απόλυτη τιμή του δημόσιου χρέους και η αναλογία του στο ΑΕΠ συνεχίζουν να διευρύνονται, με αποτέλεσμα μια «κρίση χρέους». Επιπλέον, η χρόνια εμφάνιση μεγάλων δημοσίων ελλειμμάτων και η συνακόλουθη διόγκωση του δημόσιου χρέους είχαν αρνητικές κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις (Βαβούρας Ι., 2019):
- Ο ιδιωτικός τομέας εκτοπίζεται οικονομικά από τον δημόσιο τομέα, δεδομένου ότι μεγάλο ποσοστό των αποταμιεύσεων χρησιμοποιείται για τη χρηματοδότηση επενδύσεων, ενώ το δημόσιο έλλειμμα χρηματοδοτείται από εγχώριους αποταμιευτικούς πόρους.
- Αύξηση των πραγματικών επιτοκίων λόγω της συνολικής έλλειψης αποταμίευσης, η κυβέρνηση ασκεί ανοδική πίεση στα επιτόκια προκειμένου να προσελκύσει αποταμιευτικούς πόρους.
- Η συναλλαγματική ισοτιμία είναι υπερτιμημένη, προκαλώντας διεύρυνση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, επειδή το εξωτερικό χρέος δημιουργεί μια τάση ανατίμησης έναντι του νομίσματος της οφειλέτριας χώρας, αναστέλλοντας έτσι τις εξαγωγές και ενθαρρύνοντας τις εισαγωγές, οδηγώντας ουσιαστικά στη διεύρυνση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Η στροφή προκαλεί υποτίμηση του νομίσματος της οφειλέτριας χώρας. Εκτοπίζεται κάποια οικονομική δραστηριότητα σε τομείς της οικονομίας που είναι πιο ευάλωτοι

στον διεθνή ανταγωνισμό. Για την Ελλάδα δεν υπάρχουν συγκεκριμένοι κίνδυνοι λόγω της ένταξής της στο ενιαίο νόμισμα (το ευρώ).

- Οι δυνατότητες δημοσιονομικής και οικονομικής πολιτικής είναι περιορισμένες λόγω των υψηλών εθνικών τόκων. Για παράδειγμα, το 2011, οι πληρωμές τόκων για το δημόσιο χρέος αντιπροσώπευαν περίπου το 84,4% των συνολικών εσόδων από άμεσους φόρους (δηλαδή, φόροι εισοδήματος και ακίνητης περιουσίας). Στην περίπτωση αυτή, η αποτελεσματικότητα της δημοσιονομικής πολιτικής ως μέσου σταθεροποίησης της οικονομίας είναι περιορισμένη. Επιπλέον, οι τόκοι του δημόσιου χρέους περιλαμβάνονται στο κόστος μη παραγωγής, Διότι δεν αποτελούν τη ζήτηση του δημόσιου τομέα για αγαθά και υπηρεσίες όπως η δημόσια κατανάλωση και οι δημόσιες επενδύσεις, αλλά η ανακατανομή των πόρων μεταξύ των μελών της κοινωνίας μέσω του δημόσιου τομέα. Δεδομένου ότι το μη παραγωγικό κόστος δεν συμβάλλει άμεσα στην αξιοποίηση των συντελεστών παραγωγής και στη δημιουργία εισοδήματος, δεν περιλαμβάνονται στο ΑΕΠ. Εν ολίγοις, το υψηλό κόστος τόκων μπορεί να έχει αρνητικό αντίκτυπο σε σημαντικές μακροοικονομικές μεταβλητές όπως η απασχόληση και το εισόδημα.

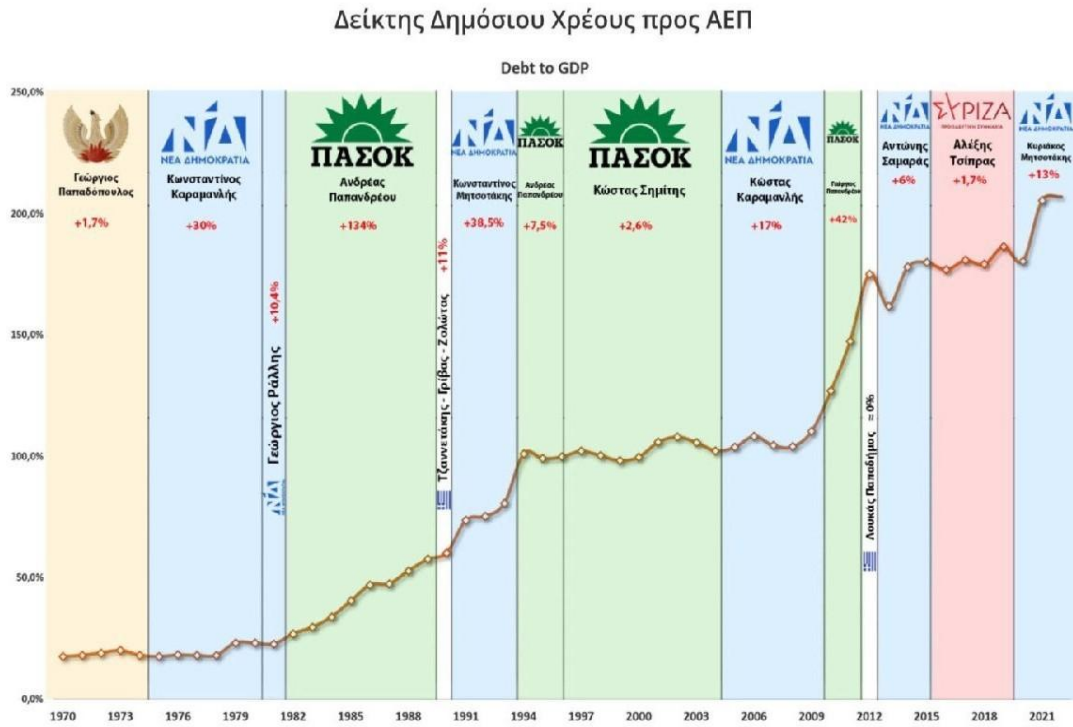
Πίνακας 3.2: Έλλειμμα περιόδου 1974-2010

Έτος	Χρέος Γενικής κυβέρνησης % ΑΕΠ	Έλλειμμα % ΑΕΠ	Πρωτογενές αποτέλεσμα % ΑΕΠ	
1974	21,0	-1,2	-	ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ (1974-1980)
1975	18,2	-2,6	-	
1976	17,7	-1,5	-	
1977	17,9	-2,2	-	
1978	23,2	-2,6	-	
1979	22,7	-2,1	-	
1980	22,5	-2,3	-	
1981	26,7	-7,8	-	
1982	30,2	-6,5	-	
1983	34,6	-6,7	-	
1984	41,3	-7,6	-	
1985	48,3	-10,4	-	
1986	50,2	-8,6	-	ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΗΤΣΟΤΑΚΗΣ (1990-1993)
1987	56,4	-8,6	-	
1988	61,6	-10,4	-3,8	
1989	64,8	-12,2	-5,5	
1990	71,7	-14,2	-5,1	
1991	74	-9,9	-1,3	
1992	79,1	-11,0	-0,7	
1993	99,2	-12,0	-0,7	
1994	97,2	-8,3	4,2	ΚΩΣΤΑΣ ΣΗΜΙΤΗΣ (1996-2004)
1995	97,9	-9,1	2,2	
1996	100,3	-6,7	3,9	
1997	97,5	-5,9	3,4	
1998	95,4	-3,9	4,4	
1999	94,9	-3,1	4,3	
2000	104,4	-3,7	3,7	
2001	104,7	-4,5	2,0	
2002	102,6	-4,8	0,8	
2003	98,3	-5,7	-0,7	
2004	99,8	-7,6	-2,6	
2005	101,2	-5,5	-1,0	ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ (2009-2011)
2006	107,3	-5,7	-1,3	
2007	107,4	-6,5	-2,0	
2008	113	-9,8	-4,8	
2009	129,3	-15,6	-10,4	
2010	144,9	-10,3	-4,7	

Πηγή: AMECO, Έλλειμμα περιόδου 1974-1987 από βιβλίο Δημέλη 2010
 “Μακροοικονομικά Μεγέθη και Ανάπτυξη της Ελληνικής οικονομίας”.

Όπως διακρίνουμε από τον πίνακα 3.2 το χρέος της γενικής κυβέρνησης ως ποσοστό του ΑΕΠ είχε αυξητική πορεία κατά την διάρκεια των ετών, με υψηλότερο το 2010 όπου η τιμή του ποσοστού του χρέους προς το ΑΕΠ ανήλθε στο 144,9%. Ωστόσο η αυξητική πορεία του χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ συνεχίστηκε και την επόμενη δεκαετία με αποκορύφωμα το 2021 όπου η χώρα είχε το υψηλότερο χρέος την τελευταία δεκαετία.

Διάγραμμα 3.6: Δείκτης Δημόσιου Χρέους προς ΑΕΠ

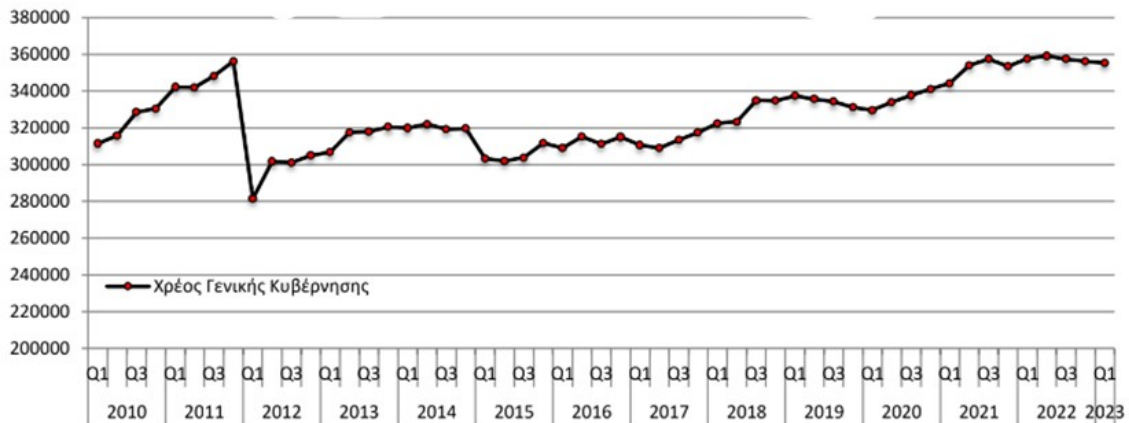
Data: imf.org, Eurostat Created by: Christos Papadimitriou

Πηγή: Οικονομικός Ταχυδρόμος

Διάγραμμα 3.7: Χρέος Γενικής Κυβέρνησης

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

	2021				2022				2023
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1
Ονομαστική αξία υπολοίπου χρέους που εκκρεμεί στο τέλος τριμήνου	344.340	354.177	357.425	353.489	357.750	359.175	357.476	356.256	355.270
Νόμισμα και καταθέσεις	6.727	6.754	6.797	6.757	6.829	7.136	7.467	7.190	6.890
Χρεόγραφα	74.814	80.252	82.748	80.936	83.995	86.633	85.126	85.134	85.403
Βραχυπρόθεσμο (<1 έτους)	11.452	11.472	11.532	10.811	10.948	11.251	11.181	11.089	11.168
Μακροπρόθεσμο (>1 έτους)	63.362	68.780	71.216	70.125	73.047	75.382	73.945	74.045	74.235
Δάνεια	262.799	267.171	267.880	265.796	266.926	265.406	264.883	263.932	262.977
Βραχυπρόθεσμο	934	3.771	3.590	2.049	3.778	3.647	3.800	5.391	4.052
Μακροπρόθεσμο	261.865	263.400	264.290	263.747	263.148	261.759	261.083	258.541	258.925

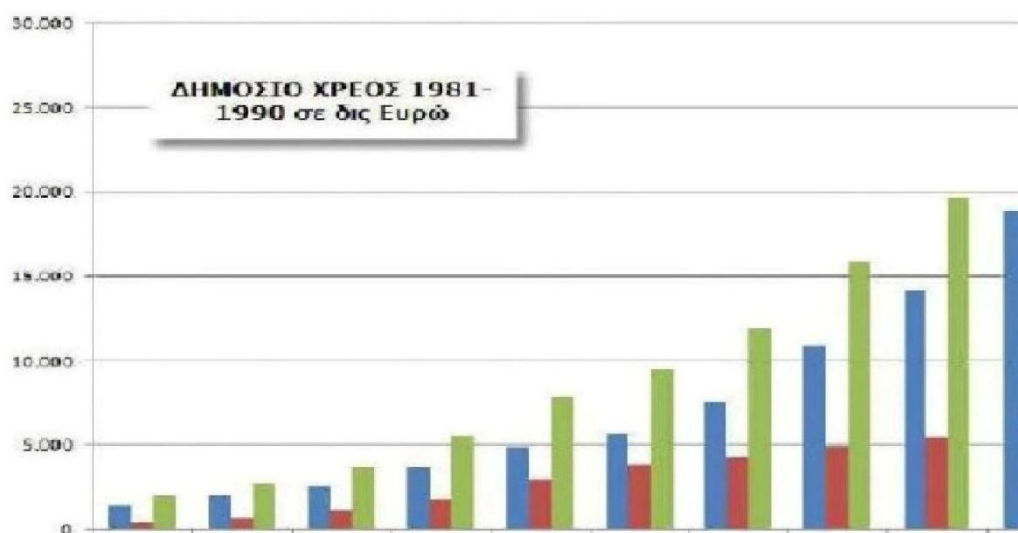

Τα τελευταία τριάντα έτη, η πολιτική των συνεχών ελλειμμάτων προκάλεσε στην Ελλάδα σημαντικά προβλήματα στην οικονομική της πορεία και κατά συνέπεια οι μακροοικονομικοί δείκτες επιδεινώνονταν συνεχώς. Οι πολιτικές που εφάρμοσαν οι κυβερνήσεις χρηματοδοτώντας τα συνεχή ελλείμματα οδήγησαν στην διόγκωση του δημόσιου χρέους. Η διόγκωση αυτή είχε αρνητικές συνέπειες τόσο στα μακροοικονομικά μεγέθη, όσο και στην εικόνα της χώρας απέναντι στους δανειστές της.

3.6 Το Δημόσιο Χρέος στην Ελλάδα

Ο κύριος στόχος της πολιτικής της ελληνικής κυβέρνησης τις τελευταίες δύο δεκαετίες ήταν η μείωση του δημόσιου χρέους ως μεριδίου του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος. Καθώς οι χώρες εντάσσονται στην ευρωζώνη, το βάρος της δημοσιονομικής πολιτικής γίνεται βελτίωση του δημόσιου χρέους. Μεταξύ άλλων, το δημόσιο χρέος είναι μια σημαντική μακροοικονομική μεταβλητή που παίζει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των υπόλοιπων δημοσιονομικών μεταβλητών. Επιπλέον, οι περιορισμοί του σημαίνουν αυτόματα την εξοικονόμηση σημαντικών πόρων που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη χρηματοδότηση άλλων τομέων της οικονομίας (Μελάς Κ, 2010).

Διάγραμμα 3.8 Χρέος Γενικής Κυβέρνησης

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Η χώρα μας μετά την περίοδο της μεταπολίτευσης δανείζεται μεγάλα ποσά προκειμένου να καλύψει ανάγκες και κενά, με αποτέλεσμα το δημόσιο χρέος να διογκωθεί γρήγορα. Συγκεκριμένα την περίοδο 1980-1993 το χρέος από 80,7%

εκτινάσσεται στο 111,6% του ΑΕΠ. Τότε η χώρα ήταν χωρισμένη σε κομματικά στρατόπεδα και η αντιπαράθεση ήταν σφοδρή. Συγκεκριμένα, στα τέλη της δεκαετίας του 1980, η Ελλάδα παρουσίασε την ακόλουθη εικόνα (Vavouras I. et al., 1990):

- Η παραγωγικότητα της εργασίας κατέρρευσε.
- Διακυμάνσεις στο επιχειρηματικό περιβάλλον.
- Κατέστρεψε την εγχώρια παραγωγή.
- Αναποτελεσματική εργασιακή κουλτούρα.
- Οι αυξήσεις στους μισθούς είναι δυσανάλογες.

Από τις αρχές της δεκαετίας του 2000, η χώρα επιδιώκει να εφαρμόσει διαρθρωτικές αλλαγές στην οικονομία μετά από παρότρυνση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Αν και η ελληνική κυβέρνηση προσπάθησε να μειώσει το έλλειμμα των ΔΕΚΟ και άλλων ζημιογόνων κρατικών επιχειρήσεων ιδιωτικοποιώντας ορισμένες από αυτές, τα παράτησε λόγω της έντονης λαϊκής αντιπολίτευσης. Ειδικότερα, ο νόμος Γιαννίτση αναφέρει ασφαλιστικές μεταρρυθμίσεις, συμπεριλαμβανομένων μέτρων όπως η αναδιάρθρωση των ασφαλιστικών ταμείων και η αναθεώρηση των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων. Τον Απρίλιο του 2001, ο καθηγητής Τάσος Γιαννίσης, τότε Υπουργός Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, επιχείρησε τη μεταρρύθμιση του ασφαλιστικού και συνταξιοδοτικού τομέα. Ωστόσο, λόγω της αντίδρασης του κοινοβουλίου και της κοινής γνώμης, ο νόμος αυτός δεν εφαρμόστηκε πλήρως. Στο πρώτο μισό της δεκαετίας του 2000, η ελληνική οικονομία αναπτυσσόταν αργά. Ωστόσο, στηρίζεται σε ένα μοντέλο ανάπτυξης με βασικούς πυλώνες τη δημόσια και ιδιωτική κατανάλωση. Με την ένταξή της στο ευρώ, η χώρα θα μπορούσε να βρει φθηνό κεφάλαιο από το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα, το οποίο είχε απεριόριστη ρευστότητα εκείνη την εποχή. Ως αποτέλεσμα, η κυβέρνηση επωμίζεται το σημαντικό κόστος κατασκευής υποδομών και εγκαταστάσεων για τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Ωστόσο, το μεγάλο εγχείρημα των Ολυμπιακών Αγώνων και οι καταναλωτικές δαπάνες των Ελλήνων δεν μπόρεσαν να αναπτύξουν την παραγωγικότητα και την εξωστρέφεια της ελληνικής οικονομίας. Η πτώση των ρυθμών ανάπτυξης και ο εκτροχιασμός των δημοσιονομικών ελλειμμάτων έχουν αυξήσει σημαντικά το μέγεθος του λόγου του χρέους προς το ΑΕΠ. Το πρόβλημα του χρέους έχει γίνει πιο σοβαρό καθώς η ύφεση της Ελλάδας οδήγησε σε μείωση του ΑΕΠ. Στη συνέχεια, η ΕΚΤ διέκοψε τον άμεσο δανεισμό και ανάγκασε την Ελλάδα να δανειστεί από τις εμπορικές

τράπεζες. Η άμεση συνέπεια ήταν η άνοδος των επιτοκίων, υπογραμμίζοντας την αδυναμία της χώρας να αποπληρώσει δάνεια και ομόλογα. Το χρέος της Ελλάδας μπορεί να ξεκίνησε στα μέσα της δεκαετίας του 1970, αλλά τις τελευταίες δεκαετίες έχει δημιουργήσει μια εύθραυστη οικονομική κατάσταση καθώς οι τόκοι και οι πληρωμές χρέους που πρέπει να πληρώνονται κάθε χρόνο έχουν αυξηθεί σημαντικά (Αργεΐτης Γ., Νικολαΐδης Μ., 2011).

3.7 Το Δημόσιο Χρέος της Ελλάδας την περίοδο 2010-2022

Η Ελλάδα δεν μπόρεσε να δανειστεί με χαμηλά επιτόκια στις αρχές της δεκαετίας 2010-2020 για να καλύψει το δημοσιονομικό της έλλειμμα και να αναχρηματοδοτήσει το χρέος της. Ως αποτέλεσμα, η χώρα αντιμετωπίζει τον κίνδυνο αναστολής πληρωμών. Την ίδια ώρα, η χώρα χάνει την αξιοπιστία της στις διεθνείς αγορές και αναζητά βοήθεια από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Η κυβέρνηση εκείνη την εποχή θεώρησε απαραίτητο να στηρίξει την Ευρώπη ακόμη και αν επιβάλλονταν δύσκολες συνθήκες (Hamilton J. Et all, 2016). Η Ελλάδα έλαβε δημοσιονομική στήριξη επειδή βρισκόταν σε δημοσιονομική ανισορροπία και για να αποφύγει την χρεοκοπία. Το δεύτερο εξάμηνο του 2009, αν και η παγκόσμια οικονομία παρουσίασε σχετική βελτίωση, η κατάσταση στη χώρα μας επιδεινώθηκε λόγω των μέτρων στήριξης του χρηματοπιστωτικού τομέα και της πραγματικής οικονομίας (Χαρδούβελης Γ., 2011). Στις 2 Μαΐου 2010, ο τότε πρωθυπουργός Γιώργος Παπανδρέου ανακοίνωσε τα πρώτα μέτρα λιτότητας που θα έπρεπε να αντιμετωπίσουν οι φορολογούμενοι στο νησί του Καστελλόριζου. Η Ελλάδα ζήτησε 30 δισ. ευρώ από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και 80 δισ. ευρώ από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και υπέγραψε ένα μνημόνιο οικονομικής και χρηματοπιστωτικής πολιτικής, ένα τεχνικό μνημόνιο και ένα μνημόνιο κατανόησης για συγκεκριμένους όρους οικονομικής πολιτικής. Μερικά από τα μέτρα λιτότητας που εφαρμόστηκαν μεταξύ 2010-2014 περιλαμβάνουν:

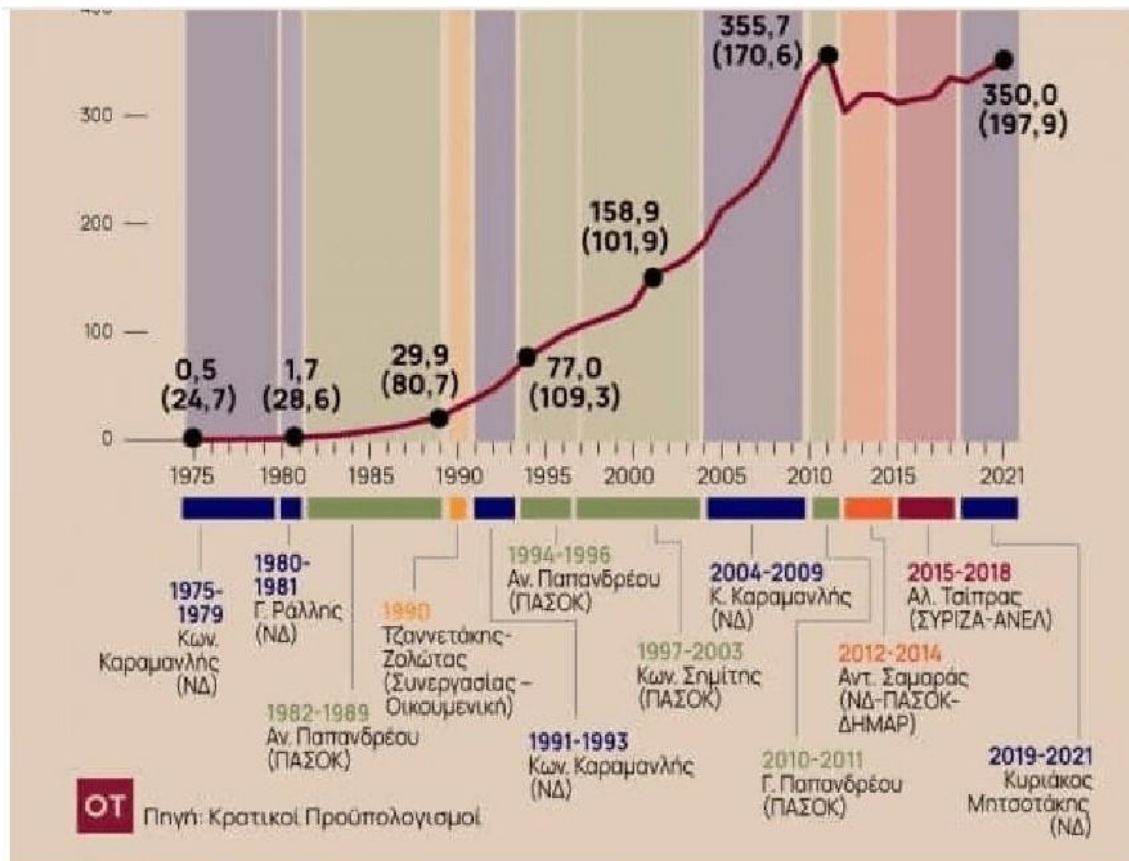
- Περικοπές στο δημόσιο τομέα: Μείωση των δαπανών του δημόσιου τομέα μειώνοντας τους μισθούς και τις πληρωμές συντάξεων για δημοσίους υπαλλήλους και συνταξιούχους.
- Αύξηση φόρων: επιβολή νέων φόρων σε όλα τα επίπεδα, συμπεριλαμβανομένου του φόρου προστιθέμενης αξίας, του φόρου εισοδήματος και άλλων φόρων.
- Αναδιάρθρωση του δημόσιου τομέα για εξοικονόμηση πόρων και βελτίωση της

αποτελεσματικότητας.

- Περικοπή κοινωνικών δαπανών: Μείωση των δαπανών για κοινωνικά προγράμματα και πρόνοια.
- Η Ελλάδα επαναδιαπραγματεύεται τους όρους δανείου με διεθνείς πιστωτές για να μειώσει τα επιτόκια και να παρατείνει τους όρους αποπληρωμής.
- Ιδιωτικοποίηση δημοσίων επιχειρήσεων με στόχο τη μείωση του δημόσιου χρέους.
- Αλλαγές στη δημόσια διοίκηση, όπως μείωση του αριθμού των δημοσίων υπαλλήλων μέσω απολύσεων, για μείωση του δημόσιου λειτουργικού κόστους.
- Αναθεώρηση της εργατικής νομοθεσίας, μεταξύ άλλων μέσω μέτρων ευελιξίας στην αγορά εργασίας.
- Διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις στους τομείς της δικαιοσύνης, της διοικητικής διαφάνειας, της φορολογικής νομοθεσίας κ.λπ., με στόχο την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας. Αυτά τα μέτρα είχαν σοβαρές κοινωνικές και οικονομικές συνέπειες και προκάλεσαν αντιδράσεις σε ολόκληρη την κοινωνία.

Διάγραμμα 3.9: Χρέος και κυβερνήσεις

Πηγή: Κρατικοί Προϋπολογισμοί

Κατά την τετραετία από το 2015 έως το 2019, όπως φαίνεται από τον Πίνακα 3.3 και το Διάγραμμα 3.10, η αναλογία των τιμών του δημόσιου χρέους της ΕΕ προς το ΑΕΠ παρουσίασε σταθερή πτωτική τάση. Στην Ελλάδα, αντίθετα, η αξία του δημόσιου χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ συνέχισε να παρουσιάζει διακυμάνσεις κατά την τετραετία. Πιο συγκεκριμένα, το 2015, ο λόγος της τιμής του δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ μειώθηκε τόσο στην ΕΕ όσο και στη χώρα μας, αλλά η τιμή του λόγου του δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ της χώρας μας ήταν πολύ υψηλότερη από αυτή των άλλων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σημειώνουμε επίσης ότι ο λόγος του ελληνικού δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ το 2015 ήταν 91,6 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερος από τον δείκτη του δημόσιου χρέους της ΕΕ προς το ΑΕΠ, που ήταν 176,7% και 85,1% αντίστοιχα. Το επόμενο έτος, ειδικά το 2016, ο λόγος τιμής του δημόσιου χρέους της ΕΕ προς το ΑΕΠ συνέχισε να μειώνεται, ενώ ο λόγος τιμής του ελληνικού δημόσιου χρέους προς ΑΕΠ αυξήθηκε, με ποσοστά 180,5% και 84,3% αντίστοιχα. Ο λόγος του δημόσιου χρέους της Ελλάδας προς το ΑΕΠ είναι επίσης 96,2 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερος από τον αντίστοιχο δείκτη δημόσιου χρέους της ΕΕ προς το ΑΕΠ. Το 2017, ο λόγος τιμής του δημόσιου χρέους προς ΑΕΠ μειώθηκε στην Ελλάδα και την ΕΕ, αλλά σε σύγκριση με την πτώση του δείκτη τιμής δημοσίου χρέους προς ΑΕΠ στην Ελλάδα και την ΕΕ, η μείωση στη χώρα μας ήταν πολύ μεγαλύτερη, σε σχέση με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Πιο αναλυτικά, μπορούμε να δούμε ότι το 2017 η Ελλάδα πέτυχε δείκτη δημόσιου χρέους προς ΑΕΠ που ήταν 97,6 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερος από αυτόν της ΕΕ, με τον αντίστοιχο δείκτη να είναι 179,5% για την Ελλάδα και 81,9% για την ΕΕ. Το 2018, ο λόγος του δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ της χώρας μας συνέχισε να αυξάνεται, ενώ ο λόγος του δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ της ΕΕ μειώθηκε ξανά. Ο λόγος του δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ είναι 106,6 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερος από τον αντίστοιχο δείκτη δημόσιου χρέους της ΕΕ προς το ΑΕΠ, που είναι 186,4% και 79,8% αντίστοιχα. Ομοίως, ο λόγος δημόσιου χρέους προς ΑΕΠ της Ελλάδας το 2019 ήταν 102,9 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερος από τον δείκτη δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ της ΕΕ, ο οποίος ήταν 180,6% για την Ελλάδα και 7% για τις 77 ευρωπαϊκές χώρες. Το 2020, μπορούμε να δούμε ότι το δημόσιο χρέος της Ελλάδας ως ποσοστό του ΑΕΠ είναι 116,3 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερο από το δημόσιο χρέος της ΕΕ καθώς το μερίδιο της Ελλάδας στο ΑΕΠ είναι 206,3% και η ΕΕ είναι 90%. Ευρωπαϊκή Ένωση. Ο λόγος του ελληνικού δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ

το 2021 θα είναι 106,6 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερος από το 2021. Ο λόγος του δημόσιου χρέους της ΕΕ προς το ΑΕΠ είναι 194,6% στην Ελλάδα και 88% στην Ε.Ε. Τελικά, μέχρι το 2022, ο λόγος του δημόσιου χρέους της Ελλάδας προς το ΑΕΠ θα είναι 87,3 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερος από τον δείκτη του δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ της ΕΕ, με την αναλογία της Ελλάδας στο 171,3% και της ΕΕ στο 84%. Ωστόσο, οι λόγοι του δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ μειώθηκαν τόσο στην Ελλάδα όσο και στην ΕΕ το 2022.

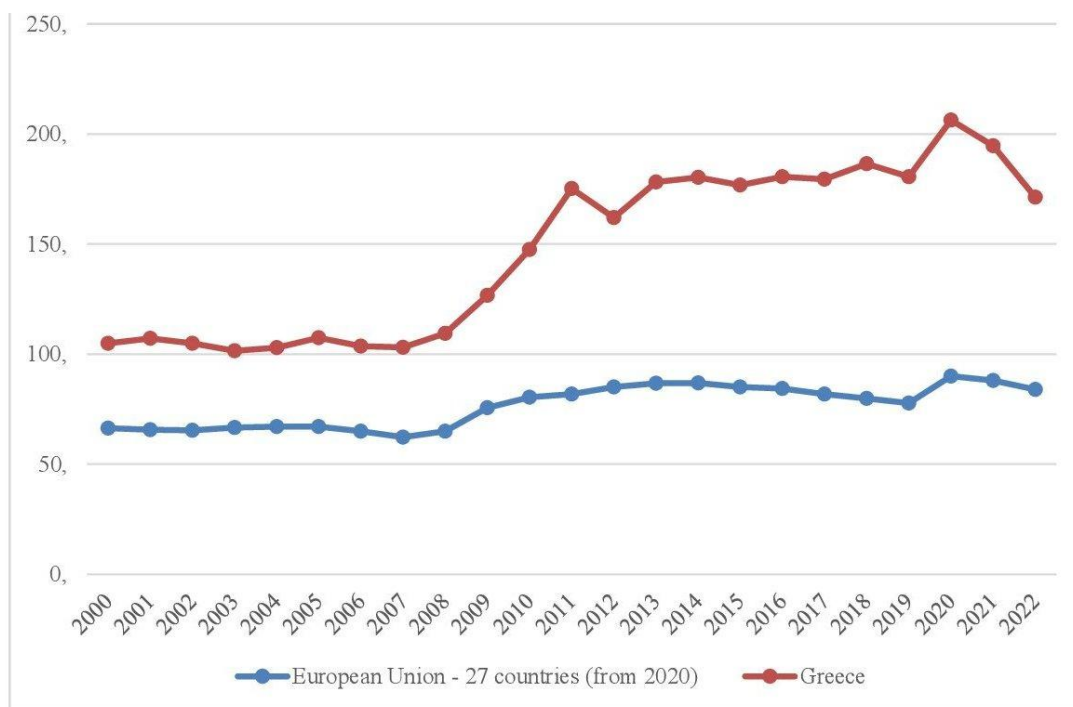
Τη διετία 2020-2022, η Ελλάδα και η υπόλοιπη ΕΕ παρουσίασαν εξαιρετικά υψηλές αυξήσεις τιμών στους δείκτες δημόσιου χρέους προς ΑΕΠ λόγω της πανδημίας Covid-19. Η πανδημία έχει προκαλέσει όλεθρο στις οικονομίες σε όλο τον κόσμο, συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας. Τα περιοριστικά μέτρα, οι απαγορεύσεις και το κλείσιμο επιχειρήσεων οδήγησαν σε σημαντική μείωση του ΑΕΠ. Επιπλέον, η πτώση των δημόσιων εσόδων και η αύξηση των δαπανών για την αντιμετώπιση της πανδημίας έχουν οδηγήσει σε αύξηση της αναλογίας του δημόσιου χρέους προς το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν στην Ελλάδα και σε άλλες χώρες της ΕΕ.

Πίνακας 3.3: Δημόσιο Χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ

Dataset:	Government deficit/surplus, debt and associated data [GOV_10DD_EDPT1_custom_7318284]																								
Last updated:	21/04/2023 11:00																								
Time frequency	Annual																								
Unit of measure	Percentage of gross domestic product (GDP)																								
Sector	General government																								
National accounts indicator (ESA 2010)	Government consolidated gross debt																								
	TIME	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
GEO (Labels)																									
European Union - 27 countries (from 2020)	68,4	65,6	65,4	66,7	67,0	67,1	65,0	62,3	65,0	75,7	80,4	81,8	85,0	86,8	86,9	85,1	84,3	81,9	79,8	77,7	90,0	88,0	84,0		
Greece	104,9	107,1	104,9	101,5	102,9	107,4	103,6	103,1	109,4	126,7	147,5	175,2	162,0	178,2	180,3	176,7	180,5	179,5	186,4	180,6	206,3	194,6	171,3		

Διάγραμμα 3.10: Δημόσιο Χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ

Πηγή: Eurostat

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Η Κρίση Χρέους στις χώρες της Ευρωζώνης

4.1 Το χρονικό της κρίσης

Στα τέλη του 1992, η σύναψη της Συνθήκης του Μάαστριχτ έθεσε τα θεμέλια για τις χώρες της ΕΕ να υιοθετήσουν ένα κοινό ευρωπαϊκό νόμισμα. Η Ευρωζώνη ιδρύθηκε το 1999, με τις πρώτες χώρες που υιοθέτησαν το ευρώ ως εθνικό τους νόμισμα.

Η υιοθέτηση του ενιαίου ευρωπαϊκού νομίσματος ήταν μια αναπτυξιακή δημιουργία της ευρύτερης γεωγραφικής περιοχής της Ευρωζώνης, με στόχο ένα σταθερό ενιαίο νόμισμα που εξυπηρετεί τα συμφέροντα τόσο των ισχυρότερων οικονομιών όσο και μικρότερων οικονομιών όπως η δική μας.

Το 2008, οι χώρες της Ευρωζώνης βρίσκονταν σε ύφεση λόγω των μεταβαλλόμενων επιπτώσεων της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης. Το 2009, η νεοεκλεγείσα ελληνική κυβέρνηση εξέδωσε δημοσίως στους πολίτες της χώρας για την κατάσταση του χρέους της Ελλάδας, προκαλώντας πανικό στις αγορές. Τον Μάιο του 2010, μετά το spread του 10ετούς ομολόγου της Ελλάδας, δεν μπόρεσε να αναχρηματοδοτήσει το χρέος της από τη διεθνή αγορά και στράφηκε στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και την Ευρωπαϊκή Ένωση για βοήθεια για την αντιμετώπιση της κρίσης χρέους. Ωστόσο, η συμφωνία ήταν ανεπαρκής για να αποτρέψει την εξάπλωση της κρίσης σε άλλες χώρες της ευρωζώνης. Η Ιρλανδία και η Πορτογαλία εισέρχονται επίσης στους αντίστοιχους μηχανισμούς στήριξης και τα επιτόκια δανεισμού στην Ισπανία και την Ιταλία αυξάνονται ραγδαία.

Προκειμένου να αποτραπεί η εξάπλωση της κρίσης χρέους και να αντιστραφεί η κατάσταση, οι χώρες της Ευρωζώνης έλαβαν μια σειρά από αποφάσεις (Ιούλιος 2011, Οκτώβριος 2011 και Δεκέμβριος 2011). Οι χώρες της ευρωζώνης έχουν μελετηθεί από διεθνείς αναλυτές και ηγέτες οικονομικών δυνάμεων όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Κίνα. Σύμφωνα με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, οι ευρωπαϊκές χώρες πρέπει να πληρούν ορισμένες δημοσιονομικές προϋποθέσεις προκειμένου να υιοθετήσουν ένα ενιαίο ευρωπαϊκό νόμισμα. Ειδικότερα, τα επίπεδα του δημόσιου χρέους θα πρέπει να κυμαίνονται γύρω στο 60% του εγχώριου ΑΕΠ. Υπάρχει ακόμη και πτωτική τάση (Einchengreen, 2008) και το έλλειμμα του κρατικού προϋπολογισμού φτάνει το 3%. Οι συνθήκες αυτές οφείλονταν κυρίως στην πίεση της Γερμανίας. Ενώ το αρχικό σχέδιο ήταν η δημιουργία μιας δυνατής νομισματικής ένωσης, μερικές χώρες (Γερμανία,

Γαλλία, Ολλανδία, Αυστρία) ισχυροποιήθηκαν οικονομικά σε σχέση με άλλες χώρες όπως η Πορτογαλία και η Ιταλία, όπου οι οικονομίες τους χειροτέρευσαν σημαντικά. Η Ελλάδα εντάχθηκε στην Ευρωζώνη το 2001. Μετά την ίδρυση της Ευρωζώνης, πολλά κράτη μέλη άρχισαν σταδιακά να παραβιάζουν τους όρους της συνθήκης. Ειδικότερα, η Πορτογαλία υπερέβη το επιτρεπόμενο όριο του δημόσιου χρέους της, αλλά αποκατέστησε την τάξη εφαρμόζοντας δημοσιονομικές πολιτικές λιτότητας. Αντίθετα, η Γαλλία και η Γερμανία άρχισαν να αναθεωρούν το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης αφού παραβίασαν τις διατάξεις του (Bohle, 2010). Στην περίπτωση της Ελλάδας, είναι γεγονός ότι η Ελλάδα δεν ήταν έτοιμη για την ένταξη στη νομισματική ένωση λόγω των μακροχρόνιων δημοσιονομικών προβλημάτων της. Παρόλα αυτά, κατάφερε να ενταχθεί στη νομισματική ένωση, μια απόφαση που οδηγήθηκε σε μεγάλο βαθμό από καθαρά πολιτικά κριτήρια (Bohle D., 2010).

Πίνακας 4.1: Οικονομικά Μεγέθη της Ελλάδος το χρονικό διάστημα 2000-2010

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Α.Ε.Π (σε εκ/ρια €)	136,281	146,42	156,61	172,42	185,26	194,81	211,30	227,07	236,91	235,01	230,17
ΜΕΤΑ ΒΟΛΗ ΤΟΥ Α.Ε.Π (%)	Έτος βάσης	4.2	3.4	5.9	4.4	2.3	5.2	4.3	1.0	-2.0	-4.5
ΧΡΕΟΣ (Σε εκ/ρια €)	140,97	151,86	159,21	168,02	183,18	212,41	224,91	239,36	262,31	298,70	328,58
ΧΡΕΟΣ (% του Α.Ε.Π)	103,4	103,7	101,70	97,4	98,9	109,0	106,4	105,4	110,7	127,1	142,8
ΙΣΟΖΥ ΓΙΟ	-3,7	-4,5	-4,8	-5,6	-7,5	-5,2	-5,7	-6,4	-9,8	-15,4	-10,5

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή

Σύμφωνα με τον Πίνακα 4.1, το έλλειμμα της Ελλάδας παρέμεινε πάνω από το 3% από το 2000 έως το 2009, ενώ το δημόσιο χρέος είχε πτωτική τάση μέχρι το 2004 αλλά αυξήθηκε απότομα την επόμενη πενταετία. Το 2009, το δημόσιο χρέος αντιπροσώπευε το 127,1% του ΑΕΠ. Διαπιστώνουμε λοιπόν ότι η Ελλάδα είχε πρόβλημα δημοσιονομικής προσαρμογής από το 2000 έως το 2010, αλλά χρηματοδότησε το

έλλειμμά της μέσω φθηνού δανεισμού που παρείχαν οι διεθνείς αγορές, αν και το αποτέλεσμα δεν ήταν καλό. Τα οικονομικά δεινά της ευρωζώνης ξεκίνησαν με την κρίση του Ντουμπάι το 2009. Παράλληλα πολλοί περιμένουν τη χρεοκοπία της χώρας, με τις διεθνείς αγορές είναι επιφυλακτικές για πολλές άλλες χώρες που μπορεί να έχουν δημοσιονομικά προβλήματα, συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας (Grauwe, 2010). Τα spread για το 10ετές ομόλογο της χώρας άρχισαν να διευρύνονται απότομα καθώς το υψηλό κόστος δανεισμού καθιστούσε δύσκολη την αναχρηματοδότηση του χρέους. Στη συνέχεια, οι οίκοι αξιολόγησης άρχισαν να υποβαθμίζουν συνεχώς την πιστοληπτική ικανότητα της Ελλάδας. Ο Fitch μείωσε την αξιολόγησή του για πρώτη φορά, σε A- από A, μια μέρα μετά την ανακοίνωση του διπλασιασμού του ελλείμματος το 2009.

Δύο μήνες αργότερα, ο Fitch υποβάθμισε ξανά την Ελλάδα κατά μία βαθμίδα σε BBB+. Αργότερα ο S&P υποβάθμισε την αξιολόγησή του σε BBB+ από A-. Η Moody's υποβάθμισε επίσης τη βαθμολογία από A1 σε A2 (Χαρδούβελης, 2011).

Καθώς οι διεθνείς αγορές κλονίζονται, το χάσμα εμπιστοσύνης της Ελλάδας διευρύνεται, με τα spreads των 10ετών ομολόγων να εκτοξεύονται σε περισσότερες από 600 μονάδες βάσης. Προκειμένου να ανατρέψει την αρνητική ατμόσφαιρα στη διεθνή αγορά, η κυβέρνηση ανακοίνωσε το Σχέδιο Σταθερότητας και Ανάπτυξης, το οποίο αναμένεται να μειώσει το έλλειμμα στο 3% έως το 2012, εστιάζοντας παράλληλα στη μείωση των δημόσιων δαπανών και την αύξηση των εσόδων με την αύξηση των φόρων και την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής. Το πρόγραμμα εγκρίθηκε από το ECOFIN (Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2010) στις 16 Φεβρουαρίου 2010. Τον Μάρτιο του 2010, η κυβέρνηση έλαβε πρόσθετα δημοσιονομικά μέτρα και στις 5 Μαΐου 2010, το Ευρωπαϊκό και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο αποφάσισαν να παράσχουν στην Ελλάδα περίπου 110 δισ. ευρώ σε δανειακή βοήθεια για την κάλυψη των δανειακών αναγκών της Ελλάδας για περίπου 3 χρόνια. Τα επιτόκια δανεισμού της αγοράς θεωρούνται πολύ υψηλά. Το μνημόνιο περιλαμβάνει πόρους 80 δισεκατομμυρίων δολαρίων από κράτη μέλη της ζώνης του ευρώ (εκτός από τη Σλοβακία) και 30 δισεκατομμύρια δολάρια σε πόρους. Τα κεφάλαια αποδεσμεύονται σε δόσεις αφού πρώτα αξιολογηθεί η διαδικασία υλοποίησης των μέτρων που περιλαμβάνονται στο μνημόνιο (ΔΝΤ Χώρα Έκθεση Αρ. 10/110, 2010).

Ωστόσο, ενώ οι διεθνείς αγορές φάνηκαν αρχικά να είναι ισορροπημένες, οι δημόσιες δηλώσεις πολιτικών της ευρωζώνης ότι τα ελληνικά ομόλογα θα μπορούσαν

να ανταλλάσσονται με άλλα ομόλογα χαμηλότερης αξίας και ότι η Ελλάδα θα μπορούσε να χρεοκοπήσει, έχουν δημιουργήσει νέα αβεβαιότητα στις διαφορές των ομολόγων. Τα ελληνικά ομόλογα αυξήθηκαν ακόμη περισσότερο.

Αυτό έχει δημιουργήσει μια κρίση αξιοπιστίας όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά σε ολόκληρη την ευρωζώνη. Στις 21 Δεκεμβρίου 2010, ο Fitch κατέταξε τα ελληνικά ομόλογα στην κατηγορία «σκουπίδια» και ο οίκος αξιολόγησης υποβάθμισε περαιτέρω την πιστοληπτική ικανότητα της χώρας. Οι διεθνείς αγορές στρέφουν επίσης την προσοχή τους σε άλλες χώρες της ευρωζώνης, όπως η Πορτογαλία. Στις αρχές του 2011, η Πορτογαλία αναγκάστηκε να ζητήσει οικονομική βοήθεια λόγω των αυξανόμενων επιτοκίων δανεισμού. Πριν από την Πορτογαλία, η Ιρλανδία κατέφυγε στον μηχανισμό στήριξης τον Δεκέμβριο του 2011. Η Ισπανία και η Ιταλία αύξησαν επίσης τα επιτόκια δανεισμού των ομολόγων τους, ενώ οι οίκοι αξιολόγησης υποβάθμισαν την πιστοληπτική τους ικανότητα (Χαρδούβελης, 2011). Σε αυτό το χρονικό διάστημα οι χώρες της Ευρωζώνης προχώρησαν σε τρεις σημαντικές συμφωνίες στην προσπάθειά τους να επιλύσουν οριστικά την κρίση χρέους που ταλανίζει την ενιαία νομισματική ένωση. Οι αποφάσεις αυτές σύμφωνα με τους ισχυρισμούς της Ευρωζώνης θα οδηγήσουν στην οριστική λύση της κρίσης χρέους, όμως πολλοί αναλυτές αμφισβητούν την αποτελεσματικότητα των μέτρων που αναφέρονται σε αυτές.

4.2 Η μη τήρηση των συμφωνηθέντων της Συνθήκης του Μάαστριχτ

Για να ενταχθεί στην ένωση ενιαίου νομίσματος, μια χώρα πρέπει να πληροί ορισμένες προϋποθέσεις:

- Το έλλειμμα του εθνικού προϋπολογισμού να φτάνει έως το 3%.
- Τα επίπεδα του δημόσιου χρέους να φτάνουν ως το 60% του εγχώριου ΑΕΠ και να υπάρχει ακόμη δυνατότητα πτωτικής τάσης.
- Το ποσοστό πληθωρισμού θα πρέπει να κυμαίνεται κάτω από την τιμή αναφοράς (δεν πρέπει να υπερβαίνει το 1,5% που ισοδυναμεί με το πιο αποτελεσματικό κράτος μέλος εντός 3 ετών)
- Οι συναλλαγματικές ισοτιμίες των εθνικών νομισμάτων θα πρέπει να παραμένουν εντός της περιοχής που καθορίζεται από τον Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών (ΜΣΙ) για τουλάχιστον δύο χρόνια.

- Τα μακροπρόθεσμα επιτόκια δανεισμού των δεκαετών ομολόγων κάθε χώρας δεν πρέπει να υπερβαίνουν τα επιτόκια των τριών πιο αποτελεσματικών κρατών μελών κατά περισσότερο από δύο ποσοστιαίες μονάδες (Συνθήκη Ευρωπαϊκής Ένωσης, 1992). Το ερώτημα που τίθεται είναι εάν όλα τα κράτη μέλη έχουν συμμορφωθεί με τους συμφωνηθέντες όρους της συνθήκης. Ειδικά στην περίπτωση της Ελλάδας, η απόφαση για υιοθέτηση ενιαίου νομίσματος ήταν περισσότερο πολιτική παρά οικονομική. Είναι γεγονός ότι η Ελλάδα δεν πληρούσε τα κριτήρια της συνθήκης, ενώ άλλοι Ευρωπαίοι εκπρόσωποι γνωρίζουν ότι τα οικονομικά στοιχεία που παρουσιάζει η Ελλάδα είναι εικονικά, καθώς η αδυναμία της χώρας να συγκεντρώσει έσοδα και να μειώσει τις δαπάνες είναι εμφανής, όπως εμφανής ήταν και τα μακροπρόθεσμα δημοσιονομικά προβλήματα που αντιμετώπιζε (Bohle , 2010).

Φυσικά, δεν ήταν μόνο η Ελλάδα που δεν τηρούσε τους όρους της συμφωνίας. Το 2002, η Πορτογαλία παραβίασε τους κανόνες, έχοντας έλλειμμα άνω του 3% και δημόσιο χρέος άνω του 60% του ΑΕΠ. Ως αποτέλεσμα, αναγκάστηκε να επιβάλουν πρόστιμα λόγω απειλών από άλλα μέλη της ευρωζώνης. Επιπλέον, λήφθηκαν δημοσιονομικά μέτρα για την αντιμετώπιση του ζητήματος. Αντίθετα, η Γερμανία και η Γαλλία δεν έλαβαν διορθωτικά μέτρα όταν παραβίασαν τις διατάξεις της Συνθήκης το 2003 (Einchengreen, 2008).

Ωστόσο, οι μεγάλες χώρες του Νότου θα είχαν υψηλά δημόσια ελλείμματα και δημόσιο χρέος, κυρίως λόγω της πιθανότητας να εκδώσουν ομόλογα σε ευρώ. Ως αποτέλεσμα, τα επιτόκια δανεισμού στο Νότο είναι στα ίδια επίπεδα με αυτά της Γερμανίας και της Γαλλίας. Ο φτηνός δανεισμός συνοδεύεται από περισσότερο δανεισμό, με αποτέλεσμα το μισθολογικό κόστος να αυξάνεται απότομα και να δημιουργεί έλλειμμα ανταγωνιστικότητας (Einchengreen, 2008). Επιπλέον, η αγορά απέτυχε να παίξει έναν εξισορροπητικό ρόλο όπως ήλπιζαν οι συντάκτες της συνθήκης και αντ' αυτού συνέχισε να δανείζει σε χώρες του Νότου με χαμηλά επιτόκια, παρόλο που τα δημοσιονομικά τους στοιχεία δεν ήταν τόσο υψηλά όσο θα έπρεπε (Bohle, 2010).

4.3 Το πολιτικό σύστημα της Ευρωζώνης

Σε όλο τον κόσμο, οι πολιτικοί λαμβάνουν υπόψη όχι μόνο οικονομικούς παράγοντες αλλά και πολιτικό κόστος κατά την εφαρμογή των αποφάσεων. Το ίδιο συμβαίνει και

στην Ευρωζώνη, που είναι ένας από τους λόγους που υπάρχουν τόσα προβλήματα. Με την πάροδο των ετών, μια ισχυρή νομισματική ένωση πρέπει να λειτουργεί κυρίως με βάση την οικονομική ανάπτυξη και τα κοινά συμφέροντα, παρά με βάση τα πολιτικά συμφέροντα κάθε μέλους (Bohle, 2010). Επιπλέον, η ανεξαρτησία της δημοσιονομικής πολιτικής κάθε χώρας δίνει στους εγχώριους πολιτικούς την ευκαιρία να εφαρμόσουν αντίστοιχες πολιτικές για να καλύψουν τις ανάγκες των ψηφοφόρων τους μέσω επεκτατικών δημοσιονομικών πολιτικών και να παραβιάσουν τις δημοσιονομικές υποχρεώσεις που ορίζονται στη Συνθήκη του Μάαστριχτ (ibid., 2010).

Το πολιτικό σύστημα της Ευρωζώνης επιδείνωσε την κρίση και την έκανε να εξαπλωθεί πέρα από την Ελλάδα. Η διαφωνία μεταξύ των εθνικών εκπροσώπων σχετικά με τις κατάλληλες πολιτικές που πρέπει να ακολουθηθούν ενέτεινε τις εντάσεις στην ευρωζώνη και δημιούργησε μεγαλύτερο κλίμα αβεβαιότητας και δυσπιστίας στις αγορές, καθώς τα κράτη μέλη δεν μπορούν να ανταποκριθούν στην κρίση και θέτουν τα συμφέροντά τους σε προτεραιότητα της νομισματικής ένωσης (De Grauwe). , 2010).

Κατά τη διάρκεια της κρίσης χρέους της ευρωζώνης, πολιτικοί και ακτιβιστές επέκριναν την ΕΕ για έλλειψη δημοκρατίας. Το έλλειμμα αυτό επιδεινώνεται από το γεγονός ότι οι υπάρχουσες ευρωπαϊκές κομματικές δομές λειτουργούν ανεπαρκώς (Τσάτσος Δ., 2007). Ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα στην Ευρωπαϊκή Ένωση σήμερα, αν όχι το μεγαλύτερο πρόβλημα, είναι η έλλειψη της λεγόμενης δημοκρατικής νομιμότητας, η οποία υπάρχει όταν οι πολίτες λαμβάνουν πολιτικές και εθνικές αποφάσεις με συναίνεση ή ανοχή (Τσάτσος Δ. , 2007). Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι κατά τη διάρκεια της κρίσης, τα κράτη μέλη της ΕΕ απέτυχαν επανειλημμένα να εφαρμόσουν σημαντικές αποφάσεις που σχετίζονται με το μέλλον της ΕΕ από φόβο για την αντίδραση των δικών τους πολιτών. Είναι η απουσία κοινών ευρωπαϊκών ιδεωδών που καθιστά τελικά αδύνατη την ύπαρξη δημοκρατικής ενότητας.

4.4 Οι Αποφάσεις της Ευρωζώνης για την επίλυση της κρίσης χρέους

Προκειμένου να ανταποκριθούν αποτελεσματικά στην ταχέως εξαπλωμένη κρίση χρέους, τα κράτη μέλη της Ευρωζώνης έλαβαν μια σειρά από σημαντικές αποφάσεις το 2011. Οι αποφάσεις περιλαμβάνουν μια σειρά μέτρων με στόχο την επίτευξη δημοσιονομικής ενοποίησης στη ζώνη του ευρώ και τη σύσταση Ευρωπαϊκού Νομισματικού Ταμείου, από το οποίο οι χώρες που αντιμετωπίζουν μελλοντικά δημοσιονομικά προβλήματα θα μπορούν να υποβάλουν αίτηση για οικονομική βοήθεια.

Συγκεκριμένα, στην περίπτωση της χώρας μας, με τη συμμετοχή του Δ.Ν.Τ και του ιδιωτικού τομέα, συμφωνήθηκε η υλοποίηση νέου προγράμματος βοήθειας ύψους 109 δισ. ευρώ. Στόχος του προγράμματος είναι η παροχή χαμηλότερων επιτοκίων και μεγαλύτερης διάρκειας αποπληρωμής ώστε η Ελλάδα να ανταποκριθεί στις δανειακές της υποχρεώσεις.

Συγκεκριμένα, η Ελλάδα είναι η μόνη εξαίρεση που συμμετέχει σε πρωτοβουλίες του ιδιωτικού τομέα. Επίσης, ειδικά για την Ελλάδα, η διάρκεια των μελλοντικών δανείων του EFSF άλλαξε από 7,5 έτη σε ελάχιστη 15 έτη, με δυνατότητα παράτασης στα 30 έτη, με 10ετή περίοδο χάριτος (Council of the European Union, 2011).

Πρέπει να αξιοποιηθούν οι πόροι της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ενίσχυση των αναπτυξιακών προοπτικών της χώρας. Κατά τη διαδικασία αυτή, συστάθηκε ειδική επιτροπή για την υλοποίηση του επενδυτικού σχεδίου σε συνεργασία με τις ελληνικές αρχές (Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2011). Επιπλέον, η συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα συμβάλλει στην επίτευξη βιωσιμότητας του εθνικού χρέους κυρίως μέσω πιστωτικών δράσεων, όπως οι εξαγορές ομολόγων.

Όπως και για άλλες χώρες της ζώνης του ευρώ, θα αναφέρονται στη λειτουργία του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας και θα παρέχουν βοήθεια σε χώρες που κινδυνεύουν να εξέλθουν από την αγορά μέσω προληπτικών πράξεων για να ανταποκριθούν αποτελεσματικότερα στην πιθανή επέκταση της κρίσης. Η δημοσιονομική πειθαρχία και η επακόλουθη ανάπτυξη των κρατών μελών επιτυγχάνεται επίσης μέσω της συμμετοχής στη δευτερογενή αγορά ομολόγων. Ο στόχος αυτός επιτυγχάνεται με τη συνέχιση της υποστήριξης των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα ένταξης και τη σταθεροποίηση του ελλείμματος των υπόλοιπων κρατών μελών στο 3% (Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2011).

Οι αποφάσεις σηματοδοτούσαν την προθυμία της ευρωζώνης να υποστηρίξει όλα τα κράτη μέλη της και να συνεχίσει τη δημοσιονομική εξυγίανση και τη δημιουργία ισοσκελισμένου προϋπολογισμού, αλλά δεν προχώρησαν στη δημοσιονομική ένωση ούτε περιέγραψαν πώς αυτή η δημοσιονομική στρατηγική θα επιβαλλόταν στα κράτη μέλη της.

Οι παραπάνω αποφάσεις δεν ήταν ικανοποιητικές για την αντιμετώπιση της κρίσης χρέους και ως εκ τούτου τα κράτη μέλη της Ευρωζώνης έλαβαν περαιτέρω αποφάσεις. Αυτό που είναι σαφές από το νέο κείμενο είναι η στάση της ευρωζώνης απέναντι στη

λήψη ριζικών βημάτων για στροφή προς μια πιο συμπαγή οικονομική ένωση.

Η απόφαση του Οκτωβρίου 2011 έκανε εκτενή αναφορά στην Ελλάδα. Ένα σαφώς καθορισμένο μοντέλο για τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα μέσω ενός εθελοντικού προγράμματος ανταλλαγής ομολόγων θα βοηθήσει στην αναδιάρθρωση του χρέους της χώρας και θα το καταστήσει βιώσιμο. Το προεξοφλητικό επιτόκιο για τις τιμές των ομολόγων ορίζεται στο 50%, το οποίο σε συνδυασμό με το σχέδιο δημοσιονομικής εξυγίανσης της κυβέρνησης θα μειώσει το χρέος της χώρας στο 120% την επόμενη δεκαετία. Αποφασίστηκε επίσης η συμμετοχή των κρατών-μελών της Ευρωζώνης στο PSI, ύψους 30 δισ. ευρώ. Επιπλέον, τονίστηκε η ανάγκη για ένα νέο πακέτο δανείων για την Ελλάδα (European Council, 2011).

Επιπλέον, η απόφαση της 26ης Οκτωβρίου 2011 περιγράφει λεπτομερώς τις περαιτέρω λειτουργίες του EFSF. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα μέτρα δημοσιονομικής συνεργασίας και η παρακολούθηση των δημοσιονομικών δαπανών σε κάθε χώρα της ζώνης του ευρώ. Ως εκ τούτου, οι κύριοι στόχοι είναι η συνεχής παρακολούθηση των προϋπολογισμών των χωρών της ζώνης του ευρώ, η συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την επίτευξη αυτών των στόχων και η εφαρμογή της δημοσιονομικής πειθαρχίας. Επιπλέον, η κατάσταση ήταν σαφώς πιο δύσκολη για τις χώρες με υψηλότερο δημόσιο χρέος, καθώς οι ετήσιοι προϋπολογισμοί τους ελέγχονται από την επιτροπή πριν ψηφιστούν τυχόν τροποποιήσεις και αποδέχονται τις συστάσεις της επιτροπής για τυχόν τροποποιήσεις του προϋπολογισμού κατά τη διάρκεια του έτους.

Τέλος, απαιτήθηκε περαιτέρω συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών όσον αφορά τη φορολογική πολιτική για την ενίσχυση της δημοσιονομικής πειθαρχίας. (European Council, 2011). Από την απόφαση του Οκτωβρίου 2011, έγινε αντιληπτό ότι οι Ευρωπαίοι πολίτες ένιωθαν τον κίνδυνο για τη συνοχή της ευρωζώνης από οποιαδήποτε επέκταση της κρίσης χρέους. Τα μέτρα αυτά ενισχύθηκαν στη συνέχεια με την απόφαση της 9ης Δεκεμβρίου 2011.

Στην απόφαση της 9ης Δεκεμβρίου του ίδιου έτους, διαμορφώθηκε μια νέα δημοσιονομική πολιτική για τη ζώνη του ευρώ για την επίτευξη δημοσιονομικής πειθαρχίας και την αποτελεσματική αντιμετώπιση της κρίσης. Οι χώρες της ευρωζώνης θα πρέπει πλέον να έχουν ισοσκελισμένους ή πλεονασματικούς προϋπολογισμούς, με διαρθρωτικά ελλείμματα να μην υπερβαίνουν το 0,5% του εγχώριου ΑΕΠ. Η απόφαση

αυτή έχει επίσης ενσωματωθεί στα νομικά συστήματα διαφόρων χωρών μέσω νομοθεσίας. Επιπλέον, οι χώρες με δημόσιο έλλειμμα άνω του 3% θα υπόκεινται σε κυρώσεις βάσει απόφασης της πλειοψηφίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι χώρες που θα βιώσουν δημοσιονομική αναταραχή θα στραφούν στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή για να αναπτύξει ένα σχέδιο σταθεροποίησης για αυτές, το οποίο περιλαμβάνει τις απαραίτητες διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις και οικονομικά μέτρα που πρέπει να ληφθούν για την ανάκαμψη της χώρας (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2011). Ένας σημαντικός μοχλός σταθερότητας ήταν η δημιουργία του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας (ESM). Αυτό αποτελεί μέρος της στρατηγικής της ΕΕ για την επίτευξη χρηματοπιστωτικής σταθερότητας στη ζώνη του ευρώ. Παρέχει ουσιαστικά οικονομική βοήθεια σε χώρες της ζώνης του ευρώ που αντιμετωπίζουν ή απειλούνται με χρηματοδοτικές δυσκολίες. Ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας, που ξεκίνησε στα τέλη του 2012, είναι ένας διακυβερνητικός οργανισμός που διέπεται από το δημόσιο διεθνές δίκαιο και έχει την έδρα του στο Λουξεμβούργο. Μέτοχοί της είναι χώρες της Ευρωζώνης.

Το E.S.M εκδίδει τίτλους για την παροχή δανείων και άλλων μορφών οικονομικής βοήθειας σε χώρες της ζώνης του ευρώ. Το E.S.M αναλαμβάνει από τον προκάτοχό του, τον Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, ο οποίος ιδρύθηκε το 2010. είναι εξουσιοδοτημένο για να:

- Χορηγεί δάνεια σύμφωνα με το σχέδιο μακροοικονομικής προσαρμογής.
- Αγοράζει τίτλους σε πρωτογενείς και δευτερογενείς αγορές τίτλων.
- Παρέχει προληπτική οικονομική βοήθεια με τη μορφή πιστωτικής γραμμής.
- Παρέχει κεφάλαια για την ανακεφαλαιοποίηση των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων μέσω δανείων προς τις κυβερνήσεις μελών.

Όσον αφορά τις χρηματοοικονομικές πηγές της, προσδιορίστηκε σε 500 δισ. ευρώ (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2011).

Το E.S.M ξεκινά οικονομική βοήθεια βάσει αιτημάτων από συγκεκριμένα κράτη μέλη προς άλλα κράτη μέλη της ζώνης του ευρώ. Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, παρουσιάστηκε επίσημα στον Πρόεδρο του Συμβουλίου. Στη συνέχεια, το Eurogroup ενημέρωσε το Συμβούλιο ότι είχε υποβληθεί αίτημα για οικονομική βοήθεια. Στη συνέχεια, το συμβούλιο του E.S.M ζήτησε από την Επιτροπή, μαζί με το E.K.T., να

αξιολογήσουν εάν υπάρχουν κίνδυνοι για τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα ολόκληρης της ζώνης του ευρώ και να αναλύσουν τη βιωσιμότητα του δημόσιου χρέους των σχετικών κρατών μελών, τη συνεργασία με το Δ.Ν.Τ και τη συνεργασία με το Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Τα βήματα για την έναρξη της διαδικασίας οικονομικής βοήθειας είναι τα εξής (Βαβούρας I., 2019):

- Εάν απαιτηθούν μέτρα στήριξης σταθεροποίησης, η Επιτροπή θα συνεργαστεί με το ΔΝΤ και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα για να αξιολογήσει τις πραγματικές χρηματοδοτικές ανάγκες των χωρών μελών και τη φύση της απαιτούμενης συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα, η οποία πρέπει να συμμορφώνεται με τις προβλεπόμενες πρακτικές του ΔΝΤ.
- Με βάση την παραπάνω αξιολόγηση, το Συμβούλιο ανέθεσε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή να συνεργαστεί με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα για τη διαπραγμάτευση ενός σχεδίου μακροοικονομικής προσαρμογής Το συγκεκριμένο περιεχόμενο καθορίζεται στο Μνημόνιο Συνεννόησης.
- Η Επιτροπή προτείνει στο Συμβούλιο απόφαση που περιέχει πρόγραμμα μακροοικονομικής προσαρμογής. Το Διοικητικό Συμβούλιο καθορίζει εάν θα παρασχεθεί οικονομική βοήθεια και τους όρους και τις προϋποθέσεις υπό τους οποίους θα παρέχεται αυτή η βοήθεια. Μετά την έγκριση του σχεδίου από το Συμβούλιο, η Επιτροπή υπογράφει μνημόνιο συνεννόησης εκ μέρους των κρατών μελών της ζώνης του ευρώ. Κατά τη διαδικασία αυτή, το Διοικητικό Συμβούλιο εγκρίνει τη συμφωνία οικονομικής βοήθειας, η οποία περιέχει τις τεχνικές πτυχές της οικονομικής βοήθειας που θα παρασχεθεί.
- Η Επιτροπή, σε συνεργασία με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, είναι υπεύθυνη για την παρακολούθηση της τήρησης της διακριτικής ευχέρειας πολιτικής που απαιτείται από το πρόγραμμα μακροοικονομικής προσαρμογής. Αναφέρεται στο Συμβούλιο και στο Διευθυντικό Συμβούλιο. Σύμφωνα με αυτή την έκθεση. Για την καταβολή του νέου δανείου αποφασίζει το διοικητικό συμβούλιο με κοινή συναίνεση.
- Μετά από συζήτηση από το Διοικητικό Συμβούλιο, το Διοικητικό Συμβούλιο μπορεί να αποφασίσει μετά από πρόταση της Επιτροπής και η εποπτεία θα εφαρμοστεί μετά την ολοκλήρωση του έργου, η οποία θα διατηρηθεί για όσο διάστημα δεν εξοφληθεί το προβλεπόμενο ποσό της οικονομικής ενίσχυσης.

4.5 Ανισορροπίες μεταξύ των χωρών της Ευρωζώνης

Στα χρόνια που προηγήθηκαν της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης, οι χώρες της ζώνης του ευρώ συσσώρευσαν τεράστιες αποκλίσεις ως προς τα εξωτερικά τους ισοζύγια. Στην προ του ευρώ περίοδο, οι ανισορροπίες του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών ήταν πολύ μικρές. Μετά το 2003, η Ισπανία και η Πορτογαλία παρουσίασαν τεράστια ελλείμματα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Αυτό έρχεται σε αντίθεση με τη Γερμανία, η οποία εμφανίζει μεγάλο εξωτερικό πλεόνασμα. Η περίοδος από το 2003 έως το 2007 ήταν η περίοδος κατά την οποία το περιθώριο πιστωτικής επέκτασης και οι ανισορροπίες του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών ήταν πιο σοβαρές. Η έκθεση σημείωσε επίσης ότι οι κύριοι δανειολήπτες της Ιρλανδίας είναι τα νοικοκυριά και οι κύριοι δανειολήπτες της Ισπανίας είναι οι επιχειρήσεις, με την αύξηση της ακίνητης περιουσίας να οδηγεί την αύξηση του χρέους και στις δύο χώρες. Στην Ελλάδα και την Πορτογαλία, οι επιχειρήσεις και οι κυβερνήσεις είναι οι κύριοι δανειολήπτες, αν και ο τομέας των νοικοκυριών σε αυτές τις χώρες έχει συσσωρεύσει μεγάλα ποσά χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων.

Η επικράτηση του ευρώ έχει επηρεάσει με διαφορετικούς τρόπους τον ισχυρό πυρήνα και τις περιφερειακές οικονομίες της Ευρωζώνης (Γαλενιανός Μ., 2015). Η οικονομική ανάπτυξη οδηγήθηκε από τις περιφερειακές οικονομίες της ζώνης του ευρώ, οι οποίες γνώρισαν μεγάλες εισροές κεφαλαίων από τον ευρωπαϊκό πυρήνα, αλλά οδήγησαν στη συσσώρευση σοβαρών ανισορροπιών. Οι μισθοί και οι τιμές έχουν αυξηθεί κατακόρυφα χωρίς αντίστοιχη αύξηση της παραγωγικότητας, γεγονός που οδήγησε σε σταδιακή διάβρωση της ανταγωνιστικότητάς τους.

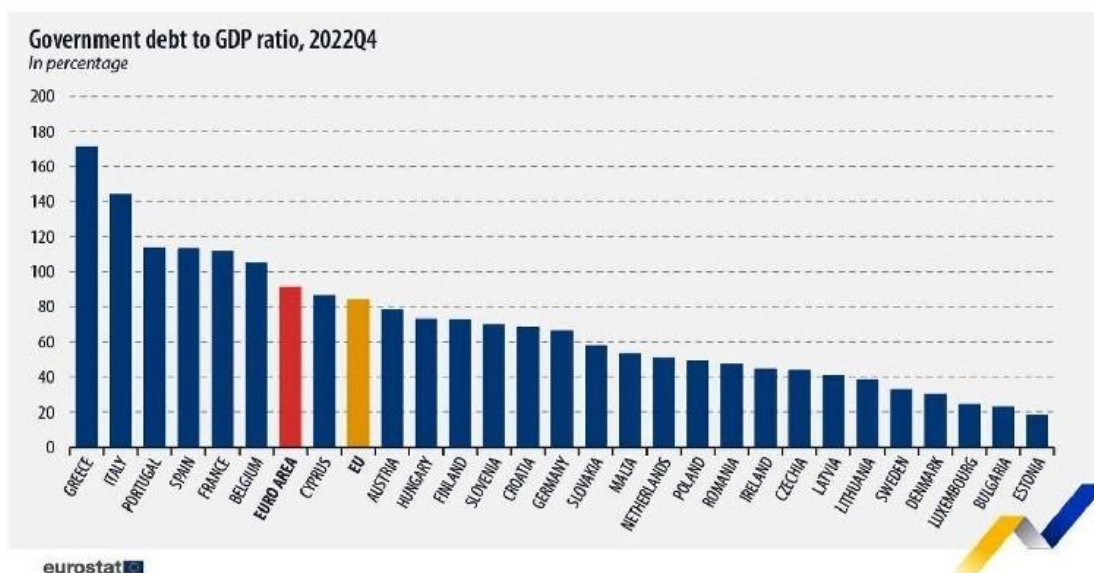
Όταν εισήχθη το ευρώ το 1999, η ζώνη του ευρώ είχε μικρό πλεόνασμα τρεχουσών συναλλαγών, το οποίο παρέμεινε σταθερό τα επόμενα χρόνια. Η εξάλειψη του συναλλαγματικού κινδύνου ωφελεί τις περιφερειακές χώρες, επειδή το ευρώ ενισχύει τις προοπτικές ανάπτυξής τους, καθιστώντας τις έναν από τους πιο κερδοφόρους προορισμούς για ξένες επενδύσεις.

Οι περιφερειακές χώρες ξεκίνησαν με μικρά ελλείμματα, τα οποία έχουν αυξηθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια, φτάνοντας το 1,75% του ΑΕΠ της ζώνης του ευρώ το 2008. Ταυτόχρονα, σχεδόν το ίδιο αυξήθηκαν τα πλεονάσματα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών των βασικών χωρών, αντισταθμίζοντας τα ελλείμματα. Μετά την ένταξη στο ευρώ, η ζώνη του ευρώ παρουσίασε δύο ταχύτητες: το ισοζύγιο

τρεχουσών συναλλαγών των βασικών χωρών της ζώνης του ευρώ βελτιώθηκε, ενώ οι περιφερειακές χώρες παρουσίασαν εισροές κεφαλαίων και επιδείνωση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών.

Η διεθνής επενδυτική θέση της οικονομίας που αντιμετωπίζει το πρόβλημα είναι αρνητική, το καθαρό εξωτερικό χρέος υπερβαίνει το 60% του ΑΕΠ και το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών κατέχει την πρώτη θέση μεταξύ των χωρών της ζώνης του ευρώ και έχει επιδεινωθεί σημαντικά μετά την ένταξη στο ευρώ (Γαλενιανός Μ., 2015).

Διάγραμμα 4.1: Δημόσιο Χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ στις Χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πηγή: Eurostat

Οι χώρες της ευρωζώνης με τα μεγαλύτερα ελλείμματα τρεχουσών συναλλαγών, τη σοβαρότερη επιδείνωση των ισοζυγίων τρεχουσών συναλλαγών και τα υψηλότερα επίπεδα εξωτερικού χρέους αναγκάστηκαν να ζητήσουν βοήθεια από τους εταίρους τους στην ΕΕ. Κυρίως δύο χώρες, η Ελλάδα και η Πορτογαλία, είχαν δημοσιονομικά πλεονάσματα πριν από το 2008 (Γαλενιανός Μ., 2015). Αυτές οι αρνητικές εξελίξεις αντικατοπτρίστηκαν στις αυξήσεις των περιθωρίων επιτοκίων και των κρατικών ομολόγων. Πριν από την κρίση, η ετήσια διαφορά μεταξύ των αποδόσεων των δεκαετών ομολόγων στη Γερμανία και σε χώρες όπως η Ελλάδα, η Ιρλανδία, η Πορτογαλία, η Ιταλία και η Ισπανία ήταν κοντά στο μηδέν (Lane Ph, 2012). Ωστόσο, τα spreads των ομολόγων, ειδικά σε χώρες με υψηλό χρέος, έχουν αυξηθεί κατακόρυφα τα τελευταία χρόνια, φτάνοντας σε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα. Ωστόσο, υπάρχουν

σημαντικές διαφορές στην αύξηση μεταξύ των χωρών, καθώς η εκτίμηση κινδύνου κάθε χώρας διαφέρει.

Τέλος, αξίζει να επισημανθεί ότι η πρόοδος που σημειώθηκε προς την εναρμόνιση των δημοσιονομικών πολιτικών της ζώνης του ευρώ και την ενίσχυση του δημοσιονομικού και οικονομικού πλαισίου της ΕΕ, κυρίως για τις ευάλωτες χώρες της περιοχής, έχουν αναγνωριστεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

4.6 Η αποτελεσματικότητα των μέτρων

Μία από τις κύριες αιτίες της ευρωπαϊκής κρίσης είναι η έλλειψη κοινής δημοσιονομικής πολιτικής και η μη τήρηση των συμφωνιών που επιτεύχθηκαν στη Συνθήκη του Μάαστριχτ. Η απόφαση της 9ης Δεκεμβρίου 2011 ενέκρινε τους κανόνες δημοσιονομικής πολιτικής για τα κράτη μέλη.

Επιπλέον, με την εφαρμογή της δημοσιονομικής πειθαρχίας, οι αγορές θα μπορούν να εμπιστεύονται ξανά τις χώρες της ζώνης του ευρώ (White, 2009). Ωστόσο, αυτή η στρατηγική χρησιμοποιείται και σήμερα από χώρες που εφαρμόζουν προγράμματα σταθεροποίησης και εφαρμόζουν περιοριστικές δημοσιονομικές πολιτικές, προκαλώντας τεράστιες κοινωνικές αντιδράσεις. Επιπλέον, η συνεχιζόμενη λιτότητα δεν είναι πάντα η καλύτερη λύση (Bohle D., 2010). Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η επιδίωξη της οικονομικής ανάπτυξης είναι ένα σημαντικό μέτρο για τον περιορισμό του υψηλού δημόσιου χρέους. Σε επίπεδο ζώνης του ευρώ, τα επίπεδα του δημόσιου χρέους ήταν υψηλά κατά τη διάρκεια της χρηματοπιστωτικής κρίσης. Κατά την περίοδο κατά την οποία επιδιώχθηκε η σύγκλιση, τα επίπεδα του δημόσιου χρέους μειώθηκαν μεταξύ των χωρών.

Τέλος, οι διαφορετικές φιλοδοξίες των χωρών και οι διαφορετικές δημοσιονομικές αφετηρίες τους καθιστούν αναποτελεσματική κάθε συλλογική προσπάθεια σε επίπεδο ΕΕ για τη μείωση των επιπέδων του δημόσιου χρέους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης (ΣΣΑ)

5.1 Η δημιουργία του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης

Το 1992, οι χώρες της Ευρωζώνης που πληρούσαν συγκεκριμένα κριτήρια οικονομικής συνεργασίας με άλλα κράτη μέλη υπέγραψαν τη Συνθήκη του Μάαστριχτ. Προκειμένου να αποφευχθεί η εμφάνιση υπερβολικών δημοσιονομικών ελλειμμάτων και να αντιμετωπιστούν πιο αποτελεσματικά όταν εμφανίζονται, εγκρίθηκε το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης, που συχνά αναφέρεται απλώς ως Σύμφωνο Σταθερότητας (Βαβούρας Ι., 2019). Παρά τον συντονισμό μεταξύ των νομισματικών αρχών της Συνθήκης του Μάαστριχτ και του στόχου της σταθερότητας των τιμών, η ευρωπαϊκή οικονομική σταθερότητα και ανάπτυξη δεν έχουν επιτευχθεί σε απόλυτο βαθμό.

Η Γερμανία, ένα από τα κράτη μέλη της ΕΕ, και η κεντρική της τράπεζα, η Bundesbank, θέλουν να επιβάλουν πολύ αυστηρούς μικροοικονομικούς όρους σε όλες τις χώρες που επιδιώκουν να ενταχθούν στην Ευρωπαϊκή Νομισματική Ένωση προκειμένου να επιτύχουν την ομαλή λειτουργία της ένωσης στο μέλλον (Χαζηγιάννης, 2022). Η ιδέα υποστηρίζεται και από τη Γαλλία, μια από τις χώρες με την ισχυρότερη διαπραγματευτική δύναμη στη συμμαχία. Η Γαλλία ελπίζει ότι η ΟΝΕ θα προσφέρει ασφάλεια και ευημερία, αλλά δεν ενδιαφέρεται να διευκρινίσει τη συνθήκη (Heipertz & Verdum, 2005).

Η Γερμανία άφηγε στην άκρη το αποτύπωμα του ισχυρού νομίσματός της και αναζητούσε την αυστηρή δημοσιονομική σταθερότητα της Ευρωπαϊκής Νομισματικής Ένωσης επιβάλλοντας αυστηρούς κανόνες για να διατηρήσει το δημοσιονομικό της έλλειμμα σε χαμηλά επίπεδα.

Το 1997 εγκρίθηκε το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης. Η συμφωνία προτάθηκε αρχικά από τον γερμανό υπουργό Οικονομικών Theo Wagesel ως σημαντικό εργαλείο με στόχο τη διασφάλιση της ομαλής λειτουργίας της δημόσιας οικονομίας και τον περιορισμό του κινδύνου πληθωρισμού. Οι χώρες της Βόρειας Ευρώπης διατηρούν το δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ και των σχετικών επιτοκίων χαμηλά, ενώ οι χώρες της Νότιας Ευρώπης διατηρούν το δημόσιο χρέος και τα ονομαστικά επιτόκια υψηλά λόγω των υψηλών πληθωριστικών τάσεων.

Ο απώτερος στόχος της χρήσης του ΣΣΑ είναι επομένως να διατηρηθεί το δημόσιο

χρέος σε χαμηλά επίπεδα στις κυρίως νότιες χώρες, καθώς οι χώρες της Βόρειας Ευρώπης φοβούνται ότι η αύξηση των δημοσιονομικών δαπανών θα οδηγήσει σε πληθωρισμό και συνεπώς υψηλότερα επιτόκια.

Συγκεκριμένα, βάσει του ΣΣΑ, τα κράτη μέλη πρέπει να διατηρούν τα ετήσια δημοσιονομικά ελλείμματα κάτω από το 3% του ΑΕΠ και το δημόσιο χρέος κάτω από το 60% του ΑΕΠ. Ωστόσο, εάν η οικονομία υποχωρήσει, βραχυπρόθεσμα μπορεί να γίνουν αποδεκτά υψηλότερα ελλείμματα. Ωστόσο, όταν ένα κράτος μέλος παρουσιάζει υπερβολικά ελλείμματα για μεγάλο χρονικό διάστημα, η υπόλοιπη ζώνη του ευρώ μπορεί να αποφασίσει να επιβάλει διάφορες κυρώσεις που ισοδυναμούν με τουλάχιστον 0,2% του ΑΕΠ και ακόμη και πρόστιμα εάν παραταθούν.

Στην πραγματικότητα, το ΣΣΑ διαμορφώνει ένα ρυθμιστικό πλαίσιο με στόχο την πρόληψη των υπερβολικών δημοσιονομικών ελλειμμάτων ή την όσο το δυνατόν αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των υφιστάμενων ελλειμμάτων (Βαβούρας Ι, 2019). Ως διάδοχος του Σχεδίου Σύγκλισης της Συνθήκης του Μάαστριχτ, το ΣΣΑ διευκρινίζει συγκεκριμένους δείκτες σύγκλισης για τα κράτη μέλη προκειμένου να ενταχθούν στην Ευρωπαϊκή Νομισματική Ένωση. Οι δείκτες αυτοί σχετίζονται με τον πληθωρισμό, τα επιτόκια, τις συναλλαγματικές ισοτιμίες, το δημόσιο έλλειμμα και το δημόσιο χρέος. Ως εκ τούτου, στόχος είναι η διατήρηση της ευρωστίας των δημόσιων οικονομικών των κρατών μελών προκειμένου να διασφαλιστεί η ομαλή λειτουργία της Ευρωπαϊκής Νομισματικής Ένωσης. Οι κύριοι λόγοι για τους οποίους το ΣΣΑ βοηθά τις λειτουργίες της ΟΝΕ είναι:

Ένας σημαντικός παράγοντας που καθιστά αναγκαία τη θέσπιση δημοσιονομικών κανόνων είναι η συσχέτιση μεταξύ των ελλειμμάτων του κρατικού προϋπολογισμού και του δημόσιου χρέους. Εάν ο προϋπολογισμός παρουσιάζει έλλειμμα, το δημόσιο χρέος αυξάνεται. Επιπλέον, εάν τα επιτόκια του δημόσιου χρέους είναι υψηλότερα από την οικονομική ανάπτυξη, αυτό δημιουργεί δυναμική χρέους που οδηγεί σε μόνιμη αύξηση του δημόσιου χρέους σε σχέση με το ΑΕΠ. Αυτή η κατάσταση θα μπορούσε να αποφευχθεί εάν ο λόγος χρέους προς ΑΕΠ ήταν σταθερός. Αυτό συμβαίνει είτε με τη δημιουργία αρκετά υψηλού δημοσιονομικού πλεονάσματος είτε με τη δημιουργία χρήματος που οδηγεί σε υψηλό πληθωρισμό και αντίκειται στη νομισματική πολιτική της ΕΚΤ. Με την υιοθέτηση του ΣΣΑ, η παραπάνω κατάσταση μπορεί να αποφευχθεί (<https://www.ecb.europa.eu>).

- Μείωση της ανάγκης για οικονομική στήριξη σε χώρες με δημοσιονομικά προβλήματα

Ένα σημαντικό επιχείρημα υπέρ του ΣΣΑ είναι να παρέχει στην ΕΚΤ πρόσθετη προστασία από την πίεση για παροχή δημοσιονομικής στήριξης σε χώρες με προβλήματα χρέους. Όταν η διαδικασία χρέους μιας χώρας είναι ασταθής, μπορεί να προκύψει αφερεγγυότητα της αγοράς. Οι επενδυτές προσπάθησαν να προβλέψουν πιθανούς κινδύνους και ρευστοποίησαν εθνικά ομόλογα στα χαρτοφυλάκιά τους, με αποτέλεσμα οι τιμές αυτών των ομολόγων να πέφτουν απότομα. Ως αποτέλεσμα, η κρίση μεταδόθηκε στο εγχώριο τραπεζικό σύστημα, το οποίο επένδυσε μέρος του ενεργητικού του σε κρατικά ομόλογα και οι καταθέτες άρχισαν αμέσως να ρευστοποιούν τα κεφάλαιά τους. Στην πορεία, η κρίση θα μπορούσε να εξαπλωθεί και σε τράπεζες άλλων χωρών της ΕΕ, εάν συμπεριλάμβαναν στα χαρτοφυλάκιά τους τα ομόλογα ή τις απαιτήσεις της χώρας από το τραπεζικό σύστημα. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα παρεμβαίνει αγοράζοντας ομόλογα από τις προαναφερθείσες χώρες για την αύξηση της ρευστότητας στο σύστημα και τη δημιουργία πληθωριστικών πιέσεων για την αποφυγή μελλοντικών κινδύνων. (<https://www.ecb.europa.eu>)

- Διατήρηση της σταθερότητας και της αξιοπιστίας του ευρώ
Στην Ευρωπαϊκή Νομισματική Ένωση, τα επαναλαμβανόμενα δημοσιονομικά ελλείμματα προκαλούν διαταραχές στο ευρώ και συνεπώς στις αγορές συναλλάγματος. Αυτές οι διαταραχές επηρεάζουν αρνητικά τις επενδύσεις και παρεμποδίζουν τις προοπτικές οικονομικής ανάπτυξης. Επιπλέον, ο συνεχιζόμενος δημοσιονομικός ανταγωνισμός μεταξύ των φορολογικών καθεστώτων ορισμένων κρατών μελών είναι η διασφάλιση της ευρωζώνης έναντι των υπερβολικών κρατικών δαπανών και της απώλειας ιδιωτικών επενδύσεων. (<https://www.ecb.europa.eu>)

- Η Νομισματική Ένωση λειτουργεί ομαλά
Εάν η νομισματική ένωση βιώσει δημοσιονομική επέκταση, η νομισματική πολιτική θα πρέπει να αναπροσαρμοστεί για να διατηρηθεί η σταθερότητα των συναλλαγματικών ισοτιμιών. Αλλά αυτό, με τη σειρά του, θα δημιουργούσε πληθωριστικές πιέσεις και, κατά συνέπεια, θα ασκούσε πίεση στη νομισματική ένωση (<https://www.ecb.europa.eu>).

- Μηχανισμός για την προώθηση του συντονισμού των εθνικών δημοσιονομικών πολιτικών

Το ΣΣΑ επιβάλλει δημοσιονομική πειθαρχία απαιτώντας από τις χώρες της Φάσης 3

της ONE να συνεχίσουν τις προσπάθειες για δημοσιονομική εξυγίανση. Ο συντονισμός των δημοσιονομικών πολιτικών μεταξύ των συμμετεχουσών χωρών μπορεί να οδηγήσει σε μια ισορροπία που αντιστοιχεί σε αύξηση των επιπέδων ευημερίας. (<https://www.ecb.europa.eu>)

Το ΣΣΑ αποτελείται από τρία κύρια μέρη (Κανονισμός ΕΚ, 1997):

1. Πολιτική δέσμευση
2. Ο προληπτικός ρόλος της εποπτείας
3. Αποτρεπτική δράση της εποπτείας.

Το πολιτικό μέρος του ΣΔΣ ονομάζεται Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Άμστερνταμ για το ΣΔΣ, το οποίο εγκρίθηκε στις 17 Ιουνίου 1997 και παρέχει στο Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τα κράτη μέλη συγκεκριμένες πολιτικές κατευθυντήριες γραμμές για ταχεία εφαρμογή. Επομένως, σύμφωνα με αυτό το ψήφισμα, τα κράτη μέλη πρέπει να (Κανονισμός ΕΚ, 1997):

- «Λήψη των απαραίτητων διαρθρωτικών δημοσιονομικών δράσεων, κατά περίπτωση, για την επίτευξη των στόχων των εθνικών σχεδίων σταθεροποίησης ή σύγκλισης.
- Δημοσιεύουν προληπτικά τις συστάσεις του Δ.Σ.
- Ο μεσοπρόθεσμος στόχος της διατήρησης της δημοσιονομικής θέσης να βρίσκεται σε ισορροπία ή σε πλεόνασμα.
- Να προβούν στις απαραίτητες διορθωτικές δημοσιονομικές προσαρμογές όπως αρμόζει και χωρίς καθυστέρηση μόλις λάβουν πληροφορίες ότι υπάρχει κίνδυνος υπερβολικών δημοσιονομικών ελλειμμάτων.

Το Συμβούλιο δεσμεύεται να (κανονισμός ΕΚ, 1997):

- «Ελέγχει τις κυρώσεις που επιβάλλονται εάν τα συμμετέχοντα κράτη μέλη δεν λάβουν τα απαραίτητα μέτρα για την πρόληψη καταστάσεων υπερβολικού ελλείμματος.
- Αντιμετωπίζει τις προθεσμίες για την εφαρμογή των διαδικασιών υπερβολικού ελλείμματος.
- Το πλήρες εύρος των προβλεπόμενων κυρώσεων επιβάλλεται αυστηρά και οφείλει πάντα να αιτιολογεί εγγράφως την απόφαση να μην λάβει μέτρα». Η Επιτροπή οφείλει να (κανονισμός ΕΚ 1997):
- «Αιτιολογεί τη θέση της ενώπιον του Συμβουλίου όταν έκρινε ότι ένα έλλειμμα άνω του 3% του ΑΕΠ δεν ήταν υπερβολικό και η γνώμη της διέφερε από εκείνη της

Οικονομικής και Δημοσιονομικής Επιτροπής.

- Συντάσσει εκθέσεις όταν υπάρχει κίνδυνος υπερβολικών ελλειμμάτων ή όταν τα προβλεπόμενα ή τα πραγματικά δημόσια ελλείμματα υπερβαίνουν την τιμή αναφοράς του 3% του ΑΕΠ.

- Προωθεί την αυστηρή, έγκαιρη και αποτελεσματική λειτουργία του ΣΣΑ

- Υποβάλει άμεσα τις απαραίτητες αναφορές, σχόλια και συστάσεις ώστε το Διοικητικό Συμβούλιο να λάβει έγκαιρες αποφάσεις.

- Εγκρίνει τις αποφάσεις για το Συμβούλιο για να προσδιορίσει εάν υπάρχει υπερβολικό έλλειμμα (κατόπιν αιτήματος του Συμβουλίου) και σύμφωνα με τον Κανονισμό (ΕΚ). Το ψήφισμα 1466/97 του Συμβουλίου της 7ης Ιουλίου 1997 όρισε τη δράση προληπτικής εποπτείας ως προληπτικό μέτρο για τη διασφάλιση της δημοσιονομικής πειθαρχίας που απαιτείται για την ομαλή λειτουργία της Ευρωπαϊκής Νομισματικής Ένωσης. Ο κανονισμός καθορίζει τα σχέδια σταθεροποίησης και ανάπτυξης των κρατών μελών που υιοθετούν το ευρώ ως νόμισμά τους, καθώς και τα σχέδια σύγκλισης των κρατών μελών εκτός της ζώνης του ευρώ που υποβάλλουν στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Τα σχέδια σταθερότητας ή σύγκλισης περιλαμβάνουν (κανονισμός ΕΚ, 1997):

- «Αξιολόγηση και λεπτομερής ανάλυση των μέτρων δημοσιονομικής και άλλων μέτρων οικονομικής πολιτικής που λαμβάνονται ή σχεδιάζονται για την επίτευξη των στόχων του προγράμματος, όπως μεγάλες διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις.

- Ο μεσοπρόθεσμος δημοσιονομικός στόχος και η πορεία προσαρμογής για την επίτευξή του ως προς το πλεόνασμα ή το έλλειμμα και η προβλεπόμενη εξέλιξη του λόγου του δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ. Επιπλέον, το σχέδιο σύγκλισης περιγράφει τη σχέση μεταξύ αυτών των στόχων και της σταθερότητας των τιμών και των συναλλαγματικών ισοτιμιών, αφενός, και των μεσοπρόθεσμων στόχων της δημοσιονομικής πολιτικής, αφετέρου.

- *Τις κυριότερες παραδοχές για τις αναμενόμενες οικονομικές εξελίξεις (ανάπτυξη, απασχόληση, πληθωρισμός και άλλες σημαντικές μεταβλητές).*

- *Ανάλυση του κατά πόσο τυχόν μεταβολές των κύριων οικονομικών παραδοχών θα επηρέαζαν την κατάσταση των δημόσιων οικονομικών και το χρέος.*

- *Τυχόν εξηγήσεις των αποκλίσεων από την πορεία προσαρμογής που απαιτείται για την επίτευξη του μεσοπρόθεσμου δημοσιονομικού στόχου».*

5.2 Η αναθεώρηση του ΣΣΑ

Το Συμβούλιο ECOFIN υπέβαλε έκθεση στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στις 20 Μαρτίου 2005 με στόχο τη βελτίωση της διαχείρισης του δημοσιονομικού πλαισίου και την ενίσχυση της χρηματοοικονομικής βάσης και της αποτελεσματικότητας του ΣΣΑ όσον αφορά την πρόληψη και τη διόρθωση (έκθεση του Συμβουλίου, 3/2005). Στη διαδικασία, στις 23 Μαρτίου 2005, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ενέκρινε την έκθεση στα συμπεράσματά του, επιφέροντας σημαντικές αλλαγές στο ΣΣΑ. Οι τροποποιήσεις εισήχθησαν με δύο νέους κανονισμούς του Συμβουλίου. Στις 27 Ιουνίου 2005, το Συμβούλιο δημοσίευσε τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1055/2005, σχετικά με τις τροποποιήσεις του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1055/2005. 1466/97 και Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. Το διάταγμα 1467/97 επιτάχυνε και εξασφάλισε την εφαρμογή της διαδικασίας υπερβολικού ελλείμματος.

Βασικές τροποποιήσεις στον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1 σχετικά με το προληπτικό μέρος του πρωτοκόλλου. 1055/2005 έχει ως εξής (Έκθεση του Συμβουλίου, 3/2005):

- Έθεσε διαφοροποιημένους μεσοπρόθεσμους δημοσιονομικούς στόχους.

Σύμφωνα με το παλιό ΣΣΑ, όλα τα κράτη μέλη στόχευαν σε μια «δημοσιονομική θέση κοντά στο ισοζύγιο ή πλεόνασμα, η οποία θα επέτρεπε στα κράτη μέλη να ανταποκρίνονται στις συνήθεις κυκλικές διακυμάνσεις διατηρώντας τα δημοσιονομικά ελλείμματα εντός του ορίου αναφοράς του 3%. Ωστόσο, δεδομένης της δημοσιονομικής μη ομοιογένειας των κρατών μελών της ΕΕ, η μη ομοιογένεια των δημοσιονομικών κινδύνων θα πρέπει επίσης να ληφθεί ως δεδομένη. Σύμφωνα με την έκθεση του Συμβουλίου, «Κάθε κράτος μέλος έχει διαφορετικούς μεσοπρόθεσμους στόχους για τη δημοσιονομική του θέση. Αυτοί οι στόχοι παρέχουν ένα περιθώριο ασφάλειας γύρω στο 3% του ΑΕΠ για τα δημοσιονομικά ελλείμματα, εξασφαλίζουν ταχεία πρόοδο στη βιώσιμη ανάπτυξη και παρέχουν δημοσιονομικά. Οι λειτουργίες αφήνουν περιθώριο να ληφθούν ιδιαίτερα υπόψη οι ανάγκες δημόσιων επενδύσεων».

- Εφαρμογή διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων.

Οι μεσοπρόθεσμοι δημοσιονομικοί στόχοι και οι διαδρομές προσαρμογής τους μετρώνται ως κυκλικές προσαρμογές, εξαιρουμένων των έκτακτων προσωρινών μέτρων. Η τροπολογία διασφαλίζει την εφαρμογή διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων που θα έχουν μακροπρόθεσμο αντίκτυπο στη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών. (Έκθεση του Συμβουλίου, 3/2005)

Μετά τις προτάσεις του Συμβουλίου, βελτιώθηκαν βασικοί πυλώνες του ΣΣΑ (Έκθεση του Συμβουλίου, 3/2005):

1. Βελτίωση της αξιοπιστίας των δημοσιονομικών κανόνων.
2. Δώστε μεγαλύτερη προσοχή στο χρέος και τη βιωσιμότητα κατά την παρακολούθηση των δημοσιονομικών συνθηκών.
3. Χρησιμοποιήστε περιόδους οικονομικής ανάπτυξης που υπερβαίνουν την τάση για να αποτρέψετε κυκλικές αλλαγές πολιτικής.
4. Επωφεληθείτε από περιόδους οικονομικής ανάπτυξης που είναι χαμηλότερες από τη συνιστώμενη τάση του Διοικητικού Συμβουλίου.
5. Δόθηκε έμφαση στο χρέος και στη βιωσιμότητα κατά την εποπτεία των δημοσιονομικών θέσεων.

Η μεταρρύθμιση του ΣΣΑ, σύμφωνα με τους υποστηρικτές της, κατάφερε να επαναφέρει την ομοφωνία μεταξύ των κρατών-μελών για την εφαρμογή των κατάλληλων δημοσιονομικών πολιτικών. Επιπλέον, με την αναθεώρηση δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στην εξέλιξη του χρέους και στην εφαρμογή διαρθρωτικών πολιτικών. Από την πλευρά της πρόληψης, συμπεριλαμβανομένου του μηχανισμού παρακολούθησης των δημοσιονομικών προτύπων, αυτή η μεταρρύθμιση βελτίωσε τη λογική της μέσω σημαντικών αλλαγών. Διαπιστώθηκε επίσης ότι οι εθνικοί δημοσιονομικοί θεσμοί και κανόνες θα μπορούν να συνεργάζονται περισσότερο στην εγχώρια δημοσιονομική εποπτεία.

Οι πολέμιοι των αλλαγών του ΣΣΑ τηρούν την αντίθετη στάση. Πιστεύουν ότι αυτή η μεταρρύθμιση είναι η αρχή για την αποδυνάμωση της σύμβασης. Ειδικότερα, η παράταση των προθεσμιών και η καθιέρωση συστήματος εξαιρέσεων και εξαιρέσεων καθιστούν δυνατή τη συμπερίληψη όλων των παραγόντων, καθώς ενδέχεται να υπάρχουν διαφορετικές ερμηνείες. Ως εκ τούτου, η επίβλεψη του προϋπολογισμού θεωρείται αδιαφανής.

Επιπλέον, σύμφωνα με τους αντιπάλους της μεταρρύθμισης, η δημοσιονομική εξυγίανση έχει καθυστερήσει λόγω της χρηματοδότησης των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων των επιχειρήσεων.

Σε θεσμικό επίπεδο, το σύμφωνο αποδυναμώνεται περαιτέρω από στρεβλώσεις στην κατανομή των θεσμικών αρμοδιοτήτων. Μετά την αναθεώρηση, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχασε ουσιαστικά τον θεσμικό του ρόλο, όπως και η Ευρωπαϊκή

Επιτροπή, της οποίας ο ρόλος μειώθηκε σημαντικά ενώ το Συμβούλιο ενισχύθηκε. Επιπλέον, φαίνεται από την τελευταία έκθεση του Ευρωπαϊκού Δημοσιονομικού Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής το 2021 ότι αυτή τη στιγμή γίνονται προετοιμασίες για ουσιαστικές και αποτελεσματικές αναθεωρήσεις του ΣΣΑ. Προκαταρκτικά δεν έχει ακόμη καθοριστεί ο άξονας και το χρονικό πλαίσιο ύπαρξης του και δεύτερον, διερευνάται σε μεγάλο βαθμό αν θα εξακολουθήσουν να υπάρχουν οι βασικοί ποσοτικοί πυλώνες του ελλείμματος και του χρέους σύμφωνα με τα σημερινά δεδομένα. Κρίνοντας από την τελευταία έκθεση του Ευρωπαϊκού Δημοσιονομικού Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το 2021, είναι επίσης πιθανό να υπάρξουν θεμελιώδεις αλλαγές και άμεσες διαφορές, κυρίως στην οικονομική κατάσταση κάθε κράτους μέλους. Τέλος, η προσέγγιση των δημοσιονομικών προτύπων και όχι των δημοσιονομικών κανόνων που ακολουθούνται μέχρι τώρα γίνεται ολοένα και πιο ισχυρή.

5.3 Ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) ως προς το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης

Η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση που εγκρίθηκε το 1999 αναθεώρησε τη συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και εισήγαγε το πρωτόκολλο στο καταστατικό του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) και το Πρωτόκολλο στο καταστατικό της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Νομισματικό Ίδρυμα (ΕΝΙ). (<https://www.ecb.europa.eu>)

Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα είναι σημαντικός θεσμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ανακοίνωσε τη θέσπιση μόνιμης οικονομικής στήριξης για σκοπούς ανάπτυξης και επενδύσεων. Η πρόταση της ΕΚΤ καταδεικνύει υποστηρικτικές πολιτικές για τις υπερχρεωμένες χώρες της ευρωζώνης. Η ίδρυση της ΕΚΤ βασίζεται στο άρθρο 127 της Συνθήκης για το Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών και τη Γενική Απόδοση και το Καταστατικό του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών. Επιπλέον, η ΕΚΤ και οι κεντρικές τράπεζες των κρατών μελών της λειτουργούν αυτόνομα και δεν λαμβάνουν εντολές από κυβερνήσεις και ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα. Όσον αφορά τη δημοσιονομική προσαρμογή, η Γερμανία τάσσεται υπέρ της αυστηρής δημοσιονομικής πολιτικής και αντιτίθεται στην πρόταση που υποστηρίζεται από την

Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας (ESM) να διατηρηθεί το όριο του ελλείμματος στο 3% αλλά να αυξηθεί το όριο του χρέους στο 100%.

Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα πιστεύει ότι η ΕΕ πρέπει να προσαρμόσει τους δημοσιονομικούς κανόνες κατά τρόπο που να ευνοεί περισσότερο την ανάπτυξη και τις επενδύσεις, καθιστώντας τις απλούστερες, πιο ρεαλιστικές και προβλέψιμες, διορθώνοντας τις μακροοικονομικές ανισορροπίες και δημιουργώντας δημοσιονομικό χώρο (https://www.ecb.europa).

Επιπλέον, η ΕΚΤ υποστηρίζει λιγότερο σύνθετους δημοσιονομικούς κανόνες που δεν θα πρέπει να βασίζονται πολύ σε ανεπαίσθητα κενά παραγωγής. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί εστιάζοντας περισσότερο σε κανόνες που βασίζονται στο κόστος και όχι σε ετήσιες προβλέψεις σε πραγματικό χρόνο. Μια σταδιακή και βιώσιμη προσαρμογή του δημόσιου χρέους είναι σημαντική για την αναμόρφωση του δημοσιονομικού χώρου ενόψει της επερχόμενης ύφεσης.

Τέλος, η ΕΚΤ πιστεύει ότι οι κανόνες του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης πρέπει να αλλάξουν για να επιτευχθεί πιο αποτελεσματική δημοσιονομική προσαρμογή. Οι υφιστάμενοι κανόνες δεν είναι πρακτικοί για τις περισσότερες χώρες της ζώνης του ευρώ (https://www.ecb.europa.eu).

Σε συζητήσεις που έχουν ήδη ξεκινήσει, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα τόνισε (https://www.ecb.europa.eu):

- Η σημασία των βιώσιμων δημοσιονομικών θέσεων για τη σταθερότητα των τιμών και τη βιώσιμη ανάπτυξη. Οι καλά σχεδιασμένες δημοσιονομικές και διαρθρωτικές πολιτικές μπορούν να υποστηρίξουν την αύξηση της παραγωγικότητας και της προσφοράς εργασίας συμβάλλοντας στη δημιουργία χώρου νομισματικής πολιτικής.
- Οι κοινοί δημοσιονομικοί κανόνες και οι διευρυμένες και πλήρως ανεξάρτητες αξιολογήσεις από ισχυρούς ανεξάρτητους δημοσιονομικούς φορείς μπορούν να συμβάλουν στη μείωση των προκυκλικών τάσεων που είναι εγγενείς στη χάραξη δημοσιονομικής πολιτικής. Επιπλέον, πρέπει να συνεχιστούν οι κοινές προσπάθειες για την ενίσχυση των ανεξάρτητων δημοσιονομικών θεσμών και του πλαισίου δαπανών της χώρας.

Η ΕΚΤ συμφώνησε ότι το νέο πλαίσιο πρέπει να είναι απλούστερο, πιο διαφανές και πιο προβλέψιμο, με ρεαλιστικές, σταδιακές και βιώσιμες προσαρμογές του δημόσιου

χρέους προκειμένου να δημιουργηθεί δημοσιονομικός χώρος για την επόμενη ύφεση. Οι κανόνες του Συμφώνου Σταθερότητας για το χρέος θα πρέπει να μεταρρυθμιστούν ώστε να κατευθύνουν τέτοιες προσαρμογές.

- Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα συμφωνεί ότι η δημοσιονομική πολιτική πρέπει να γίνει πιο ευνοϊκή για την ανάπτυξη. Η αντιμετώπιση των προκλήσεων του πράσινου και του ψηφιακού μετασχηματισμού θα απαιτήσει σημαντικές ιδιωτικές και δημόσιες επενδύσεις. Εάν εφαρμοστεί αποτελεσματικά, η χρηματοδότηση του Ταμείου Ανάκαμψης θα στηρίζει τα κράτη μέλη να αντιμετωπίσουν αυτές τις προκλήσεις. Απαιτούνται επίσης βιώσιμες επενδύσεις που χρηματοδοτούνται από το κράτος και απαιτούνται πρόσθετες πηγές εσόδων ή επαναπροσδιορισμός των προτεραιοτήτων δαπανών, ειδικά σε χώρες με αυξανόμενο χρέος. Η ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Νομισματικής Ένωσης παραμένει σημαντική για την ικανότητά της να ενισχύσει και να αποφύγει τη δημοσιονομική αστάθεια. Αυτό περιλαμβάνει την ολοκλήρωση της Τραπεζικής Ένωσης μέσω της δημιουργίας ενός πανευρωπαϊκού συστήματος εγγύησης των καταθέσεων και την ολοκλήρωση της Ένωσης Κεφαλαιαγορών, η οποία θα δώσει στις επιχειρήσεις καλύτερη πρόσβαση στις κεφαλαιαγορές. Επιπλέον, η ΕΚΤ ανέφερε επίσης την ανάγκη για προϋπολογισμό της ευρωζώνης, μια ιδέα που αντιτάχθηκαν από τη Γερμανία και την Ολλανδία το 2018. Με την ολοκλήρωση του πρώτου γύρου των μέτρων οικονομικής στήριξης, η σημαντική «Έκθεση των Πέντε Προέδρων» το 2015, δηλαδή η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, η ΕΚΤ της Ευρωζώνης και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Αν και το σύστημα έχει βελτιωθεί σημαντικά μετά την κρίση χρέους, οι επιπτώσεις των αρχικών αδυναμιών της ONE παραμένουν. Ενώ η σύγκλιση έχει σταματήσει, έχουν εμφανιστεί διχασμοί εντός της ευρωζώνης. Επιπλέον, ορισμένες χώρες έχουν επαρκή δημοσιονομικό χώρο για να χρησιμοποιήσουν τη δημοσιονομική πολιτική αντικυκλικά, ενώ άλλες χρειάζονται σημαντική εξυγίανση των δημόσιων οικονομικών (Σαραϊδάρη Α., 2011).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Μεθοδολογία Έρευνας

6.1 Εισαγωγή

Στο τελευταίο κεφάλαιο της διπλωματικής εργασίας, αναπτύσσεται το στατιστικό μέρος. Το δημόσιο χρέος αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα θέματα που απασχολούν την χώρα μας διαχρονικά. Η διαχείρισή του δημόσιου χρέους επηρεάζει τη δημοσιονομική σταθερότητα, τη λήψη πολιτικών αποφάσεων και κατ'επέκταση την κοινωνική ευημερία. Στο πλαίσιο αυτό, η έρευνα εστιάζει στις αιτίες που οδήγησαν στην αύξηση των δημοσίων ελλειμμάτων και κατά συνέπεια του δημόσιου χρέους.

Στο παρόν κεφάλαιο θα αναπτυχθούν οι παρακάτω υποενότητες:

6.2 Ο σκοπός της έρευνας.

6.3 Η δομή του ερωτηματολογίου.

6.4 Η διαδικασία της έρευνας.

6.5 Ανάπτυξη της έρευνας

6.2 Ο σκοπός της έρευνας

Σκοπός της έρευνας είναι να απαντηθούν συγκεκριμένα ερευνητικά ερωτήματα που προέκυψαν από την βιβλιογραφική ανασκόπηση, αναφορικά με τις αιτίες που προκάλεσαν την διόγκωση του δημόσιου χρέους.

Συγκεκριμένα:

1. Η δημοσιονομική δαπάνη σε τομείς όπως οι συντάξεις και οι μισθοί συνέβαλαν στην αύξηση του δημόσιου χρέους;
2. Η Ελλάδα θα μπορούσε να αντιμετωπίσει την κρίση χρέους αν ήταν εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης;
3. Η λιτότητα και τα διαρθρωτικά μέτρα βοήθησαν την ελληνική κοινωνία να εξέλθει από την οικονομική κρίση;

6.3 Η δομή του ερωτηματολογίου

Οι ερωτήσεις 1 έως 4 περιλαμβάνουν μόνο τα δημογραφικά στοιχεία των ερωτηθέντων:

- Φύλο
- Επίπεδο εκπαίδευσης
- Εργασιακή κατάσταση
- Ηλικία

Οι ερωτήσεις 5-26 περιλαμβάνουν το μέρος της έρευνας που αφορά το χρέος της Ελλάδας από το 2000 και έπειτα.

6.4 Η διαδικασία της έρευνας

Η δημιουργία του ερωτηματολογίου έγινε μέσω της ηλεκτρονικής πλατφόρμας GoogleDrive και όλες οι απαντήσεις είναι αποθηκευμένες εκεί. Η επεξεργασία των δεδομένων έγινε με την βοήθεια της περιγραφικής στατιστικής και συγκεκριμένα με την χρήση του προγράμματος του spss. Οι ερωτήσεις 5-26 βασίζονται αποκλειστικά στην γνώμη των ερωτηθέντων.

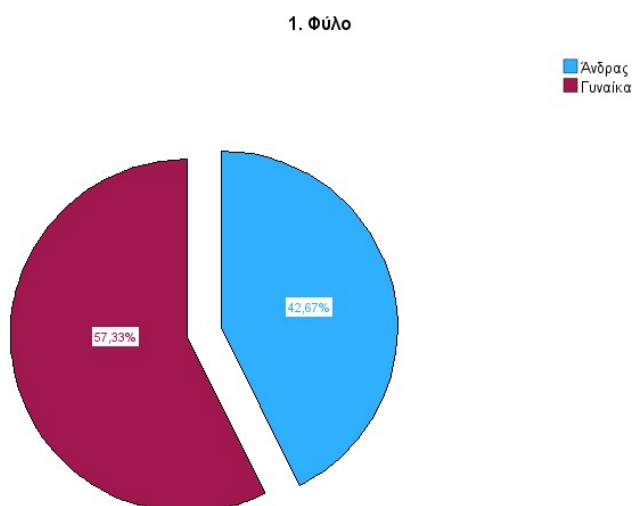
6.5 Ανάπτυξη της έρευνας

Από το σύνολο των 150 ερωτηθέντων ατόμων, οι 64 ήταν άνδρες και οι 86 γυναίκες. Δηλαδή το 42,7% του συνόλου ήταν άνδρες ενώ το 57,3% γυναίκες.

1. Φύλο Ερωτηθέντων

	Αθροιστική συχνότητα	%	Αθροιστική συχνότητα
Άνδρας	64	42,7	42,7
Γυναίκα	86	57,3	100,0
Total	150	100,0	

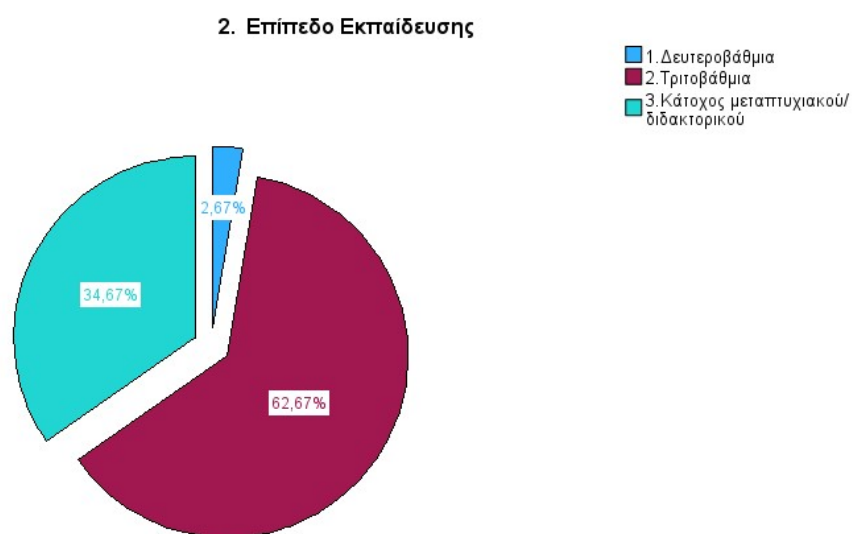
Το γράφημα του έχει την εξής μορφή:

2. Επίπεδο Εκπαίδευσης

	Απαντήσεις	%	Αθροιστική συχνότητα
1. Δευτεροβάθμια	4	2,7	2,7
2. Τριτοβάθμια	94	62,7	65,3
3. Κάτοχος μεταπτυχιακού/ διδασκτορικού	52	34,7	100,0
Total	150	100,0	

Το 2,7% έχει ολοκληρώσει την δευτεροβάθμια εκπαίδευση, το 62,7% την τριτοβάθμια ενώ το 34,7% είναι κάτοχος μεταπτυχιακού ή διδακτορικού τίτλου, σύμφωνα με τον ανωτέρω στατιστικό πίνακα. Το γράφημα έχει την εξής μορφή:

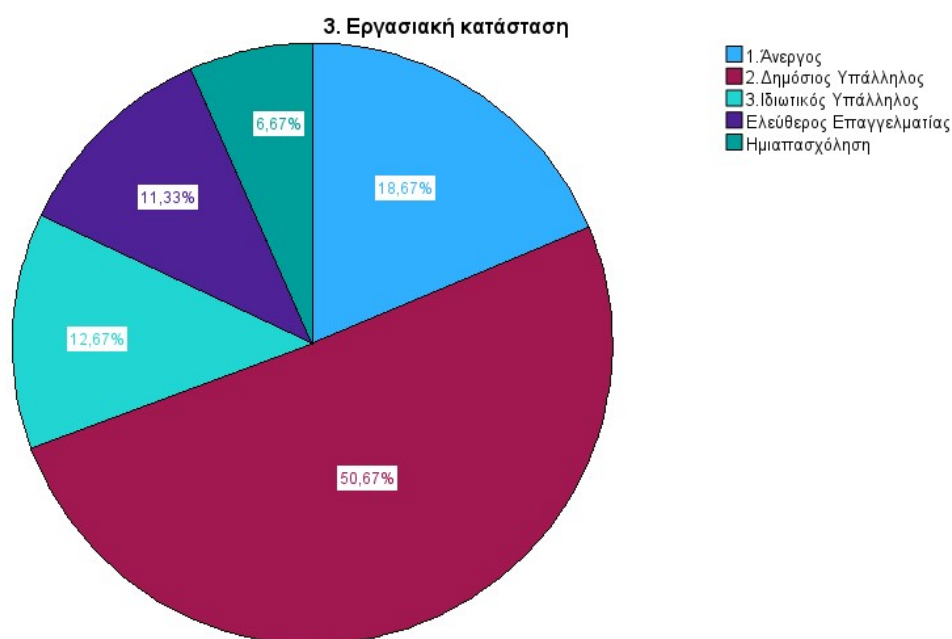

3. Εργασιακή κατάσταση

	Απαντήσεις	%	Αθροιστική συχνότητα
1.Άνεργος	28	18,7	18,7
2.Δημόσιος Υπάλληλος	76	50,7	69,3
3.Ιδιωτικός Υπάλληλος	19	12,7	82,0
4.Ελεύθερος Επαγγελματίας	17	11,3	93,3
5.Ημιαπασχόληση	10	6,7	100,0
Total	150	100,0	

Σύμφωνα με τον στατιστικό πίνακα, την χρονική στιγμή που πραγματοποιήθηκε η έρευνα το 18,7% των ερωτηθέντων ήταν άνεργοι, το 50,7% εργάζονται στο δημόσιο τομέα, το 12,7% είναι ιδιωτικοί υπάλληλοι το 11,3% είναι ελεύθεροι επαγγελματίες ενώ το 6,7% είναι υπάλληλοι μερικής απασχόλησης. Διαπιστώνουμε ότι δεν υπάρχει ομοιογένεια στο δείγμα αφού 76 άτομα από τους 150 εργάζονται στον δημόσιο τομέα.

Το γράφημα έχει την εξής μορφή:

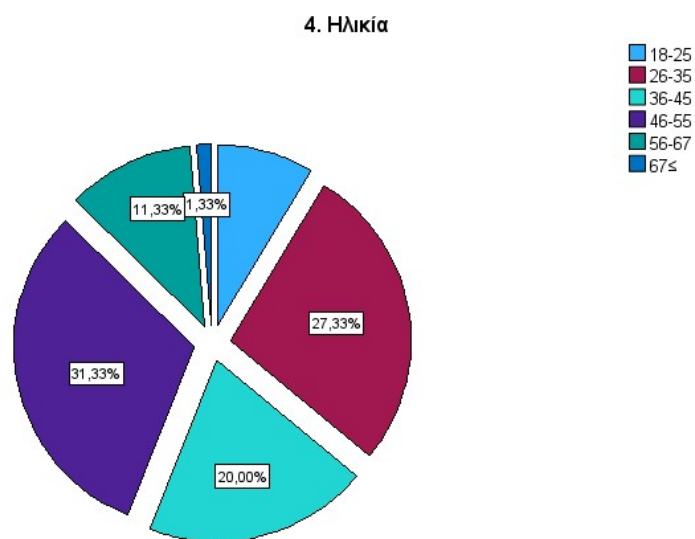

4 Ηλικία

	Απαντήσεις	%	Αθροιστική συχνότητα
18-25	13	8,7	8,7
26-35	41	27,3	36,0
36-45	30	20,0	56,0
46-55	47	31,3	87,3
56-67	17	11,3	98,7
67≤	2	1,3	100,0
Total	150	100,0	

Ο παραπάνω στατιστικός πίνακας δείχνει ότι 41 άτομα βρίσκονται στην ηλικιακή ομάδα 26-35 ετών, 30 άτομα στην 36-45, 47 άτομα στην 46-55, 17 στην 56-67, ενώ μόνο 13 άτομα ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα 18-25 ετών. Το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος έζησε την οικονομική κρίση από την αρχή της πορείας της έχοντας την δική τους άποψη για τους λόγους που η χώρα βρέθηκε σε αυτή την δυσμενή θέση.

Το γράφημα έχει την εξής μορφή:

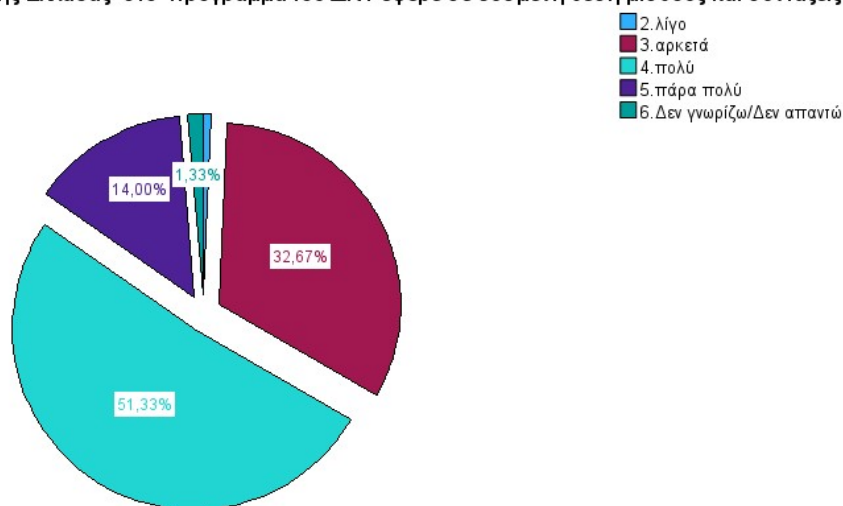

5. Η συμμετοχή της Ελλάδας στο πρόγραμμα του ΔΝΤ έφερε σε δυσμενή θέση μισθούς και συντάξεις;

	Απαντήσεις	%	Αθροιστική συχνότητα
1.καθόλου	0	0	0
2.λίγο	1	,7	,7
3.αρκετά	49	32,7	33,3
4.πολύ	77	51,3	84,7
5.πάρα πολύ	21	14,0	98,7
6.Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	2	1,3	100,0
Total	150	100,0	

Διαπιστώνουμε ότι 147 από τα 150 άτομα που ερωτήθηκαν συμφωνούν ότι η συμμετοχή της Ελλάδας στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο συνδέεται με διαρθρωτικές αλλαγές που επηρέασαν την οικονομική κατάσταση της χώρας. Τα μέτρα λιτότητας που εφαρμόστηκαν περιλάμβαναν μειώσεις στις μισθολογικές δαπάνες του δημόσιου τομέα (περικοπή του 13^{ου} και 14^{ου} μισθού των δημοσίων υπαλλήλων), περικοπές στις συντάξεις και αύξηση των φόρων. Το γράφημα έχει την εξής μορφή:

5. Η συμμετοχή της Ελλάδας στο πρόγραμμα του ΔΝΤ έφερε σε δυσμενή θέση μισθούς και συντάξεις;

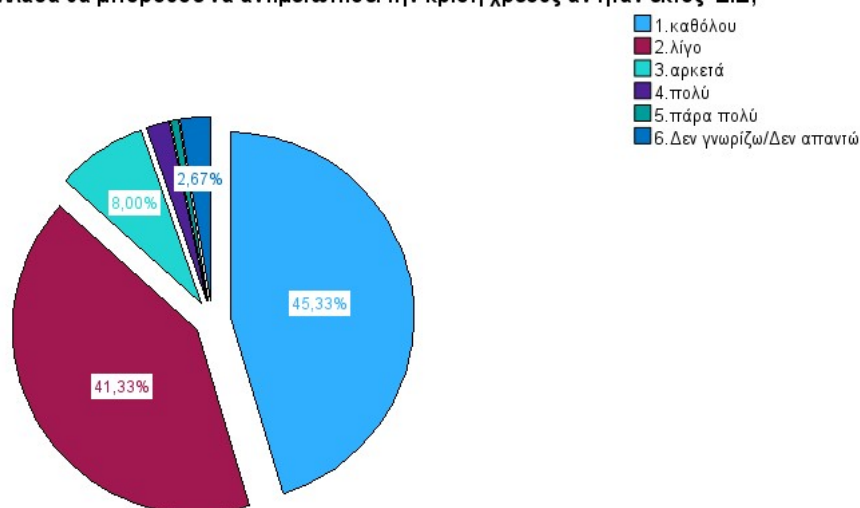

6. Η Ελλάδα θα μπορούσε να αντιμετωπίσει την κρίση χρέους αν ήταν εκτός Ε.Ε;

	Απαντήσεις	%	Αθροιστική συχνότητα
1.καθόλου	68	45,3	45,3
2.λίγο	62	41,3	86,7
3.αρκετά	12	8,0	94,7
4.πολύ	3	2,0	96,7
5.πάρα πολύ	1	,7	97,3
6.Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	4	2,7	100,0
Total	150	100,0	

Στην ερώτηση αυτή αξίζει να σημειωθεί το 45,3% των ερωτηθέντων κρίνει ότι η χώρα δεν θα μπορούσε να αντιμετωπίσει καθόλου την κρίση χρέους αν ήταν εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το ποσοστό αυτό τάσσεται κατά της αποχώρησης της Ελλάδας από την Ε.Ε πιθανόν γιατί μια τέτοια αποχώρηση μπορεί να οδηγήσει στην απομόνωση της χώρας από τη διεθνή κοινότητα και να δυσχεραίνει τις διαπραγματεύσεις με άλλες χώρες. Μια πιθανή αποχώρηση θα επέφερε την απώλεια προνομίων που προσφέρει η Ευρωπαϊκή Ένωση όπως η ελεύθερη κυκλοφορία αγαθών υπηρεσιών και εργαζομένων καθώς επίσης θα προκαλούσε αβεβαιότητα στις αγορές και αναξιοπιστία στους δανειστές. Το γράφημα έχει την εξής μορφή:

6. Η Ελλάδα θα μπορούσε να αντιμετωπίσει την κρίση χρέους αν ήταν εκτός Ε.Ε;

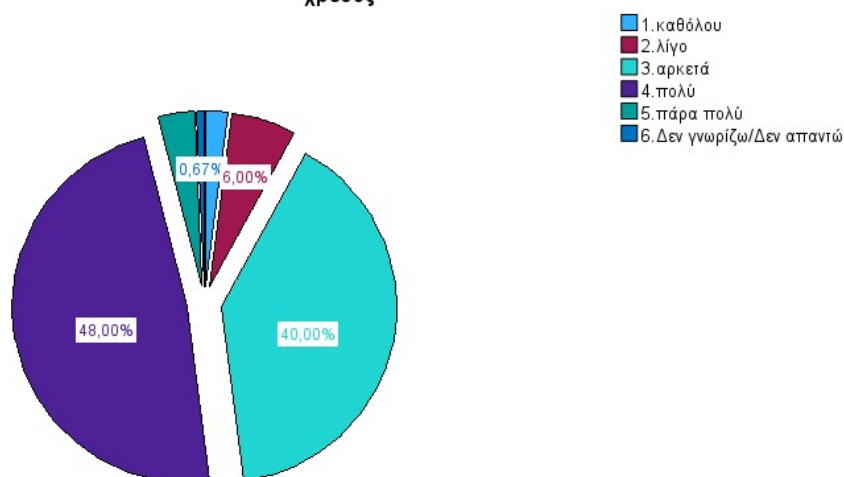
7. Η δημοσιονομική δαπάνη σε τομείς όπως οι συντάξεις και οι μισθοί συνέβαλαν στην αύξηση του δημόσιου χρέους

	Απαντήσεις	%	Αθροιστική συχνότητα
1.καθόλου	3	2,0	2,0
2.λίγο	9	6,0	8,0
3.αρκετά	60	40,0	48,0
4.πολύ	72	48,0	96,0
5.πάρα πολύ	5	3,3	99,3
6.Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	1	,7	100,0
Total	150	100,0	

Το 48% των ερωτηθέντων θεωρεί πως η δημοσιονομική δαπάνη στους μισθούς και στις συντάξεις συνέβαλαν πολύ στην αύξηση του δημόσιου χρέους και το 40% αρκετά. Όπως διαπιστώθηκε και από την βιβλιογραφική ανασκόπηση οι εκάστοτε κυβερνήσεις χρηματοδοτούσαν ανεπιτυχώς τα ελλείμματα των Δημόσιων Ασφαλιστικών Υπηρεσιών (Ι.Κ.Α, Ο.Γ.Α) με αποτέλεσμα να επιβαρύνεται το ήδη επιβαρυνμένο έλλειμμα της κεντρικής Διοίκησης της χώρας. Το γράφημα έχει την εξής μορφή:

999

7. Η δημοσιονομική δαπάνη σε τομείς όπως οι συντάξεις και οι μισθοί συνέβαλαν στην αύξηση του δημόσιου χρέους

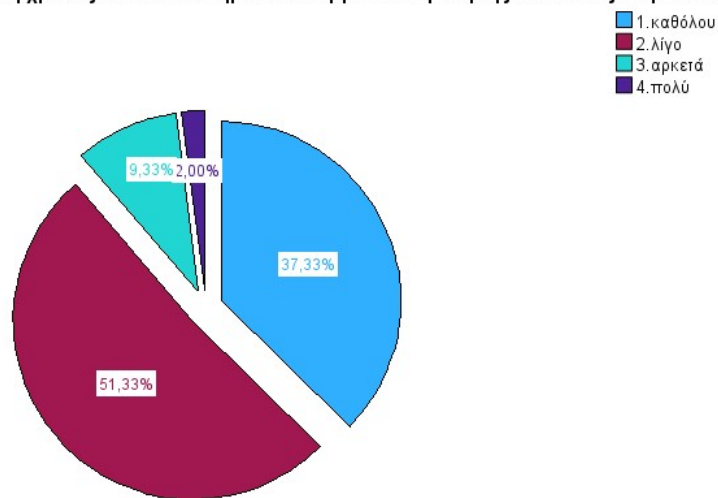
8. Η κρίση χρέους του 2010 επηρέασε ισόρροπα τα μέλη της κοινωνίας στην Ελλάδα;

	Απαντήσεις	%	Αθροιστική συχνότητα
1.καθόλου	56	37,3	37,3
2.λίγο	77	51,3	88,7
3.αρκετά	14	9,3	98,0
4.πολύ	3	2,0	100,0
5.παρα πολύ	0	0	0
6.Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	0	0	0
Total	150	100,0	

Το 37,3% θεωρούν ότι η κρίση χρέους του 2010 δεν επηρέασε ισόρροπα τα μέλη της κοινωνίας. Ενώ το 51,3% των ερωτηθέντων δηλαδή παραπάνω από τα μισά άτομα που απάντησαν το ερωτηματολόγιο, θεωρούν λίγο.

Το γράφημα έχει την εξής μορφή:

8. Η κρίση χρέους του 2010 επηρέασε ισόρροπα τα μέλη της κοινωνίας στην Ελλάδα;

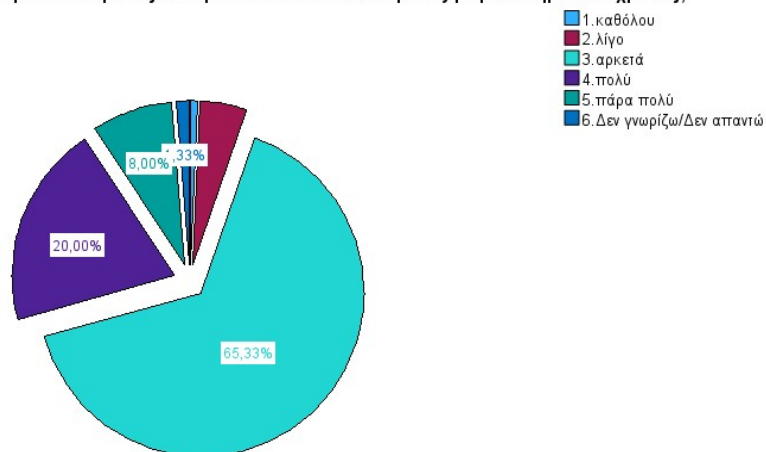

9. Οι Ολυμπιακοί αγώνες συνέβαλαν ουσιαστικά στην αύξηση του δημόσιου χρέους;

	Απαντήσεις	%	Αθροιστική συχνότητα
1.καθόλου	1	0,7	0,7
2.λίγο	7	4,7	5,3
3.αρκετά	98	65,3	70,7
4.πολύ	30	20,0	90,7
5.πάρα πολύ	12	8,0	98,7
6.Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	2	1,3	100,0
Total	150	100,0	

Στην ερώτηση αυτή, 98 από τα 150 άτομα που ερωτήθηκαν απάντησαν ότι οι ολυμπιακοί αγώνες συνέβαλαν αρκετά στην αύξηση του δημόσιου χρέους. Ενώ το 20% των ερωτηθέντων θεωρεί ότι οι Ολυμπιακοί αγώνες αύξησαν πολύ το δημόσιο χρέος της χώρας. Στην απάντηση αυτή υπάρχει ομοιογένεια στο δείγμα. Σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ, το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης το 2004 ανήλθε στο 6,1% του ΑΕΠ κατατάσσοντας την Ελλάδα την χώρα με το υψηλότερο έλλειμμα στην ευρωζώνη και θέτοντας σε ενεργοποίηση την διαδικασία υπερβολικού ελλείμματος το Μάιο του 2004. Το γράφημα έχει την εξής μορφή:

9. Οι Ολυμπιακοί αγώνες συνέβαλαν ουσιαστικά στην αύξηση του δημόσιου χρέους;

10. Εάν το 2001 η τότε κυβέρνηση δεν υποχωρούσε στην λαϊκή αντίδραση για την αντιμετώπιση του ασφαλιστικού (νόμος Γιαννίτση), πιστεύετε ότι μετέπειτα δεν θα είχαμε μνημόνια;

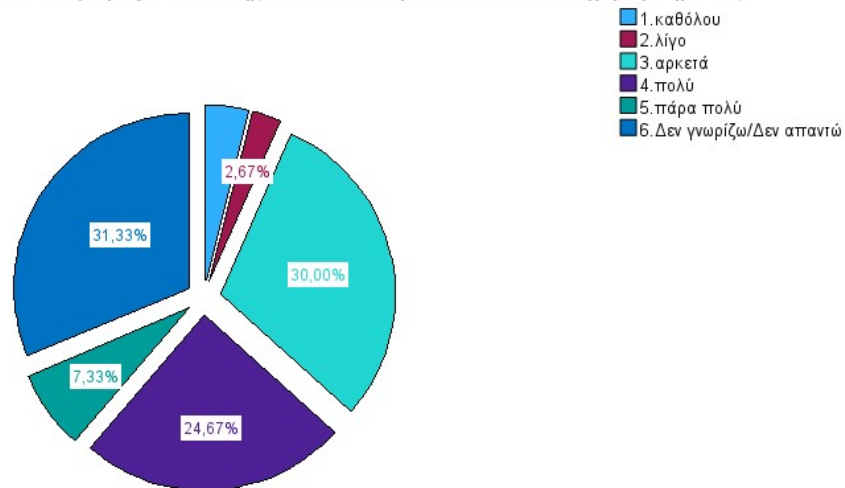
	Απαντήσεις	%	Αθροιστική συχνότητα
1.καθόλου	6	4,0	4,0
2.λίγο	4	2,7	6,7
3.αρκετά	45	30,0	36,7
4.πολύ	37	24,7	61,3
5.πάρα πολύ	11	7,3	68,7
6.Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	47	31,3	100,0
Total	150	100,0	

Το 31,3% δεν γνώριζε ή δεν είχε άποψη για την συγκεκριμένη ερώτηση. Πιθανόν το ποσοστό αυτό οφείλεται στην ηλικιακή κατάσταση που ανήκει το δείγμα αφού το 8,7% ανήκει στην ηλικιακή ομάδα 18-25 ετών (το 2001 δεν είχαν γεννηθεί), το 27,3% στην ηλικιακή ομάδα 26-35 ετών (το 2001 ήταν μικροί ηλικιακά), το 20% στην ηλικία 36-45 ετών (το 2001 βρίσκονταν στην αρχή των σπουδών τους). Η ερώτηση αυτή απαντήθηκε ως επί των πλείστων από το 31,3% των ερωτηθέντων που βρίσκεται στην ηλικιακή ομάδα 46-55 ετών και από το 11,3% που βρίσκεται στην ηλικιακή ομάδα 56-67 ετών. Παρόλα αυτά, 93 από τα 150 άτομα απάντησαν ότι αν ο νόμος Γιαννίτση είχε καθολική εφαρμογή ίσως η χώρα να μπορούσε να αποτρέψει αργότερα την πολιτική των μνημονίων. Η έκθεση για τη μεταρρύθμιση του ασφαλιστικού (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, 2001) επισήμανε ότι η πολυδιάσπαση και ο κατακερματισμός του ασφαλιστικού συστήματος στην Ελλάδα είναι τόσο οριζόντιος (μεταξύ διαφορετικών ομάδων του πληθυσμού) όσο και κάθετος (στο εσωτερικό της ίδιας επαγγελματικής ομάδας). Το πόρισμα της επιτροπής του υπουργείου εργασίας (2015) διαπίστωσε ότι το ελληνικό ασφαλιστικό σύστημα αναπτύχθηκε υπό την πίεση συνδικαλιστικών οργανώσεων που οδήγησαν στο κατακερματισμό τους. Το 2009 οι συνταξιοδοτικές δαπάνες άγγιξαν το 12,72% του ΑΕΠ δηλαδή 30 δισ. ευρώ (ΟΟΣΑ,2018). Επιπλέον το δημογραφικό ζήτημα αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες που επιδρούν στο ασφαλιστικό σύστημα. Σύμφωνα με τα

συμπεράσματα που κατέληξε η έκθεση του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων για τη μεταρρύθμιση του ασφαλιστικού συστήματος (2001), ο αριθμός των ατόμων στις ηλικίες συνταξιοδότησης θα αυξηθεί περίπου 50% το 2040 συγκριτικά με το 2000. Ενώ την ίδια περίοδο ο αριθμός των ατόμων που θα εργάζεται θα μειωθεί στο 13%. Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα τη δραματική μείωση της αναλογίας των εργαζομένων προς συνταξιούχους από 2,1 κάτω από 1,2 μετά το 2040. Το πρόβλημα θα διογκωθεί όταν οι παραγωγικές ηλικίες τα επόμενα χρόνια που θα είναι αριθμητικά λιγότερες, θα αναγκαστούν να διαθέσουν μέρος του εισοδήματός τους για τις συντάξεις περισσότερων ηλικιωμένων.

Το γράφημα έχει την εξής μορφή:

10. Εάν το 2001 η τότε κυβέρνηση δεν υποχωρούσε στην λαϊκή αντίδραση για την αντιμετώπιση του ασφαλιστικού (νόμος Γιαννίτση), πιστεύετε ότι μετέπειτα δεν θα είχαμε μνημόνια;

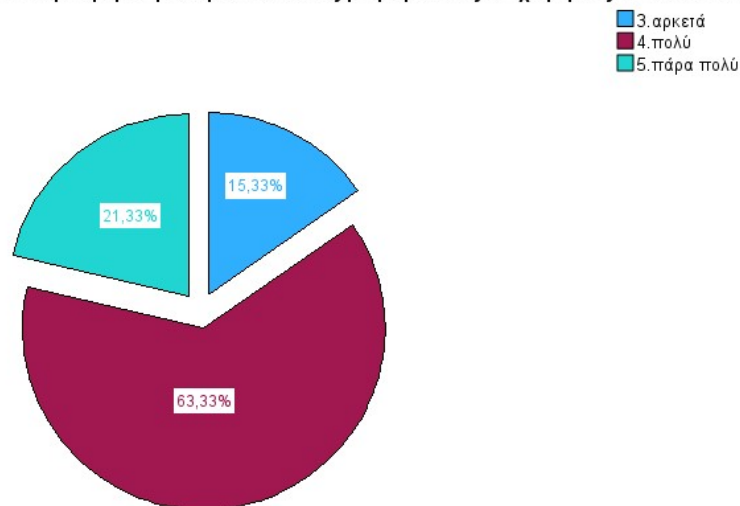
11. Η οικονομική κρίση ανάγκασε πολλές μικρομεσαίες επιχειρήσεις να κλείσουν;

	Απαντήσεις	%	Αθροιστική συχνότητα
1.καθόλου	0	0	0
2.λίγο	0	0	0
3.αρκετά	23	15,3	15,3
4.πολύ	95	63,3	78,7
5.πάρα πολύ	32	21,3	100,0
6. Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	0	0	0
Total	150	100,0	

Στην ερώτηση αυτή 95 άτομα από το σύνολο των ερωτηθέντων θεωρούν ότι η οικονομική κρίση ανάγκασε πολλές μικρομεσαίες επιχειρήσεις να κλείσουν. Κανένα άτομο δεν θεωρεί ότι η οικονομική κρίση δεν επηρέασε το κλείσιμο των μικρών επιχειρήσεων. Πολλές από τις μικρές επιχειρήσεις με μικρό κύκλο εργασιών δεν κατάφεραν να εξοφλήσουν αρκετούς φόρους. Η αποτυχία διεύρυνσης της φορολογικής βάσης αποτέλεσε ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα για τους φορολογούμενους πολίτες.

Το γράφημα έχει την εξής μορφή:

11. Η οικονομική κρίση ανάγκασε πολλές μικρομεσαίες επιχειρήσεις να κλείσουν;

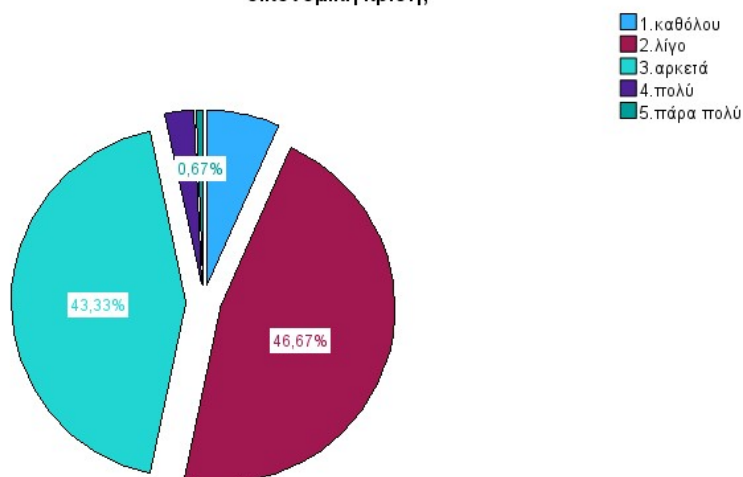

12. Η λιτότητα και τα διαρθρωτικά μέτρα των μνημονίων βοήθησαν την ελληνική κοινωνία να εξέλθει από την οικονομική κρίση;

	Απαντήσεις	%	Αθροιστική συχνότητα
1.καθόλου	10	6,7	6,7
2.λίγο	70	46,7	53,3
3.αρκετά	65	43,3	96,7
4.πολύ	4	2,7	99,3
5.πάρα πολύ	1	,7	100,0
6. Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	0	0	0
Total	150	100,0	

Στην ερώτηση αυτή δεν παρατηρείται ομοιογένεια στο δείγμα. Το 46,7% θεωρεί ότι τα διαρθρωτικά μέτρα βοήθησαν λίγο την κοινωνία να εξέλθει από την οικονομική κρίση ενώ το 43,3% αρκετά. Τα αίτια της οικονομικής κρίσης ήταν σύνθετα, οι υπερβολικές δημόσιες δαπάνες, η αλόγιστη χορήγηση δανείων εκ μέρους των τραπεζών, η αδυναμία του φορολογικού συστήματος ήταν κάποια από αυτά. Παρόλα αυτά οι Έλληνες πολίτες έδειξαν αντοχή στην διάρκεια της κρίσης, η οποία οδήγησε σε φαινόμενα φτώχειας. Το γράφημα έχει την εξής μορφή:

12. Η λιτότητα και τα διαρθρωτικά μέτρα των μνημονίων βοήθησαν την ελληνική κοινωνία να εξέλθει από την οικονομική κρίση;

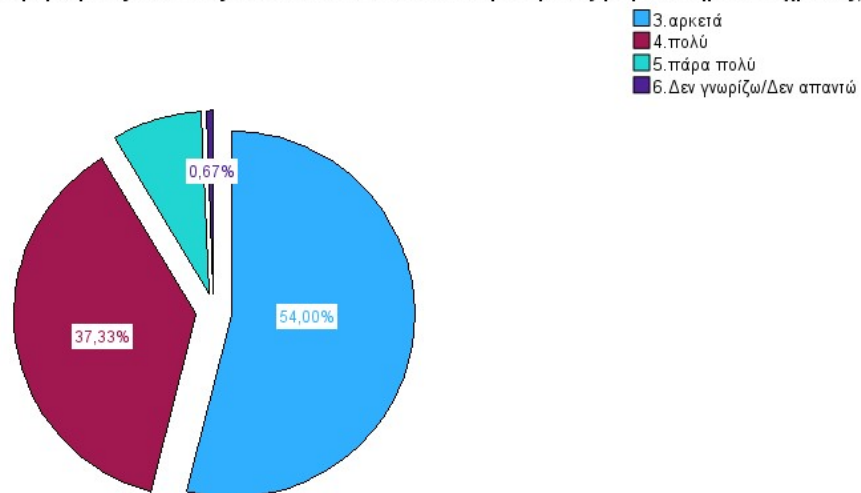
13. Οι εκάστοτε κυβερνητικές πολιτικές ευθύνονται αποκλειστικά για την αύξηση του δημόσιου χρέους;

	Απαντήσ εις		Αθροιστική συχνότητα
		%	
1.καθόλου	0	0	0
2.λίγο	0	0	0
3.αρκετά	81	54,0	54,0
4.πολύ	56	37,3	91,3
5.πάρα πολύ	12	8,0	99,3
6.Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	1	,7	100,0
Total	150	100,0	

Το 54% των ερωτηθέντων θεωρούν, δηλαδή πάνω από τους μισούς που απάντησαν το ερωτηματολόγιο θεωρούν πως οι εκάστοτε κυβερνητικές πολιτικές ευθύνονται αρκετά για την αύξηση του δημόσιου χρέους, ενώ το 8% θεωρεί πάρα πολύ. Στην ερώτηση αυτή διαπιστώνουμε ότι οι περισσότεροι ερωτηθέντες δεν αποδίδουν αποκλειστικά την ευθύνη στις κυβερνητικές πολιτικές που ακολουθήθηκαν.

Το γράφημα έχει την εξής μορφή:

13. Οι εκάστοτε κυβερνητικές πολιτικές ευθύνονται αποκλειστικά για την αύξηση του δημόσιου χρέους;

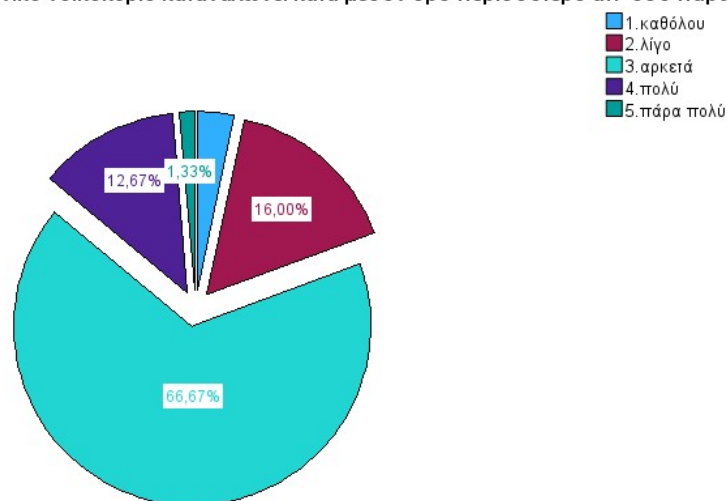
14. Το ελληνικό νοικοκυριό καταναλώνει κατά μέσον όρο περισσότερο απ' όσο παράγει;

	Απαντήσεις	%	Αθροιστική συχνότητα
1.καθόλου	5	3,3	3,3
2.λίγο	24	16,0	19,3
3.αρκετά	100	66,7	86,0
4.πολύ	19	12,7	98,7
5.πάρα πολύ	2	1,3	100,0
6. Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	0	0	0
Total	150	100,0	

Στην ερώτηση αυτή 100 από τα 150 άτομα απάντησαν αρκετά. Σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ στην περίπτωση της Ελλάδας, κατά μέσο όρο τα νοικοκυριά έχουν καταναλωτικές δαπάνες που υπερβαίνουν τα εισοδήματά τους.

Το γράφημα έχει την εξής μορφή:

14. Το ελληνικό νοικοκυριό καταναλώνει κατά μέσον όρο περισσότερο απ' όσο παράγει;

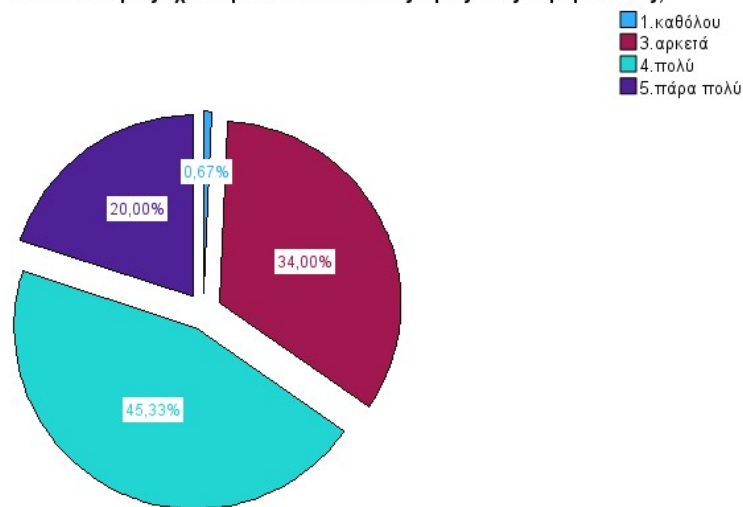
15. Οι Έλληνες έχουν γίνει δύσπιστοι ως προς τους κυβερνώντες;

	Απαντήσεις	%	Αθροιστική συχνότητα
1.καθόλου	1	,7	,7
2.λίγο	0	0	0
3.αρκετά	51	34,0	34,7
4.πολύ	68	45,3	80,0
5.πάρα πολύ	30	20,0	100,0
6. Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	0	0	0
Total	150	100,0	

Στην ερώτηση αυτή παρατηρείται ομοιογένεια στο δείγμα καθώς 68 από τα 150 άτομα απάντησαν θετικά, 51 άτομα αρκετά, 30 άτομα πάρα πολύ, ενώ μόνο 1 άτομο απάντησε καθόλου.

Το γράφημα έχει την εξής μορφή:

15. Οι Έλληνες έχουν γίνει δύσπιστοι ως προς τους κυβερνώντες;

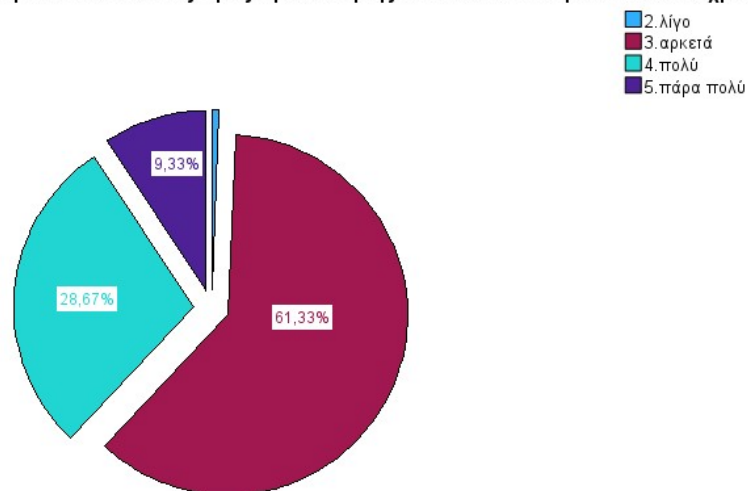
16. Οι Έλληνες έχουν γίνει δύσπιστοι ως προς την στάση της Ε.Ε απέναντι στην Ελλάδα στα χρόνια της κρίσης;

	Απαντήσεις	%	Αθροιστική συχνότητα
1.καθόλου	0	0	0
2.λίγο	1	,7	,7
3.αρκετά	92	61,3	62,0
4.πολύ	43	28,7	90,7
5.πάρα πολύ	14	9,3	100,0
6. Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	0	0	0
Total	150	100,0	

Ομοίως και στην ερώτηση αυτή υπάρχει ομοιογένεια. Η δυσπιστία των ελλήνων πολιτών προς την στάση της Ε.Ε αυξήθηκε σημαντικά τα χρόνια της κρίσης.

Το γράφημα έχει την εξής μορφή:

16. Οι Έλληνες έχουν γίνει δύσπιστοι ως προς την στάση της Ε.Ε απέναντι στην Ελλάδα στα χρόνια της κρίσης;

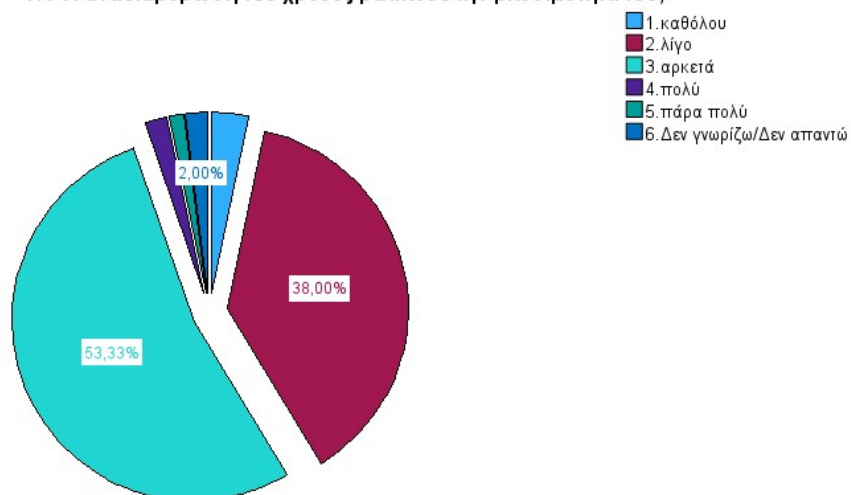
17. Η αναδιάρθρωση του χρέους βελτίωσε την βιωσιμότητά του;

	Απαντήσεις	%	Αθροιστική συχνότητα
1.καθόλου	5	3,3	3,3
2.λίγο	57	38,0	41,3
3.αρκετά	80	53,3	94,7
4.πολύ	3	2,0	96,7
5.πάρα πολύ	2	1,3	98,0
6.Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	3	2,0	100,0
Total	150	100,0	

Στην ερώτηση αυτή το δείγμα δεν παρουσιάζει ομοιογένεια στις απαντήσεις του δείγματος καθώς το 53,3% θεωρεί ότι η αναδιάρθρωση του χρέους βελτίωσε αρκετά την βιωσιμότητά του ενώ το 38% λίγο.

Το γράφημα έχει την εξής μορφή:

17. Η αναδιάρθρωση του χρέους βελτίωσε την βιωσιμότητά του;

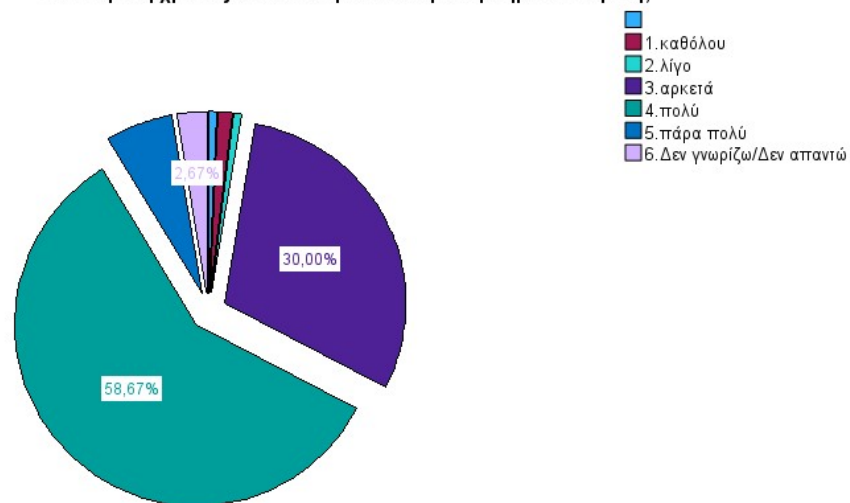
18. Η κρίση χρέους του 2010 ήταν κατά βάση δημοσιονομική;

	Απαντήσεις	%	Αθροιστική συχνότητα
1.καθόλου	1	,7	,7
	2	1,3	2,0
2.λίγο	1	,7	2,7
	45	30,0	32,7
3.αρκετά	88	58,7	91,3
4.πολύ	9	6,0	97,3
5.πάρα πολύ	4	2,7	100,0
6.Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ			
Total	150	100,0	

Από τον παραπάνω πίνακα προκύπτει από το σύνολο των 150 ερωτηθέντων τα 88 θεωρούν ότι η κρίση χρέους του 2010 ήταν κατά βάση δημοσιονομική. Ενώ τα 45 άτομα τείνουν να συμφωνήσουν.

Το γράφημα έχει την εξής μορφή:

18. Η κρίση χρέους του 2010 ήταν κατά βάση δημοσιονομική;

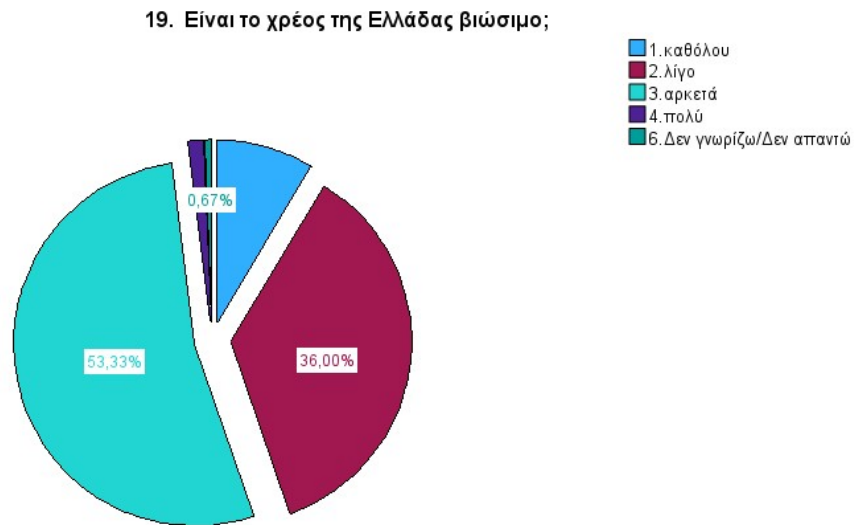

19. Είναι το χρέος της Ελλάδας βιώσιμο;

	Απαντήσεις	%	Αθροιστική συχνότητα
1.καθόλου	13	8,7	8,7
2.λίγο	54	36,0	44,7
3.αρκετά	80	53,3	98,0
4.πολύ	2	1,3	99,3
5.παρα πολύ	0	0	0
6.Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	1	,7	100,0
Total	150	100,0	

Στην ερώτηση αυτή παραπάνω από τα μισά άτομα του συνόλου του δείγματος θεωρούν πως το χρέος της Ελλάδας είναι αρκετά βιώσιμο ενώ το 54 από τα 150 άτομα θεωρούν πως το χρέος της Ελλάδας είναι λίγο βιώσιμο. Δεν παρουσιάζεται ομοιογένεια στο δείγμα.

Το γράφημα έχει την εξής μορφή:

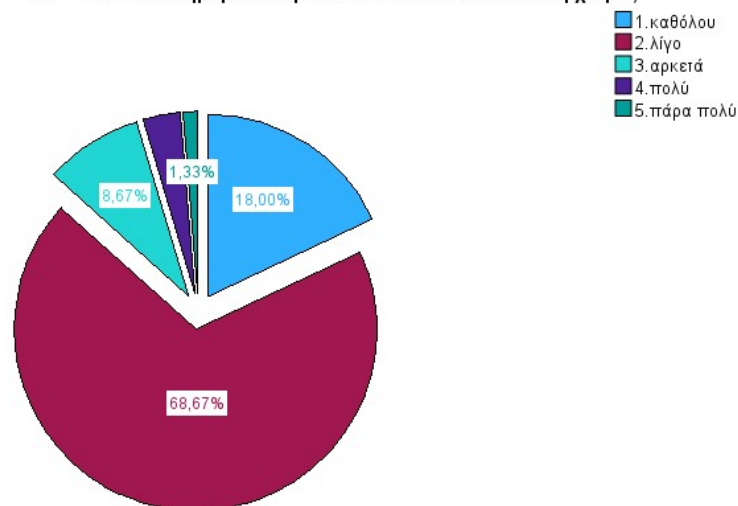
20. Η Ελλάδα σήμερα θεωρείται επενδυτικά ελκυστική χώρα;

	Απαντήσεις	%	Αθροιστική συχνότητα
1.καθόλου	27	18,0	18,0
2.λίγο	103	68,7	86,7
3.αρκετά	13	8,7	95,3
4.πολύ	5	3,3	98,7
5.πάρα πολύ	2	1,3	100,0
6. Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	0	0	0
Total	150	100,0	

Οι απαντήσεις των ερωτηθέντων τείνουν να ταυτίζονται στην συγκεκριμένη ερώτηση αφού 103 από τα 150 άτομα απάντησαν το ίδιο.

Το γράφημα έχει την εξής μορφή:

20. Η Ελλάδα σήμερα θεωρείται επενδυτικά ελκυστική χώρα;

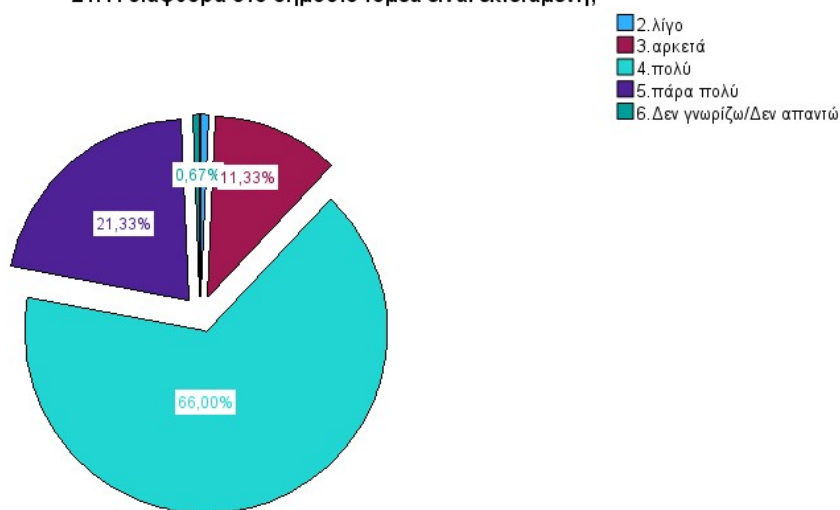
21. Η διαφθορά στο δημόσιο τομέα είναι εκτεταμένη;

	Απαντήσεις	%	Αθροιστική συχνότητα
1.καθόλου	0	0	0
2.λίγο	1	,7	,7
3.αρκετά	17	11,3	12,0
4.πολύ	99	66,0	78,0
5.πάρα πολύ	32	21,3	99,3
6.Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	1	,7	100,0
Total	150	100,0	

Στην ερώτηση αυτή η κοινή γνώμη των ερωτηθέντων είναι παρόμοια. Το υψηλότερο ποσοστό θεωρεί ότι η διαφθορά στο δημόσιο τομέα είναι πολύ εκτεταμένη. Οι περισσότεροι ερωτηθέντες κυμαίνονται στις απαντήσεις αρκετά/πολύ/πάρα πολύ.

Το γράφημα έχει την εξής μορφή:

21. Η διαφθορά στο δημόσιο τομέα είναι εκτεταμένη;

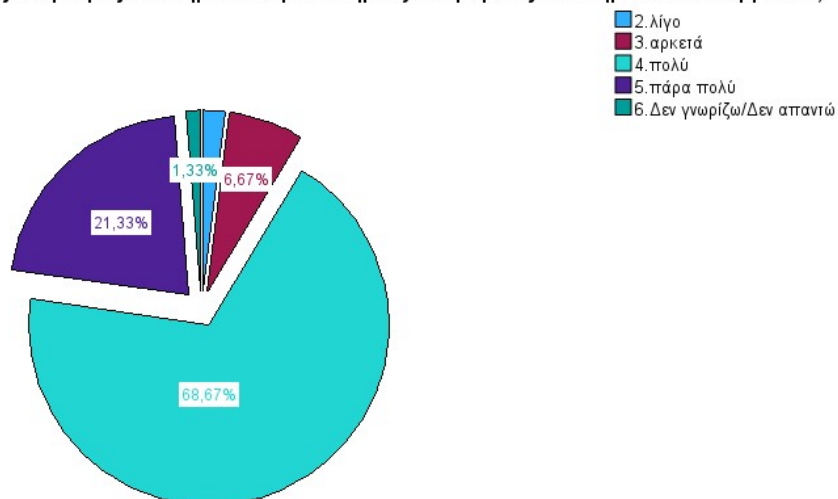
22. Η έκταση της διαφθοράς στο δημόσιο τομέα επηρεάζει το μέγεθος των δημοσίων ελλειμμάτων;

	Απαντήσεις	%	Αθροιστική συχνότητα
1.καθόλου	0	0	0
Valid	3	2,0	2,0
2.λίγο	10	6,7	8,7
3.αρκετά	103	68,7	77,3
4.πολύ	32	21,3	98,7
5.πάρα πολύ	2	1,3	100,0
6.Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	0	0	0
Total	150	100,0	

Ομοίως και στην ερώτηση αυτή 103 από τα 150 άτομα θεωρούν ότι η έκταση της διαφθοράς στο δημόσιο επηρεάζει το μέγεθος των δημοσίων ελλειμμάτων. Η πλειοψηφία του δείγματος έχει ταυτίσει την διαφθορά στο δημόσιο με την αύξηση των δημοσίων ελλειμμάτων.

Το γράφημα έχει την εξής μορφή:

22. Η έκταση της διαφθοράς στο δημόσιο τομέα επηρεάζει το μέγεθος των δημοσίων ελλειμμάτων;

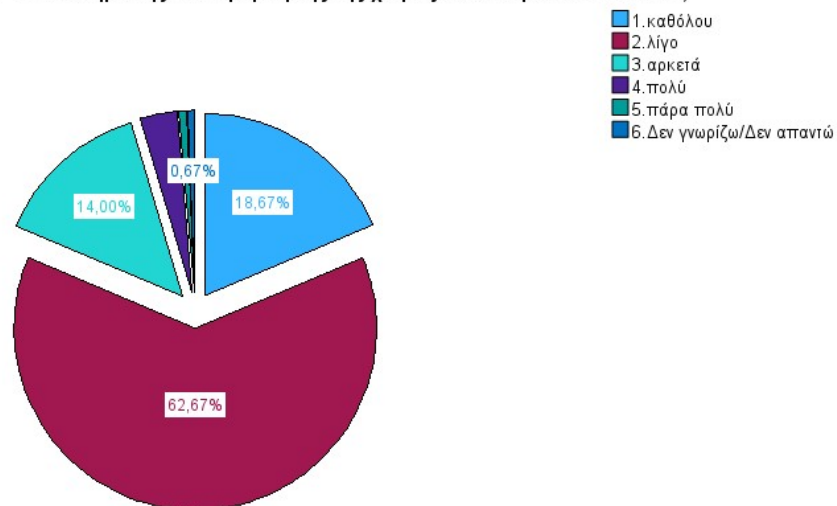
23. Το σύστημα της διακυβέρνησης της χώρας είναι το βέλτιστο δυνατό;

	Απαντήσεις	%	Αθροιστική συχνότητα
1.καθόλου	28	18,7	18,7
2.λίγο	94	62,7	81,3
3.αρκετά	21	14,0	95,3
4.πολύ	5	3,3	98,7
5.πάρα πολύ	1	,7	99,3
6.Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	1	,7	100,0
Total	150	100,0	

Στην ερώτηση αυτή παρουσιάζεται ομοιογένεια καθώς το 62,7% έχει απαντήσει λίγο το 18,7% καθόλου ενώ το 14% αρκετά.

Το γράφημα έχει την εξής μορφή:

23. Το σύστημα της διακυβέρνησης της χώρας είναι το βέλτιστο δυνατό;

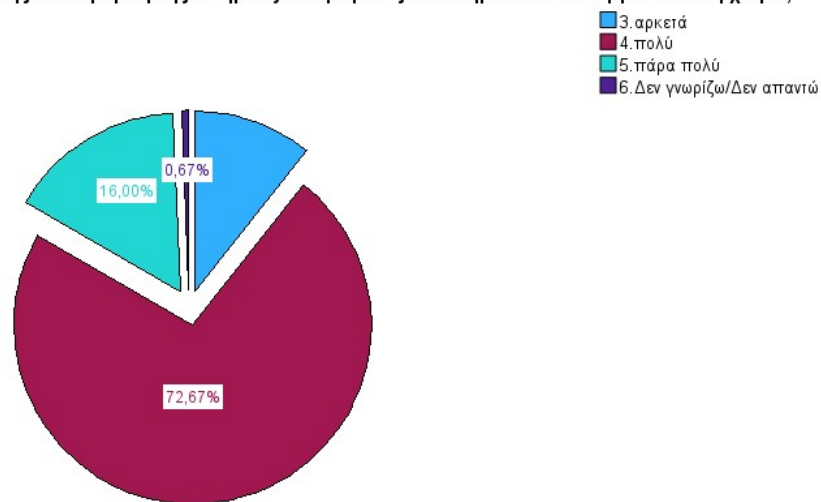
24. Η ποιότητα της διακυβέρνησης επηρεάζει το μέγεθος των δημόσιων ελλειμμάτων στη χώρα;

	Απαντήσεις	%	Αθροιστική συχνότητα
1.καθόλου	0	0	0
2.λίγο	0	0	0
3.αρκετά	16	10,7	10,7
4.πολύ	109	72,7	83,3
5.πάρα πολύ	24	16,0	99,3
6.Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	1	,7	100,0
Total	150	100,0	

Στην ερώτηση αυτή 109 από τα 150 άτομα έχουν απαντήσει το ίδιο. Στην συγκεκριμένη ερώτηση υπάρχει ταύτιση απόψεων των περισσοτέρων ερωτηθέντων.

Το γράφημα έχει την εξής μορφή:

24. Η ποιότητα της διακυβέρνησης επηρεάζει το μέγεθος των δημόσιων ελλειμμάτων στη χώρα;

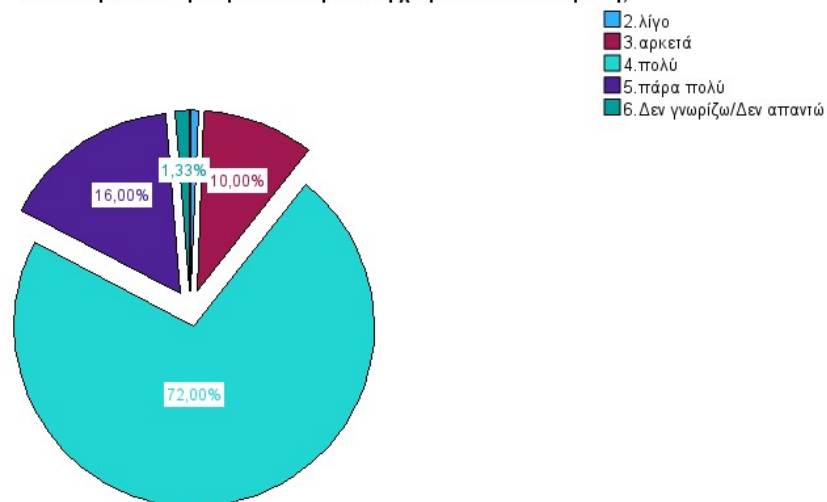
25. Εκτιμάτε ότι η παραοικονομία στη χώρα είναι εκτεταμένη;

	Απαντήσεις	%	Αθροιστική συχνότητα
1.καθόλου	0	0,0	0
2.λίγο	1	,7	,7
3.αρκετά	15	10,0	10,7
4.πολύ	108	72,0	82,7
5.πάρα πολύ	24	16,0	98,7
6.Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	2	1,3	100,0
Total	150	100,0	

Ομοίως και στην συγκεκριμένη ερώτηση αυτή 108 από τα 150 άτομα έχουν την ίδια γνώμη και θεωρούν ότι η παραοικονομία στην χώρα είναι εκτεταμένη.

Το γράφημα έχει την εξής μορφή:

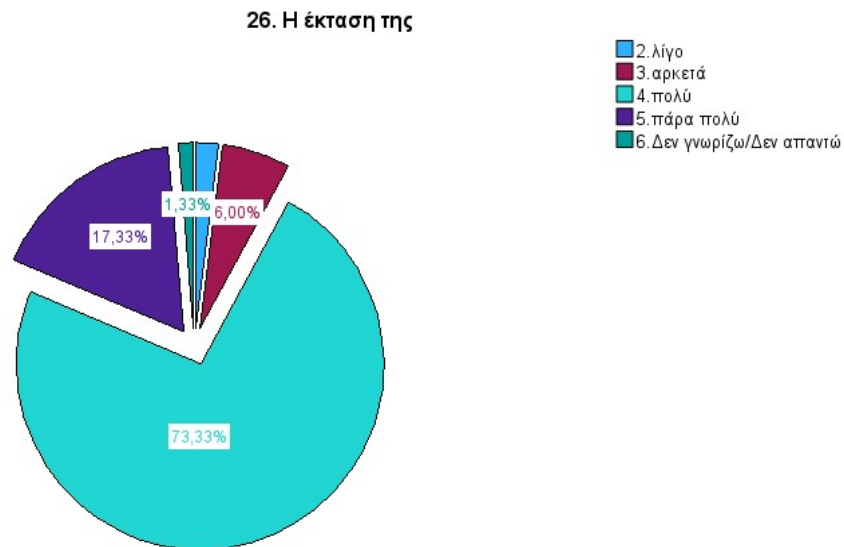
25. Εκτιμάτε ότι η παραοικονομία στη χώρα είναι εκτεταμένη;

26. Η έκταση της παραοικονομίας επηρεάζει τα δημοσιονομικά ελλείμματα και το δημόσιο χρέος στην χώρα;

	Απαντήσεις	%	Αθροιστική συχνότητα
1.καθόλου	0	0	0
2.λίγο	3	2,0	2,0
3.αρκετά	9	6,0	8,0
4.πολύ	110	73,3	81,3
5.πάρα πολύ	26	17,3	98,7
6.Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	2	1,3	100,0
Total	150	100,0	

Ομοίως και στην τελευταία ερώτηση 110 από τα 150 άτομα απάντησαν ότι η έκταση της παραοικονομίας επηρεάζει πολύ τα δημοσιονομικά ελλείμματα και το δημόσιο χρέος στην χώρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Συμπεράσματα και Προτάσεις Πολιτικής

Στο δεύτερο μέρος της διπλωματικής εργασίας, διενεργήθηκε έρευνα σχετική με την κρίση χρέους στην Ελλάδα, την οικονομική κρίση και τις αιτίες που την οδήγησαν σε αυτή την δυσμενή κατάσταση.

Το μεγαλύτερο μέρος της έρευνας δηλαδή το 62,7% έχει ολοκληρώσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση ενώ το 34,7% είναι κάτοχος μεταπτυχιακού ή διδακτορικού τίτλου ενώ το 50,7% του δείγματος εργάζονται στο δημόσιο τομέα.

Επιπλέον το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος θεωρεί ότι η συμμετοχή της χώρας στο πρόγραμμα του ΔΝΤ έφερε σε δυσμενή θέση μισθούς και συντάξεις. Το 50,7% του δείγματος εργάζεται στο δημόσιο τομέα και επηρεάστηκε από τα μέτρα λιτότητας που εφαρμόστηκαν καθώς τα μέτρα αυτά περιελάμβαναν την περικοπή του 13^{ου} και 14^{ου} μισθού.

Επιπρόσθετα, το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων θεωρεί ότι η διαφθορά στο δημόσιο τομέα είναι εκτεταμένη και η έκταση τόσο της διαφθοράς όσο και της παραοικονομίας, καθώς και η ποιότητα της διακυβέρνησης επηρεάζουν το μέγεθος των δημοσίων ελλειμμάτων.

Ωστόσο το μεγαλύτερο μέρος των ερωτηθέντων θεωρεί ότι η Ελλάδα δεν θα μπορούσε να αντιμετωπίσει την κρίση χρέους αν ήταν εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτό σημαίνει ότι παρά την στάση της Ε.Ε και την επιβολή των μέτρων λιτότητας, η θέση της Ελλάδας μέσα στην Ένωση και το ευρώ αποτελεί ιστορική κατάκτηση της χώρας που δεν μπορεί να τεθεί υπό αμφισβήτηση.

Δημόσια ελλείμματα, δημόσιο χρέος, δανεισμός είναι έννοιες που αποτελούν διαχρονικά σημαντικές προκλήσεις για την οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας. Όλα αυτά τα χρόνια οι εκάστοτε κυβερνήσεις της χώρας δεν κατάφεραν να ισχυροποιήσουν την ελληνική οικονομία με αποτέλεσμα οι Έλληνες φορολογούμενοι να βρίσκονται σε ένα συνεχές αδιέξοδο που δεν έχει οδηγήσει έως σήμερα σε πλήρη ανάκαμψη της οικονομίας.

Το ελληνικό δημόσιο χρέος έριξε αυλαία με 360,17 δισ. ευρώ στα τέλη του τρίτου τριμήνου του 2023 καταγράφοντας άνοδο από το πρώτο και δεύτερο τρίμηνο του ίδιου έτους. Εντός του Δεκεμβρίου του 2023, το Γενικό Λογιστήριο του κράτους εξόφλησε πρόωρα ομόλογα από το δάνειο του πρώτου μηνιού, που είχε λάβει η Ελλάδα

συνολικού ύψους 5,29 δισ. ευρώ. Όσο αφορά το χρέος της Γενικής Κυβέρνησης για το 2023 ο στόχος ήταν να διαμορφωθεί στο 160,3% του ΑΕΠ. Παρόλα αυτά, μετά την αύξηση του συνολικού χρέους, οι ανωτέρω στόχοι τίθενται υπό αμφισβήτηση και το χρέος της γενικής κυβέρνησης θα διαμορφωθεί σε υψηλότερα επίπεδα. Ωστόσο, αυτό μπορεί να αποφευχθεί αν αυξηθούν οι επενδύσεις των φορέων της κεντρικής κυβέρνησης σε κρατικά ομόλογα.

Για την αντιμετώπιση όλων αυτών των προκλήσεων είναι απαραίτητη η αναδιάρθρωση του δημόσιου τομέα και η αναβάθμιση του ιδιωτικού. Συγκεκριμένα ο δημόσιος τομέας να μειώσει τη γραφειοκρατία, να επιταχυνθεί η διαδικασία έκδοσης διοικητικών αποφάσεων, έτσι ώστε οι φορείς που ασκούν δημόσια διοίκηση να την ασκούν άμεσα και αποτελεσματικά. Επιπλέον σημαντική ανάπτυξη θα επέλθει από την μείωση των λειτουργικών εξόδων (πλην μισθών) μέσω της εξοικονόμησης ενέργειας, και της χρήσης νέων τεχνολογιών από τους φορείς του δημοσίου (Κεντρική Διοίκηση, Υπουργεία, Γενικών Γραμματειών, Περιφερειών, Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Ανεξάρτητες Διοικητικές Αρχές). Επιπροσθέτως η ταχύτερη απονομή δικαιοσύνης τόσο σε ποινικό επίπεδο όσο και σε διοικητικό, αστικό και γενικότερα η βελτίωση της αποτελεσματικότητας της δικαιοσύνης θα δημιουργούσε ένα ιδανικότερο περιβάλλον το οποίο θα ήταν ελκυστικό για την αύξηση των ιδιωτικών επενδύσεων και τον μετασχηματισμό της οικονομίας.

Η αποτελεσματική διαχείριση των δημοσίων οικονομικών προϋποθέτει την ενίσχυση των μηχανισμών δημοσιονομικής διαφάνειας και ελέγχου της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας με απώτερο σκοπό την όσο το δυνατόν μεγαλύτερη αύξηση δημοσίων εσόδων που θα προκύψουν από την επιβολή προστίμων και δέσμευσης περιουσιακών στοιχείων των παρανομούντων, καθώς και την προώθηση διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων με στόχο τη βελτίωση και την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας.

Επιπλέον η αντιμετώπιση των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους μέσω της ενίσχυσης των μηχανισμών δημοσιονομικής διαφάνειας και ελέγχου της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας τονώνει την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας και δεν γίνεται εις βάρος της κοινωνικής συνοχής. Η Ελλάδα όλα αυτά τα χρόνια περνάει οικονομικούς κύκλους. Άλλοτε ορθοποδεί και άλλοτε βρίσκεται σε κατάσταση οικονομικής κρίσης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

1. Αργεΐτης, Γ., Δαφέρμος Γ., Νικολαΐδη Μ., (2011) Κρίση Δημόσιου Χρέους στην Ελλάδα-αιτίες και προοπτικές, Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων.
2. Αργεΐτης, Γ. (2010), Απασχόληση, χρηματοπιστωτική σταθερότητα και οικονομική ανάπτυξη: Υπάρχει ελπίδα για την Ελλάδα, Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων.
3. Αρμάγου, Ι., Μουρμούρας, Γ., Ράπανος Μ., Πατσουράτης Β., Σταϊκούρας Χ., Χιόνης Δ., (2005) Το Δημοσιονομικό Πρόβλημα, Οικονομικό Επιμελητήριο της Ελλάδας.
4. Βαβούρας, Ι. (1993), Δημόσιο Χρέος, Εκδόσεις Παπαζήση.
5. Βαβούρας, Ι. (1995), Προβλήματα οικονομικής πολιτικής, εκδόσεις Παπαζήση.
6. Βαβούρας, Ι., Καραβίτης, Ν. και Τσούχλου, Α. (1990), Η παραγωγική διαδικασία στο δημόσιο τομέα και η αύξηση των δημοσίων δαπανών: Η περίπτωση της Ελλάδας, εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.
7. Βαβούρας, Ι.Σ. (2005) Οικονομική Πολιτική, εκδόσεις Παπαζήση.
8. Βαβούρας, Ι.Σ., σε συνεργασία με τη Χαρά Βαβούρα, (2019), Οικονομική Πολιτική, εκδόσεις Παπαζήση.
9. Βαληνάκης, Γ., Καζάκος Π., Μαραβέγιας Ν. (2013), Η έξοδος από την κρίση: Εφαρμόσιμες εναλλακτικές προτάσεις, εκδόσεις Παπαζήση.
10. Βάμβουκας, Γ. (1997), Το διεθνές οικονομικό σύστημα, θεωρία και εφαρμογές, εκδόσεις το Οικονομικό.
11. Βασιλείου, Δ. και Ηπειρώτης Ν. (2009), Ανάλυση Επενδύσεων και Διαχείριση Χαρτοφυλακίου, Εκδόσεις Rosili.
12. Γεωργακόπουλος, Θ. (1997), Εισαγωγή στην δημόσια οικονομική, εκδόσεις Μπένου.
13. Γεωργακόπουλος, Θ. και Πατσουράτης, Β (1986), Δημόσια Οικονομική, εκδόσεις Σμπίλιας.
14. Γιαννίτσης, Τ. (1993), Ολοκλήρωση στη διεθνή αγορά και επιπτώσεις στη βιομηχανική και τεχνολογική οργάνωση της οικονομίας.
15. Γιαννίτσης, Τ. (2016), Το ασφαλιστικό και η κρίση, εκδόσεις Πόλις.
16. Δαλαμάγκας, Β. (2010), Εισαγωγή στην Δημόσια Οικονομική, εκδόσεις Κριτική..

17. Δερτιλής, Γ. (2010), Η Ιστορία δεν επαναλαμβάνεται και δεν διδάσκει: Οικονομικές κρίσεις και κράτος στην Ελλάδα, ετήσια διάλεξη ΕΛΙΑΜΕΠ.
18. Δημελή, Σ. (2010), Μακροοικονομικά μεγέθη και ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας, εκδόσεις Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
19. Ελληνική Στατιστική Αρχή, (2022), Δελτίο τύπου, Δημοσιονομικά στοιχεία για την περίοδο 2018-2021.
20. Έκθεση του Συμβουλίου προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, (2005), με τίτλο «Βελτίωση της εφαρμογής του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης».
21. Ιορδανόγλου, Χ. (2008), Η ελληνική οικονομία στη μακρά διάρκεια, 1954-2005, εκδόσεις Πόλις.
22. Καραβίτης, Ν. (2008), Δημόσιο χρέος και έλλειμμα, εκδόσεις Διόνικος.
23. Λιανός, Θ.Π & Μπένος, Θ.Ε (1998), Μακροοικονομική Θεωρία & Πολιτική ΣΤ', εκδόσεις Μπένου.
24. Μελλάς, Κ., (2010), Η Ελλάδα και το Δημόσιο χρέος, politikiautonomia.gr.
25. Μπάρμπας, Ν.. Φινοκαλιώτης Κ. (2011), Δημόσια Οικονομικά: Φόροι-Δημόσια Δάνεια-Δημόσιες Δαπάνες, εκδόσεις Σάκκουλα.
26. Πισσαρίδης, Χ., Βαγιάνος, Δ., Βέττας, Ν., Μεγήρ, Κ. (2010), Σχέδιο ανάπτυξης για την ελληνική οικονομία, εκδόσεις 24 Γράμματα.
27. Προβόπουλος, Γ. (2001), Η δυναμική του χρηματοοικονομικού συστήματος, εκδόσεις Κριτική.
28. Γάτσος, Ν. (1994), Δημόσια Οικονομικά στην Ελλάδα, εκδόσεις Το Οικονομικό.
29. Τσαμαδιάς, Κ. (2014), Ο ρυθμός μεγέθυνσης της οικονομίας, το δημόσιο έλλειμμα και το δημόσιο χρέος κατά τις διακυβερνήσεις της μεταπολιτευτικής περιόδου: Συγκριτική αξιολόγηση, από το βιβλίο, Η Ελληνική Πολιτική Οικονομία 2000-2010: Από την ONE στο Μηχανισμό Στήριξης, εκδόσεις Λιβάνη.
30. Τσάτσος, Δ. (2007), Η έννοια της δημοκρατίας στην Ευρωπαϊκή Συμπολίτευση, εκδόσεις Πόλις.
31. Τσουλφίδης, Λ. (2003), Οικονομική ιστορία της Ελλάδας, Θεσσαλονίκη, εκδόσεις Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.
32. Χατζηγιάνης, Κ. (2022), Το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης και η εξέλιξη του, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.

33. Χαρδούβελης, Γ. (2011), Το χρονικό της διεθνούς και συνακόλουθης ελληνικής και ευρωπαϊκής κρίσης: αίτια, επιπτώσεις, αντιδράσεις προοπτική.

ΞΕΝΗ

1. Abbas, A. (2010), Fiscal Policies and the Current account, IMF Working Paper No. 121.
2. Adam, C.S. and Bevan, D.L (2005), Fiscal deficits and growth in developing countries, Journal of public economics, vol. 89, Issue 4, pp.571-597.
3. Blanchard, O. (1990) The Sustainability of Fiscal Policy: New Answers to An Old Question, OECD Economic Studies No 15.
4. Blanchard, O., Amighini, A., Giavazzi F., (2010), Macroeconomics: A European Perspective, Financial Times.
5. Bohle, D. (2010), The crisis of the Eurozone, EUI Working Paper SPS 2010/01.
6. Daniel, L. Thornton. (2006), Journal of money, credit, and banking, the Ohio State University Press, vol. 38, no 2.
7. De Grauwe, P. (2010) The financial crisis and the future of the Eurozone. Bruges European Economic Policy (BEEP) Briefing 21/2010.
8. Dornbusch, R. και Fischer, S., (1993), Μακροοικονομική. Αθήνα: εκδόσεις Κριτική.
9. Hamilton, James D., Ethan, S. Harris., Hatzikis, J. West, Kenneth, D. (2015), The equilibrium real funds rate: Past, Present and Future, working paper no 21476.
10. Heipertz, M., Verdun, A., (2005), The Stability and Growth Pact- Theorizing a Case in European Integration.
11. Mankiw, G. (2006), Macroeconomics, Worth publishers.
12. Labrinidis, G., Bassiakos, Y., Passas, C., Issues in measuring absolute poverty: the case of Greece, vol. 2, no. 2, pp 87-107.
13. Lane Philip R, The European Sovereign Debt Crisis, The Journal of Economic Perspectives, 2012.
14. Lerner, A.(1984), Lerner's Contribution to Economics, vol.22, No 4, pp. 1547-1571, published by: American Economic Assosiation.
15. Rosen S. H., Gayer T., Ράπανος Β., Καπλάνογλου Γ., Δημόσια Οικονομική-Σύγχρονη θεωρία και Ελληνική πραγματικότητα, Εκδόσεις Κριτική, 2009.
16. Stournaras Y., Public Sector Debt and Deficits in Greece, paper presented at the conference on fiscal Policy, 1991.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

1. [EUROPEAN CENTRAL BANK](https://www.ecb.europa.eu)<https://www.ecb.europa.eu>
2. [EUROPEAN COUNCIL](https://www.consilium.europa.eu/el/)<https://www.consilium.europa.eu/el/>
3. <https://onlinelibrary.wiley.com>
4. [EN_cover-2011.indd \(europa.eu\)](#)
5. [REUTERS](https://www.reuters.com)<https://www.reuters.com>
6. [Greece: Staff Report on Request for Stand-By Arrangement; IMF Country Report 10/110; May 5, 2010.](#)
7. [The politics of the Stability and Growth Pact \(Chapter 1\) - Ruling Europe \(cambridge.org\)](#)
8. www.imf.org

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ερωτηματολόγιο

Δημόσια Ελλείμματα και Δημόσιο Χρέος στην Ελλάδα: Διερεύνηση των αιτιών της διαχρονικής τους εξέλιξης και της αποτελεσματικότητας των πολιτικών αντιμετώπισής τους.

chryeconomou@gmail.com [Εναλλαγή λογαριασμού](#)

1. Φύλο

Άνδρας

Γυναίκα

2. Επίπεδο Εκπαίδευσης

Δευτεροβάθμια

Τριτοβάθμια

Κάτοχος μεταπτυχιακού/ διδακτορικού

3. Εργασιακή κατάσταση

Άνεργος

Ημιαπασχόληση

Δημόσιος Υπάλληλος

Ιδιωτικός Υπάλληλος

Ελεύθερος Επαγγελματίας

4. Ηλικία

18-25

26-35

36-45

46-55

56-67

67≤

5. Η συμμετοχή της Ελλάδας στο πρόγραμμα του ΔΝΤ έφερε σε δυσμενή θέση μισθούς και συντάξεις;

καθόλου

λίγο

αρκετά

πολύ

πάρα πολύ

Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

6. Η Ελλάδα θα μπορούσε να αντιμετωπίσει την κρίση χρέους αν ήταν εκτός Ε.Ε;
καθόλου

λίγο

αρκετά

πολύ

πάρα πολύ

Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

7. Η δημοσιονομική δαπάνη σε τομείς όπως οι συντάξεις και οι μισθοί συνέβαλαν στην
αύξηση του δημόσιου χρέους

καθόλου

λίγο

αρκετά

πολύ

πάρα πολύ

Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

8. Η κρίση χρέους του 2010 επηρέασε ισόρροπα τα μέλη της κοινωνίας στην Ελλάδα;

καθόλου

λίγο

αρκετά

πολύ

πάρα πολύ

Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

9. Οι Ολυμπιακοί αγώνες συνέβαλαν ουσιαστικά στην αύξηση του δημόσιου χρέους;

καθόλου

λίγο

αρκετά

πολύ

πάρα πολύ

Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

10. Εάν το 2001 η τότε κυβέρνηση δεν υποχωρούσε στην λαϊκή αντίδραση για την αντιμετώπιση του ασφαλιστικού (νόμος Γιαννίτση), πιστεύετε ότι μετέπειτα δεν θα είχαμε μνημόνια;

καθόλου

λίγο

αρκετά

πολύ

πάρα πολύ

Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

11. Η οικονομική κρίση ανάγκασε πολλές μικρομεσαίες επιχειρήσεις να κλείσουν;

καθόλου

λίγο

αρκετά

πολύ

πάρα πολύ

Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

12. Η λιτότητα και τα διαρθρωτικά μέτρα των μνημονίων βοήθησαν την ελληνική κοινωνία να εξέλθει από την οικονομική κρίση;

καθόλου

λίγο

αρκετά

πολύ

πάρα πολύ

Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

13. Οι εκάστοτε κυβερνητικές πολιτικές ευθύνονται αποκλειστικά για την αύξηση του δημόσιου χρέους;

καθόλου

λίγο

αρκετά

πολύ

πάρα πολύ

Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

14. Το ελληνικό νοικοκυριό καταναλώνει κατά μέσον όρο περισσότερο απ' όσο παράγει;

καθόλου

λίγο

αρκετά

πολύ

πάρα πολύ

Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

15. Οι Έλληνες έχουν γίνει δύσπιστοι ως προς τους κυβερνώντες;

καθόλου

λίγο

αρκετά

πολύ

πάρα πολύ

Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

16. Οι Έλληνες έχουν γίνει δύσπιστοι ως προς την στάση της Ε.Ε απέναντι στην Ελλάδα στα χρόνια της κρίσης;

καθόλου

λίγο

αρκετά

πολύ

πάρα πολύ

Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

17. Η αναδιάρθρωση του χρέους βελτίωσε την βιωσιμότητά του;

καθόλου

λίγο

αρκετά

πολύ

πάρα πολύ

Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

18. Η κρίση χρέους του 2010 ήταν κατά βάση δημοσιονομική;

καθόλου

λίγο

αρκετά

πολύ

πάρα πολύ

Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

19. Είναι το χρέος της Ελλάδας βιώσιμο;

καθόλου

λίγο

αρκετά

πολύ

πάρα πολύ

Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

20. Η Ελλάδα σήμερα θεωρείται επενδυτικά ελκυστική χώρα;

καθόλου

λίγο

αρκετά

πολύ

πάρα πολύ

Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

21. Η διαφθορά στο δημόσιο τομέα είναι εκτεταμένη;

καθόλου

λίγο

αρκετά

πολύ

πάρα πολύ

Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

22. Η έκταση της διαφθοράς στο δημόσιο τομέα επηρεάζει το μέγεθος των δημόσιων ελλειμμάτων;

καθόλου

λίγο

αρκετά

πολύ

πάρα πολύ

Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

23. Το σύστημα της διακυβέρνησης της χώρας είναι το βέλτιστο δυνατό;

καθόλου

λίγο

αρκετά

πολύ

πάρα πολύ

Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

24. Η ποιότητα της διακυβέρνησης επηρεάζει το μέγεθος των δημόσιων ελλειμμάτων στη χώρα;

καθόλου

λίγο

αρκετά

πολύ

πάρα πολύ

Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

25. Εκτιμάτε ότι η παραοικονομία στη χώρα είναι εκτεταμένη;

καθόλου

λίγο

αρκετά

πολύ

πάρα πολύ

Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

26. Η έκταση της παραοικονομίας επηρεάζει τα δημοσιονομικά ελλείμματα και το δημόσιο χρέος στη χώρα;

καθόλου

λίγο

αρκετά

πολύ

πάρα πολύ

Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ